

Marek Jaślikowski*

Instytucja wyjawienia majątku w praktyce sądów powszechnych

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

1.1. Przedmiot i metoda opracowania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest instytucja wyjawienia majątku w postępowaniu cywilnym, a mówiąc ściślej – jej funkcjonowanie w praktyce sądów powszechnych.

Wyjawienie majątku w systemie prawa polskiego ma stosunkowo długą tradycję. Pod postacią egzekucyjnej przysięgi wyjawienia znane było ustawodawstwu zaborczemu¹, które obowiązywało na ziemiach byłego zaboru austriackiego i pruskiego do 1.01.1933 r., tj. do wejścia w życie jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r.²

Komisja Kodyfikacyjna RP działająca w XX-leciu międzywojennym, opracowując przepisy o wyjawieniu majątku wzorowała się przede wszystkim na rozwiązaniach przyjętych w austriackiej ordynacji egzekucyjnej z 25.05.1896 r. (*Exekutionsordnung*), w mniejszym zaś stopniu na niemieckim kodeksie postępowania cywilnego z 30.01.1877 r. (*Zivilprozessordnung*)³. Ostatecznie wyjawienie majątku uregulowano w dziale I „Egzekucja należności pieniężnych” rozdziale I „Egzekucja z nieruchomości”, oddziale 3 „Wyjawienie majątku” (art. 621–628) kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r.⁴

* Autor jest asystentem w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości, radcą prawnym, radcą Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa.

¹ Zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku w postępowaniu egzekucyjnym*, Sopot 2001, s. 24–28; M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz do artykułów 758–1088*, J. Jankowski (red.), Warszawa 2011, s. 1019.

² Jednolity tekst kodeksu postępowania cywilnego powstał z włączenia prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym z 27.10.1932 r. (Dz. U. R.P. Nr 93, poz. 803) do kodeksu postępowania cywilnego z 29.11.1930 r. (Dz. U. R.P. Nr 83, poz. 651), z uwzględnieniem zmian wprowadzonych rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1932 r. (Dz. U. R.P. Nr 93, poz. 803) – Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z 1.12.1932 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. R.P. Nr 112, poz. 934) – dalej jako kodeks postępowania cywilnego z 1932 r.

³ Szerzej na temat prac Komisji Kodyfikacyjnej RP zob. M. Waligórski, *Kilka uwag o warunkach dopuszczalności przysięgi wyjawienia wedle projektu polskiej ordynacji egzekucyjnej*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1932/57.

⁴ Zob. J. Koredczuk, *Przysięga wyjawienia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym w okresie międzywojennym*, w: *Postępowanie egzekucyjne w dziejach*, P. Jurek (red.), Wrocław 2007, s. 129–141; M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 28–31.

Reforma prawa procesowego cywilnego dokonana po 1945 r., polegająca na jego przebudowie w duchu ustawodawstwa socjalistycznego, ominęła instytucję wyjawienia majątku, z jednym małym wyjątkiem. Charakter ideologiczny miała zmiana terminologii polegająca na zastąpieniu dotychczasowej „przysięgi” – „zapewnieniem”. Po ogłoszeniu w 1950 r. jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego zmianie uległa również numeracja przepisów regulujących wyjawienie majątku (art. 628–635)⁵. W toku prac nad nowym kodeksem rozważano rezygnację z instytucji wyjawienia majątku. Została ona nawet pominięta w projekcie kodeksu postępowania cywilnego PRL z 1955 r., ostatecznie przeważały jednak głosy za jej utrzymaniem⁶.

De lege lata wyjawienie majątku jest uregulowane w części trzeciej „Postępowanie egzekucyjne” tytule II „Egzekucja świadczeń pieniężnych” dziale V „Wyjawienie majątku” (art. 913–920²) ustawy z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁷. Przepisy traktujące o wyjawieniu majątku były kilkakrotnie nowelizowane, przy czym najwięcej zmian wprowadziła ustawa z 2.07.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁸, która weszła w życie 5.02.2005 r. Z kolei ostatnie zmiany, które nadały obecny kształt omawianej instytucji, zostały wprowadzone 3.05.2012 r. ustawą z 16.09.2011 r.⁹

W literaturze zwraca się uwagę zarówno na wady, jak i na zalety wyjawienia majątku. Argumenty przeciwników i zwolenników tej instytucji, na podstawie kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r., omówili S. Gołąb i Z. Wusatowski, a poczynione przez nich uwagi w znacznym stopniu zachowały aktualność. Zdaniem wymienionych autorów przeciwnicy wyjawienia majątku podnoszą trzy argumenty:

- po pierwsze, że przysięga wyjawienia działa na społeczeństwo demoralizująco i szkodliwie, bo prowadzi masowo do krzywoprzysięstwa;
- po drugie, że przysięga wyjawienia jest inną formą powszechnie potępionego aresztu osobistego za długi – nawet formą gorszą, bo wdzierającą się w sumienie;
- po trzecie, że wyjawienie majątku nie odnosi zamierzonych skutków, gdyż na tysiące złożonych przysięg zaledwie niewielka liczba daje wierzycielom potrzebne informacje o egzekucji¹⁰.

Z kolei zwolennicy tej instytucji podkreślają jej prewencyjne znaczenie polegające na tym, że dłużnik sam, dla uniknięcia przysięgi, dołoży możliwych starań i albo zaspokoi wierzyciela, albo go zabezpieczy. Ponadto wskazują, że jest ona ostatnim, a koniecznym środkiem (sposobem wykrycia majątku dłużnika) w miejsce dawnego aresztu za długi. Jeżeli tego środka by zabrakło, dłużnik miałby łatwą sposobność

⁵ Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z 25.08.1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 394 ze zm.).

⁶ Zob. E. Wengerek, *Egzekucja sądowa*, Lublin 1957, s. 298; W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część szczegółowa*, Warszawa 1959, s. 361.

⁷ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.), dalej jako k.p.c.

⁸ Ustawa z 2.07.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 172, poz. 1804).

⁹ Ustawa z 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381).

¹⁰ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933, s. 311.

uchylenia się w ogóle od egzekucji¹¹. S. Gołąb i Z. Wusatowski zaliczali się do grona zwolenników przysięgi wyjawienia, upatrywali w niej środka ochrony wierzyciela przed nieuczciwymi lub podstępными dłużnikami¹².

Na „słabe wyniki”, jakie przynosi w praktyce wyjawienie majątku, w doktrynie zwracano uwagę również po wejściu w życie kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. E. Wengerek, dostrzegając ten aspekt wyjawienia majątku, był jednak zdania, że instytucja ta stanowi środek nacisku moralnego na dłużnika, który może w wielu przypadkach doprowadzić do osiągnięcia celu egzekucji¹³. Autor ten akcentował rolę wyjawienia majątku jako środka ochrony mienia społecznego w postępowaniu egzekucyjnym¹⁴. Podobnie rzecz ujmuje K. Korzan, według którego wprawdzie postępowanie o wyjawienie majątku jako środek do ustalania informacji o majątku dłużnika jest praktycznie mało efektywne, ale nie można z niego rezygnować, chociażby dawało pozytywne wyniki tylko w nielicznych przypadkach. Niezależnie bowiem od owych wyników omawiana instytucja, ze względu na ekspozowanie elementów moralnych, ma doniosły wpływ na kształtowanie właściwych postaw wszystkich uczestników postępowania egzekucyjnego. Cel egzekucji oraz walor wychowawczy wyjawienia majątku, zdaniem K. Korzana, powinny skłaniać do możliwie szerokiego jej wykorzystywania¹⁵.

W najnowszej literaturze na to, jak funkcjonuje w praktyce instytucja wyjawienia majątku zwraca uwagę M. Śladkowski wskazując, że w wielu przypadkach stanowi ona „ostatnią deskę ratunku”, której chwytają się wierzyciele mający trudności z odzyskaniem swoich należności. Jednocześnie autor podkreśla, że niezmiernie rzadko informacje uzyskane w toku postępowania o wyjawienie majątku stanowią istotny „przełom” w toku egzekucji, zaś samą instytucję sprowadza do roli stosunkowo taniego sposobu uspokojenia sumienia wierzyciela, że zrobiło się wszystko, co było możliwe, aby wyegzekwować swoją należność¹⁶.

Nie brakuje też opinii, że instytucja wyjawienia majątku nie jest instrumentem gwarantującym skuteczną, efektywną egzekucję przynoszącą zaspokojenie wierzyciela, że obecne rozwiązania są anachroniczne, nieefektywne, kosztowne i bardzo absorbujące wymiar sprawiedliwości¹⁷.

Pomimo „słabych wyników” wyjawienie majątku jest stosunkowo często wykorzystywane w praktyce. Jak wynika z danych Ministerstwa Sprawiedliwości, w 2011 r. do sądów rejonowych wpłynęło 30.791 wniosków, zaś 14.033 wniosków pozostało z ubiegłego roku¹⁸. Dla porównania w tym samym roku w sądach rejonowych zarejestrowano we właściwych repertoriach lub wykazach następującą liczbę spraw:

¹¹ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego*..., s. 311.

¹² S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego*..., s. 312.

¹³ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1970, s. 187.

¹⁴ E. Wengerek, *Ochrona mienia społecznego w postępowaniu egzekucyjnym*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1956/4, s. 139.

¹⁵ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 313.

¹⁶ M. Śladkowski, *Wyjawienie majątku dłużnika po zmianach wynikających z nowelizacji k.p.c. z 16.9.2011 r.*, „Iustitia” 2013/1, s. 25.

¹⁷ D. Poplonyk, T. Zawisłak, *Uwagi do projektu ustawy zmieniającej k.p.c. i inne ustawy przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego w zakresie postępowania egzekucyjnego*, w: *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, K. Markiewicz (red.), Warszawa 2011, s. 180–181.

¹⁸ Ministerstwo Sprawiedliwości – Wydział Statystyki, *Sądy rejonowe. Sprawozdanie w sprawach cywilnych za 2011 rok*, Dział 1.1. Ewidencja spraw ogółem, s. 19.

- w przedmiocie egzekucji przez sprzedaż przedsiębiorstwa – 25,
- w przedmiocie egzekucji przez zarząd przymusowy – 41,
- w przedmiocie egzekucji przez sprzedaż gospodarstwa rolnego – 49,
- w przedmiocie nadzoru nad egzekucją z nieruchomości – 53.604,
- o rozstrzygnięcie w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej – 98.210¹⁹.

Powyższe dane statystyczne dowodzą, że sprawy o wyjawienie majątku stanowią znaczny odsetek wszystkich spraw zaliczanych do szerokiej kategorii spraw egzekucyjnych, przy czym sprawy te są znacznie bardziej pracochłonne niż np. sprawy o rozstrzygnięcie w przedmiocie zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej.

Nie można zatem zgodzić się z M. Mrówczyńskim, że pomimo licznych bezskutecznych egzekucji wyjawienie majątku nie jest w praktyce wykorzystywane zbyt często²⁰. Autor ten podaje jako przykład, że w 1998 r. do Sądu Rejonowego w Bydgoszczy wpłynęły 104 wnioski o wyjawienie majątku, podczas gdy wszystkich spraw o egzekucję należności pieniężnych rozpoczętych przez komorników w Bydgoszczy było 12.891. W innym miejscu podaje, że w 1998 r. tylko 39,3% spraw zakończyło się ściąganiem całości lub części należności²¹. Można odnieść wrażenie, że zdaniem tego autora wyjawienie majątku powinno być stosowane niemal w każdym przypadku bezskuteczności egzekucji. Taka praktyka mogłaby jednak doprowadzić do paraliżu sekcji egzekucyjnych czy też całych wydziałów cywilnych w sądach rejonowych.

Przeprowadzenie postępowania manifestacyjnego nie zawsze będzie zabiegiem celowym. W wielu przypadkach wierzyciel ma pewność albo wysokie prawdopodobieństwo graniczące z pewnością, że dłużnik nie ma majątku, z którego mógłby zaspokoić roszczenie. Są też sytuacje, gdy dłużnik ukrywa się i nie ma możliwości przeprowadzenia postępowania albo gdy wierzyciel korzysta z innych, dających lepszą gwarancję, środków mających na celu stworzenie warunków umożliwiających skuteczną egzekucję, np. *actio pauliana*.

Wyjawienie majątku nie powinno być traktowane jak środek obligatoryjny, z którego korzysta się tylko po to, aby uzyskać ostateczny dowód, że egzekucja okazała się bezskuteczna – stosowny dokument, który prowadzący sprawę egzekucyjną będzie mógł złożyć do akt sprawy w celu wykazania, iż skorzystał z wszelkich przysługujących mu środków, nie zaś tylko tych, które w danej sprawie były konieczne i celowe. Wyjawienie majątku z pewnością nie powinno być traktowane jako „sposób uspokojenia sumienia”, zważywszy, że koszt tego typu „terapii” jest znaczny. Omawiany środek wymaga ze strony sądów stosunkowo dużego nakładu pracy, który z reguły jest niewspółmierny do osiągniętych rezultatów.

Należy zważyć, że na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat rola sądu w postępowaniu cywilnym uległa istotnym zmianom. *De lege lata* sąd nie wyręcza stron w poszukiwaniu dowodów, nie ustala adresów stron (uczestników postępowania), świadków, nie orzeka ponad żądanie, nie wzywa z urzędu do wzięcia udziału

¹⁹ Ministerstwo Sprawiedliwości – Wydział Statystyki, *Sądy rejonowe. Sprawozdanie...*, s. 19.

²⁰ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 17.

²¹ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 16.

w sprawie w charakterze pozwanego, nie stoi na straży ochrony własności społecznej. Rzeczą sądu nie jest również, co do zasady, poszukiwanie majątku dłużnika bowiem to na wierzycielu spoczywa ciężar wskazania majątku, z którego może zostać przeprowadzona egzekucja. Angażowanie sądów w tego typu działalność „poszukiwawczą”, zważywszy na funkcje, które pełnią, powinno być czymś wyjątkowym i ostatecznym. *De lege ferenda* rozważenia wymaga postulat wprowadzenia pewnych ograniczeń (przeszkód) w dostępie do omawianego środka, który powinien mieć charakter subsydiarny względem pozostałych środków o charakterze informacyjnym.

Wydaje się jednak że niska skuteczność wyjawienia majątku oraz postulat odciążenia sądów nie stanowią dostatecznych argumentów na rzecz likwidacji postępowania manifestacyjnego. Pamiętać bowiem należy, że wyłącznie sąd, który ma do dyspozycji takie instrumenty jak przymusowe doprowadzenie i areszt, może skutecznie zmusić dłużnika do wyjawienia majątku. Wierzyciele nie powinni zostać pozbawieni środka, który w danej sytuacji może okazać się skuteczny i umożliwić przeprowadzenie egzekucji.

Pojawiające się w literaturze naukowej oraz wypowiedziach praktyków głosy na temat niskiej skuteczności wyjawienia majątku oraz idące za nimi postulaty likwidacji tej – jak niektórzy ją określają – anachronicznej instytucji dały asumpt do przeprowadzenia badania sądowo-aktowego, którego wyniki pozwoliłyby na wnikliwą i kompleksową ocenę wyjawienia majątku. Warto zaznaczyć, że jest to pierwsze tego typu badanie na gruncie prawa polskiego Prowadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości statystyki dostarczają cennych informacji na temat wpływu spraw i sposobu załatwienia wniosku o wyjawienie. Brak jest natomiast jakichkolwiek informacji np. na temat tego, jaki procent spraw kończy się wyjawieniem majątku (złożeniem wykazu majątku i przyrzeczenia) czy też w ilu przypadkach uzyskana informacja pozwalała na przeprowadzenie skutecznej egzekucji.

Podstawowym celem przeprowadzonego badania było udzielenie odpowiedzi na pytanie o skuteczność postępowania o wyjawienie majątku, tj. ustalenie, w ilu procentach spraw wierzyciele uzyskali informacje o majątku dłużnika oraz w ilu procentach spraw uzyskane informacje dawały możliwość przeprowadzenia skutecznej egzekucji. Chodziło również o to, aby zbadać dotychczasową praktykę i na tej podstawie sformułować wnioski, które – po pierwsze – pozwoliłyby na jej ujednoczenie i wyeliminowanie ewentualnych błędów, a po drugie – pozwoliłyby na sformułowanie pod adresem ustawodawcy wniosków *de lege ferenda* mających na celu usprawnienie i przyspieszenie postępowania manifestacyjnego.

Przedmiotem badania były sprawy o wyjawienie majątku (rep. Co²², symbol 112²³) prawomocnie zakończone w 2011 r.²⁴ Dobór próby do badania aktowego

²² Repertorium Co prowadzone jest w wydziałach cywilnych sądów rejonowych w szczególności dla spraw o wyjawienie majątku – § 83 ust. 1 zarządzenia nr 81/03/DO Ministra Sprawiedliwości z 12.12.2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. Nr 5, poz. 22), dalej jako instrukcja sądowna.

²³ Wykaz spraw podlegających symbolizacji stanowi załącznik do zarządzenia nr 168/11/DO Ministra Sprawiedliwości z 29.06.2011 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. Nr 9, poz. 158).

²⁴ Sprawy objęte badaniem były rozstrzygane w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381).

przeprowadzono w ten sposób, że wylosowano 22 sądy rejonowe²⁵ (po dwa z obszaru każdej apelacji), a następnie zwrócono się do nich z prośbą o przesłanie 20 losowo wybranych spraw o wyjawienie majątku. Łącznie sądy przekazały do badania 428 akt spraw o wyjawienie majątku. Większość przekazała po 20 akt spraw, wyjątki stanowiły:

- Sąd Rejonowy w Gliwicach, który przekazał 18 spraw,
- Sąd Rejonowy w Krośnie, który przekazał 18 spraw,
- Sąd Rejonowy w Świnoujściu, który przekazał 11 spraw,
- Sąd Rejonowy w Rzeszowie, który przekazał 21 spraw.

1.2. Istota i charakter prawny instytucji wyjawienia majątku

Charakter prawny instytucji wyjawienia majątku należy do najbardziej spornych zagadnień w nauce prawa procesowego cywilnego, o czym świadczy chociażby liczba prezentowanych w tym zakresie poglądów. Na uwagę zasługuje fakt, że stanowisko doktryny zostało ostatnio szeroko omówione przez M. Krakowiaka, który nie tylko zebrał dotychczasowe wypowiedzi przedstawicieli nauki prawa, lecz także dokonał ich klasyfikacji, wyodrębniając pięć stanowisk. Zgodnie z pierwszym stanowiskiem wyjawienie majątku stanowi środek przymusowy, zgodnie z drugim – środek informacyjny, zgodnie z trzecim – szczególny przypadek egzekucji z art. 1050 k.p.c., zgodnie z czwartym – pomocniczy sposób egzekucji, a zgodnie z piątym – rozwinięcie instytucji wyjaśnień²⁶.

Przedstawiona przez M. Krakowiaka klasyfikacja budzi pewne wątpliwości, zważywszy że wypowiedzi większości autorów na temat wyjawienia majątku są lakoniczne i w niektórych przypadkach trudno na ich podstawie ustalić, co dany autor miał na myśli oraz jakie były jego zapatrywania na istotę wyjawienia majątku. Wydaje się również, że to, iż dany autor w swojej wypowiedzi akcentował konkretny aspekt wyjawienia majątku, niekoniecznie musiało oznaczać deklarację dotyczącą charakteru prawnego przedmiotowej instytucji.

Upraszczając, można stwierdzić, że zasadniczy spór dotyczy tego, czy wyjawienie majątku jest środkiem egzekucyjnym, pomocniczym środkiem egzekucyjnym czy też środkiem informacyjnym. Poglądy zwolenników i przeciwników obu koncepcji oraz własne stanowisko w tym zakresie dokładnie sto lat temu przedstawił K. Stefko, który zdecydowanie opowiedział się za informacyjnym charakterem egzekucyjnej przysięgi wyjawienia. Ten niekwestionowany znawca prawa egzekucyjnego dokonał gruntownej analizy historycznego rozwoju omawianej instytucji (począwszy od prawa rzymskiego przedjustyniańskiego) i doszedł do wniosku, że wyjawienie majątku w całym toku swego rozwoju było środkiem czysto informacyjnym. Do takich samych wniosków autor ten doszedł dokonując wykładni literalnej, systemowej i funkcjonalnej obowiązujących przepisów²⁷. Do poglądów K. Stefki nawiązywał J. Dywer, który podkreślał, że skoro przysięga wyjawienia nie ma na celu wymuszenia świadczenia, to nie może być środkiem egzekucyjnym²⁸.

²⁵ Wykaz sądów rejonowych, których sprawy zostały objęte badaniem, został zamieszczony na końcu niniejszego opracowania.

²⁶ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1020–1022.

²⁷ Zob. K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga wyjawienia*, Lwów 1913, s. 1–26.

²⁸ J. Dywer, *Zarys prawa egzekucyjnego obowiązującego w Małopolsce z uwzględnieniem ustawodawstwa innych dzielnic Polski*, Lwów 1922, s. 41.

Jeżeli chodzi o przedstawicieli nauki polskiej, to na temat wyjawienia majątku na gruncie austriackiej ordynacji egzekucyjnej pisał również Z. Fenichel, analizując problem, czy wierzyciel na terytorium byłego zaboru austriackiego może żądać wyjawienia przez dłużnika majątku w przypadku, gdy egzekucja na zabezpieczenie nie przyniosła rezultatów²⁹. Wypowiedź ta jest stosunkowo lakoniczna, dotyczy kwestii istotnej z punktu widzenia praktyki i trudno z niej wywieść, jakie jest zapamiętywanie autora na istotę wyjawienia majątku, a w szczególności czy uważał wyjawienie majątku za środek egzekucyjny, czy też informacyjny. Nie ulega natomiast wątpliwości, że Z. Fenichel był zwolennikiem wyjawienia majątku, które uważał za środek przeciwko niesolidnym dłużnikom, i opowiadał się za jego stosowaniem w postępowaniu egzekucyjnym na zabezpieczenie³⁰.

Po wejściu w życie kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r. do zwolenników poglądu o informacyjnym charakterze wyjawienia majątku zaliczał się M. Anhalt³¹. Odmienny pogląd reprezentował natomiast F. Kruszelnicki, który określał wyjawienie majątku mianem środka posilkowego egzekucji roszczeń pieniężnych z ruchomości dłużnika (art. 621 i n.) lub roszczenia (niepieniężnego) o wydanie przez dłużnika znajdującej się u niego rzeczy ruchomej, albo o wydanie dokumentu (art. 816). Środek ten miał jego zdaniem na celu wykrycie ruchomości nadających się do egzekucji i umożliwiających zaspokojenie należności pieniężnej lub wykrycie rzeczy ruchomej lub dokumentu nieznanego u dłużnika³².

S. Gołąb i Z. Wusatowski nie zaliczali wyjawienia majątku do środków egzekucyjnych, pod pojęciem których rozumieli „sposoby, mające na celu wymuszenie świadczenia od dłużnika, za pomocą odpowiednich czynności egzekucyjnych”³³. Wymienieni autorzy byli zdania, że przysięga wyjawienia ma wierzycielowi udzielić wyjaśnień w celu prowadzenia egzekucji dla zaspokojenia jego wierzytelności pieniężnych³⁴. W innym miejscu wyraźnie wskazali, że przysięga wyjawienia ma dać wierzycielom informację o stanie majątku dłużnika³⁵.

J. Korzonek podkreślał, że instytucja wyjawienia majątku służy do wykrycia przedmiotów majątkowych, z których wierzyciel nie mógł prowadzić egzekucji dlatego, że nie były mu one znane. Wyjawienie majątku określał mianem „ostatecznego środka egzekucyjnego”, który ma na oku przede wszystkim interes wierzyciela i do pewnego stopnia stanowi równoważnik tych niekorzyści, jakie dla wierzyciela wynikają z licznych ograniczeń egzekucji³⁶.

M. Waligórski, przybliżając sens instytucji wyjawienia majątku zwracał uwagę na fakt, że to na wierzycielu spoczywa ciężar wskazania organowi procesowemu części majątku dłużnika, z których jego pretensja mogłaby być zaspokojona, jakiemu bez pomocy dłużnika trudno byłoby mu się niekiedy podporządkować. Dlatego też,

²⁹ Z. Fenichel, *Wyjawienie majątku pod przysięgą w postępowaniu egzekucyjnym na zabezpieczenie*, „Przeegląd Sądowy” 1927/10, s. 129–130.

³⁰ Z. Fenichel, *Wyjawienie majątku pod przysięgą...*, s. 130.

³¹ Zob. M. Anhalt, *Kilka uwag o egzekucyjnej przysiędze wyjawienia majątku*, „Polski Proces Cywilny” 1935/4, s. 116 oraz „Polski Proces Cywilny” 1935/5–6, s. 168.

³² F. Kruszelnicki, *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934, s. 133.

³³ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 87–88.

³⁴ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 314.

³⁵ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 319.

³⁶ J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Część druga kodeksu postępowania cywilnego*. Art. 598–864, Kraków 1934, t. 2, s. 800, 805, 823.

jak wyjaśnia M. Waligórski, ustawa przychodzi mu w tej mierze z pomocą przez nałożenie na dłużnika obowiązku wskazania tego właśnie majątku – obowiązku, któremu odpowiada skorelowane z nim prawo wierzyciela do żądania złożenia wykazu i przysięgi³⁷. Traktując o wyjawieniu majątku, M. Waligórski nie posługiwał się ani pojęciem środka egzekucyjnego, ani pojęciem środka informacyjnego. Wydaje się jednak, że z wypowiedzi tego autora można wnioskować, iż traktował on wyjawienie majątku jako środek służący wierzycielowi do zbierania informacji o stanie majątku dłużnika. Porównując wyjawienie majątku do przesłuchania strony, wskazywał, że podanie i zaprzysiężenie pozycji majątkowych przed sądem nie służą umożliwieniu organowi procesowemu poczynienia ustaleń faktycznych, lecz wyłącznej orientacji wierzyciela. Na tym polega, zdaniem M. Waligórskiego, zasadnicza różnica pomiędzy instytucją przysięgi wyjawienia a instytucją przesłuchania strony pod przysięgą, która jest środkiem dowodowym niepodlegającym wymuszeniu³⁸.

W. Miszewski uznawał wyjawienie majątku za środek służący do wykrycia nadającego się do egzekucji majątku dłużnika, rozwinięcie instytucji wyjaśnień, jakich żąda komornik w związku z egzekucją z ruchomości (art. 584 k.p.c. kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r.)³⁹. Podkreślał, że złożenie wykazu majątku i przysięgi daje wierzycielowi możliwość skorzystania z uzyskanych wiadomości o stanie majątkowym dłużnika. Dlatego wierzyciel, jeżeli chce z tego skorzystać, powinien wszcząć egzekucję z ujawnionego mienia w trybie przepisany, a gdy egzekucja była już wszczęta – kontynuować ją, wskazując komornikowi wykryte obiekty majątkowe⁴⁰.

Pogląd, że wyjawienia majątku jest środkiem egzekucyjnym na gruncie kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r. zaczął dominować w literaturze począwszy od lat 50. XX w., a zatem po przebudowie prawa procesowego cywilnego w duchu ustawodawstwa socjalistycznego⁴¹. Jednoznaczne stanowisko w tej kwestii zajmował W. Siedlecki, który uznawał wyjawienie majątku za pomocniczy sposób (środek) egzekucji⁴². Stanowisko to podtrzymał również po wejściu w życie obecnie obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego argumentując, że wyjawienie majątku nie prowadzi bezpośrednio do zaspokojenia wierzyciela, ale jego celem jest stworzenie odpowiednich warunków do przeprowadzenia egzekucji i zaspokojenia wierzyciela⁴³.

De lege lata pogląd, że wyjawienie majątku stanowi pomocniczy sposób egzekucji, ewentualnie środek egzekucyjny, należy uznać za dominujący, chociaż również obecnie nie brakuje wypowiedzi, w których poszczególni autorzy nie zajmują w tej kwestii jednoznacznego stanowiska, eksponując przy tym walory informacyjne wyjawienia majątku. Znamienne jest, że nawet ci autorzy, którzy twierdzą, iż wyjawienie majątku to pomocniczy środek egzekucji, z reguły dodają, że celem wyjawienia majątku jest uzyskanie informacji o stanie majątku dłużnika.

³⁷ M. Waligórski, *Proces cywilny. Funkcja i struktura*, Warszawa 1947, s. 550–551.

³⁸ M. Waligórski, *Proces cywilny...*, s. 552.

³⁹ W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie. Część druga*, Łódź 1948, s. 132.

⁴⁰ W. Miszewski, *Proces cywilny...*, s. 138–139.

⁴¹ Szerzej na temat tej reformy zob. np. J. Jodłowski, *Nowe drogi polskiego procesu cywilnego*, Warszawa 1951; J. Jodłowski *Nowy etap przebudowy polskiego procesu cywilnego*, Warszawa 1953; J. Jodłowski, *Z zagadnień polskiego procesu cywilnego*, Warszawa 1961.

⁴² W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część...*, s. 361.

⁴³ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1977, s. 449.

Przegląd poglądów doktryny prezentowanych na podstawie obecnie obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego można rozpocząć od wypowiedzi E. Wengerka, który określa wyjawienie majątku mianem środka do ustalenia informacji o majątku dłużnika⁴⁴, a jednocześnie pisze, że wyjawienie majątku stanowi pomocniczy środek egzekucyjny argumentując, iż wszczęcie postępowania o wyjawienie majątku zależne jest od uprzedniego przeprowadzenia egzekucji, która nie doprowadziła do zaspokojenia wierzytelności⁴⁵. W innym miejscu autor ten jest bardziej precyzyjny w charakterystyce omawianej instytucji i stwierdza, że wyjawienie majątku stanowi pomocniczy sposób egzekucji, za pomocą którego wierzyciel może uzyskać od dłużnika informację dotyczącą jego stanu majątkowego, aby można było wszcząć skutecznie egzekucję na zaspokojenie należności pieniężnej wynikającej z tytułu wykonawczego⁴⁶. E. Wengerek podkreśla, że wyjawienie majątku różni się zasadniczo od wyjaśnień, których dłużnik zobowiązany jest udzielić na żądanie organu egzekucyjnego stosownie do art. 761 § 1 oraz art. 801 k.p.c. Złożenie wykazu majątku dotyczy bowiem ujawnienia przez dłużnika całego majątku, czego za pomocą wyjaśnień komornik nie może uzyskać. Jeżeli chodzi o inne różnice pomiędzy tymi instytucjami, E. Wengerek wskazuje, że:

- wyjawienie majątku następuje na wniosek wierzyciela, udzielenie zaś wyjaśnień zależne jest wyłącznie od komornika, który nie jest zobowiązany zapoznawać się z treścią tych wyjaśnień wierzyciela;
- wyjawienie majątku przez dłużnika jest obligatoryjne, udzielenie wyjaśnień jest fakultatywne;
- wyjawienie majątku można na dłużniku wymusić, zaś odmowa udzielenia wyjaśnień pociąga za sobą jedynie grzywnę;
- w postępowaniu w sprawie o wyjawienie majątku odbiera się przyrzeczenie, którego nie można odebrać na potwierdzenie treści wyjaśnień.

W konkluzji E. Wengerek stwierdza, że wyjawienie majątku jest bardziej radykalnym środkiem od wyjaśnień⁴⁷.

B. Dobrzański, wypowiadając się na temat istoty wyjawienia majątku nawiązuje do poglądów W. Siedleckiego wskazując, że wyjawienie majątku stanowi pomocniczy sposób egzekucji świadczeń pieniężnych. Nie prowadzi ono bowiem bezpośrednio do zaspokojenia wierzyciela, lecz jego celem jest stworzenie odpowiednich warunków do przeprowadzenia egzekucji dla zaspokojenia wierzyciela⁴⁸. Jednocześnie autor ten zaznacza, że wyjawienie majątku nie jest jedyną drogą uzyskania przez wierzyciela wiadomości o nieznanym mu majątku dłużnika. Wchodzą tu w grę przede wszystkim przepisy ogólne z tytułu wstępnego, w szczególności art. 3 § 1 zobowiązujący także uczestników postępowania egzekucyjnego do udzielania wyjaśnień zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek, oraz konkretyzujące pewne konsekwencje tej zasady w powyższym postępowaniu przepisy ogólne z tytułu I.

⁴⁴ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 187.

⁴⁵ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 187.

⁴⁶ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1972, s. 459.

⁴⁷ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 460.

⁴⁸ B. Dobrzański w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Z. Resich (red.), W. Siedlecki (red.), Warszawa 1976, t. 2, s. 1255.

księgi drugiej kodeksu, w szczególności art. 801, w myśl którego komornik wezwie dłużnika do złożenia wyjaśnień, jeżeli wierzyciel lub sąd zarządzający z urzędu przeprowadzenie egzekucji nie może wskazać przedmiotów służących do zaspokojenia wierzyciela, a także art. 761 i art. 762 k.p.c. Postępowanie o wyjawienie ma jednak, zdaniem B. Dobrzańskiego, tę przewagę nad innymi sposobami wykrycia majątku dłużnika, że obejmuje jego całokształt i dysponuje szczególnymi sposobami przymuszającymi z art. 916 k.p.c.⁴⁹ Podobnie K. Korzan stwierdza, że przepisy o wyjawieniu majątku stanowią pomocniczy środek egzekucji roszczeń pieniężnych, a jednocześnie postępowanie o wyjawienie majątku określa mianem środka do ustalania informacji o majątku dłużnika⁵⁰. Z kolei J. Piotrowski mianem pomocniczego sposobu egzekucji określa tryb postępowania o wyjawienie majątku, a jednocześnie pisze, że wyjawienie majątku jest środkiem do ustalenia majątku dłużnika⁵¹.

Z. Świeboda, analizując instytucję wyjawienia majątku, wychodzi od pojęcia środków egzekucyjnych, przez które rozumie zespoły czynności egzekucyjnych stosowanych przez organ egzekucyjny, za pomocą których organ ten oddziałuje na określony podmiot w celu wykonania obowiązków płynących z tytułu wykonawczego. Autor wyodrębnia dwie grupy środków – zaspokajające i przymuszające. Środkami zaspokajającymi organ egzekucyjny doprowadza bezpośrednio do spełnienia świadczenia, środkami przymuszającymi zaś pośrednio wpływa na dłużnika, zmuszając go do określonego zachowania się, a w konsekwencji do osiągnięcia celu egzekucji⁵². Zdaniem autora w wyjawieniu mieszczą się elementy przymuszające, co pozwala uznać, że instytucja ta jest środkiem egzekucyjnym. Jeżeli wzywa się dłużnika do złożenia wykazu majątku oraz zapewnienia, to już te czynności oddziałują na niego, a także zmuszają do określonego zachowania. Z. Świeboda za trafny uznaje również pogląd tych autorów, którzy są zdania, że wyjawienie majątku jest pomocniczym sposobem egzekucji, gdyż wyrażenia „sposób” i „środek do czegoś” są oznaczeniami tożsamymi. Jego zdaniem nie ma natomiast znaczenia przy ustalaniu pojęcia wyjawienia majątku to, że jedni autorzy uznają za cel tej instytucji zebranie informacji o majątku dłużnika, a inni stworzenie odpowiednich warunków do przeprowadzenia egzekucji. W istocie bowiem w obu przypadkach chodzi o zebranie możliwie jak najpełniejszych danych dotyczących majątku dłużnika, które pozwoliłyby skutecznie przeprowadzić egzekucję⁵³.

Do grona zwolenników poglądu o egzekucyjnym charakterze wyjawienia majątku należy również A. Marciniak, który przyjmuje, że wyjawienie majątku jest pomocniczym środkiem egzekucyjnym zmierzającym do uzyskania od dłużnika informacji o jego majątku, w celu zapewnienia skuteczności egzekucji świadczeń pieniężnych. A. Marciniak zwraca uwagę na podobieństwo wyjawienia majątku do wyjawienia przedmiotów spadkowych (art. 655–660 k.p.c.) oraz postępowania w sprawach o złożenie przez dłużnika zapewnienia przed sądem, iż sporządził spis rzeczy należących do zbioru lub spis przedmiotów wchodzących w skład masy

⁴⁹ B. Dobrzański w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1255.

⁵⁰ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające...*, s. 312–313.

⁵¹ J. Piotrowski, *Przedsiębiorstwo państwowe w sądowym postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym*, Warszawa 1982, s. 113.

⁵² Z. Świeboda, *Sąd jako organ egzekucyjny*, Warszawa 1980, s. 63.

⁵³ Z. Świeboda, *Sąd jako organ...*, s. 65.

majątkowej albo zestawienie wpływów z zarządu według swojej najlepszej wiedzy. A. Marciniak zalicza wyjawienie majątku, obok wyjaśnień składanych w trybie art. 761–762 i art. 801 k.p.c. oraz żądania udzielenia informacji w trybie art. 2 ust. 5 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji⁵⁴, do zespołu środków uzyskania od dłużnika informacji o jego majątku⁵⁵.

Z. Szczurek instytucję wyjawienia majątku omawia w rozdziale poświęconym gromadzeniu w postępowaniu egzekucyjnym informacji o stanie majątkowym dłużnika, obok takich instytucji jak żądanie wyjaśnień i zasięganie informacji w trybie art. 761 § 1 k.p.c., zlecenie komornikowi poszukiwania za wynagrodzeniem majątku dłużnika na podstawie art. 797¹ k.p.c. oraz żądanie udzielenia informacji w trybie art. 2 ust. 5 u.k.s.e. Zdaniem tego autora postępowanie o wyjawienie majątku ma na celu uzyskanie przez wierzyciela informacji o majątku dłużnika i stworzenie przez to odpowiednich warunków do skutecznego przeprowadzenia egzekucji. Jednocześnie wskazuje, że wyjawienie jest jedną z czynności, której za dłużnika inna osoba nie może wykonać. Nadto stwierdza, jednak bez szerszego uzasadnienia, że wyjawienie majątku jest pomocniczym środkiem egzekucyjnym⁵⁶.

M. Mrówczyński, nawiązując do podziału środków egzekucyjnych na środki zaspokajające i przymuszające, zauważa, że wyjawienie majątku ani nie kwalifikuje się jako środek zaspokajający, ani nie jest samo w sobie środkiem przymuszającym, a jedynie w jego ramach stosowane są środki przymusu. Zdaniem M. Mrówczyńskiego, nawet jeżeli wyjawienie majątku jest środkiem egzekucyjnym, jest to środek egzekucyjny specyficzny⁵⁷. W ocenie tego autora decydującym argumentem za pojmowaniem wyjawienia majątku jako środka egzekucyjnego musi być stwierdzenie, że w instytucji tej mieszczą się elementy przymusu, który jest charakterystycznym elementem egzekucji. Wyjawienie majątku jest jednym z nielicznych w obecnym kodeksie przypadków stosowania przymusu osobistego⁵⁸. Ostatecznie autor ten przyjmuje, że wyjawienie majątku to pomocniczy środek egzekucyjny mający na celu uzyskanie od dłużnika informacji o składnikach jego majątku po to, aby skierować do nich egzekucję na zaspokojenie wynikającej z tytułu wykonawczego należności pieniężnej. Ponadto stwierdza, że wyjawienie majątku jest środkiem pomocniczym, bowiem nie prowadzi bezpośrednio do zaspokojenia⁵⁹.

Wyjawienie majątku stanowi pomocniczy sposób egzekucji świadczeń pieniężnych również według takich autorów jak S. Dalka⁶⁰, B. Bładowski⁶¹, M. Śladkowski⁶²,

⁵⁴ Ustawa z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 ze zm.), dalej jako u.k.s.e.

⁵⁵ A. Marciniak w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe, w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do artykułów 506–1088*, K. Piasecki (red.), A. Marciniak (red.), Warszawa 2012, t. 3, s. 1189–1190; A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2011, s. 370.

⁵⁶ Z. Szczurek w: *Egzekucja sądowa w Polsce*, Z. Szczurek (red.), Sopot 2007, s. 169.

⁵⁷ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 87.

⁵⁸ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 88.

⁵⁹ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 89.

⁶⁰ S. Dalka w: *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej kodeksu postępowania cywilnego*, Gdańsk 1994, s. 260; S. Dalka, *Wyjawienie majątku w postępowaniu egzekucyjnym*, „Problemy Egzekucji Sądowej” 1996/21, s. 5.

⁶¹ B. Bładowski, *Metodyka pracy sędziego cywilisty*, Kraków 2005, s. 346.

⁶² M. Śladkowski, *Wyjawienie majątku dłużnika...*, s. 26.

O. Marcewicz⁶³, M. Romańska i O. Leśniak⁶⁴, z kolei W. Broniewicz⁶⁵, J. Jankowski⁶⁶, H. Dolecki⁶⁷, M. Krakowiak⁶⁸, P. Oleszkiewicz⁶⁹ posługują się pojęciem pomocniczego środka egzekucyjnego.

Stosunkowo liczna jest też grupa autorów, którzy nie zajmują wyraźnego stanowiska w sprawie charakteru prawnego wyjawienia majątku, ograniczając się do rozważań na temat celu tej instytucji (wyjawienie majątku jako środek do realizacji określonego celu) czy też jej związku z postępowaniem egzekucyjnym (egzekucją). Na przykład Z. Resich ogranicza się do uwagi, że wyjawienie majątku jest ważną instytucją w ramach postępowania egzekucyjnego⁷⁰. Nieco szerzej wypowiada się K. Flaga-Gieruszyńska – stwierdza, że wyjawienie majątku to instytucja postępowania egzekucyjnego, której celem jest odnalezienie dla potrzeb egzekucji dalszego, dotąd nieznanego wierzycielowi majątku⁷¹. Na związek wyjawienia majątku z postępowaniem egzekucyjnym wskazuje również W. Berutowicz, stwierdzając, że postępowanie o wyjawienie majątku jest pomocniczym środkiem w toku egzekucji świadczeń pieniężnych, mającym na celu stworzenie odpowiednich warunków dla zaspokojenia wierzyciela⁷². Z kolei Z. Woźniak wskazuje, że wyjawienie majątku jest instytucją prawa procesowego, której celem jest ujawnienie przez dłużnika informacji o przysługujących mu składnikach majątku, z których wierzyciel mógłby uzyskać zaspokojenie stwierdzonej tytułem wykonawczym wierzytelności, w przypadku gdy znany wierzycielowi i organom egzekucyjnym majątek nie pozwala na zaspokojenie należności⁷³.

Podobnie P. Pogonowski eksponuje przede wszystkim cel wyjawienia majątku. Autor ten nie zalicza wyjawienia majątku do pomocniczych środków egzekucyjnych, podkreśla natomiast, że jest to środek mający na celu zabezpieczenie skuteczności egzekucji świadczeń pieniężnych⁷⁴. Do celu wyjawienia majątku odwołuje się również H. Pietrzkowski, stwierdzając, że wyjawienie majątku ma ujawnić na potrzeby egzekucji majątek dłużnika, który nie jest znany wierzycielowi⁷⁵.

Warto też odnotować stanowisko T. Zyznowskiego, który wskazując na różnice poglądów w doktrynie na instytucję wyjawienia majątku, nie opowiada się w sposób wyraźny za żadnym z nich, podkreśla natomiast, że założeniem tej instytucji jest umożliwienie wierzycielowi przeprowadzenia skutecznej egzekucji z istniejących składników majątku dłużnika dotychczas nieznanymi i niedostępnymi wierzycielowi, z których mógłby on uzyskać zaspokojenie swej należności⁷⁶.

⁶³ O. Marcewicz w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, A. Jakubecki (red.), Warszawa 2012, s. 1175.

⁶⁴ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 390.

⁶⁵ W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2008, s. 471.

⁶⁶ J. Jankowski, *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Kraków 1999, s. 127.

⁶⁷ H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 402.

⁶⁸ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1022.

⁶⁹ P. Oleszkiewicz, *Problematyka wyjawienia majątku*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2012/1, s. 63.

⁷⁰ Z. Resich w: Z. Resich, J. Jodłowski, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1979, s. 454.

⁷¹ K. Flaga-Gieruszyńska w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, A. Zieliński (red.), Warszawa 2012 s. 1458.

⁷² W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1978, s. 433.

⁷³ Z. Woźniak w: *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, J. Kołaczyński (red.), Warszawa 2012, s. 587–588.

⁷⁴ P. Pogonowski, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2007, s. 120; P. Pogonowski w: *Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, T. Wiśniewski (red.), Warszawa 2007, s. 354.

⁷⁵ H. Pietrzkowski, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009, s. 689.

⁷⁶ T. Zyznowski w: *Kodeks postępowania cywilnego. Artykuły 730–1088*, H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), Warszawa 2011, t. 4, s. 471.

Wyjawienie majątku należy rozpatrywać przede wszystkim w kategoriach środka, który prowadzi do osiągnięcia konkretnego, z góry założonego przez ustawodawcę celu, determinującego jego charakter. Celem wyjawienia majątku, jak zgodnie przyjmuje większość autorów, jest uzyskanie informacji o stanie majątku dłużnika. Rację ma M. Mrówczyński, który podnosi, że nie do końca trafne jest w tym przypadku położenie nacisku na „zapewnienie” skuteczności egzekucji, gdyż wyjawienie majątku żadnej pewności skuteczności egzekucji nie daje⁷⁷.

De lege lata wyjawienie majątku ma na celu uzyskanie informacji o majątku dłużnika, kwestią wtórną jest natomiast sposób spożytkowania tej informacji. Informacja o tym, że dłużnik dysponuje majątkiem, z którego wierzyciel może zaspokoić swoje roszczenie, pozwala na kontynuowanie postępowania egzekucyjnego, w przypadku zaś gdy nie zostało dotychczas wszczęte, pozwala na jego zainicjowanie i przeprowadzenie skutecznej egzekucji. Z kolei informacja o tym, że dłużnik nie dysponuje majątkiem, z którego wierzyciel mógłby zaspokoić swe roszczenie, pozwala na uniknięcie prowadzenia bezskutecznej egzekucji.

Przepisy kodeksu postępowania cywilnego wyodrębniają różnego rodzaju kategorie środków, które służą do realizacji określonych celów. W kodeksie wyraźnie jest mowa o środkach:

- dowodowych (art. 217 § 2 k.p.c.),
- prawnych (art. 424¹ § 1 k.p.c.),
- zaskarżenia (art. 363 § 1 k.p.c.),
- przymusu (art. 254 § 3 k.p.c.),
- zabezpieczenia (art. 346 § 1 k.p.c.),
- odwoławczych (art. 395 § 2 k.p.c.).

W literaturze funkcjonują również pojęcia środków egzekucyjnych i środków informacyjnych.

Pomimo często istotnych różnic pomiędzy konkretnymi środkami w ramach poszczególnych kategorii łączy je wspólny cel – wspólny mianownik, do którego można je sprowadzić. Przykładowo środki dowodowe służą do czynienia ustaleń faktycznych, środki odwoławcze mają na celu poddanie kontroli orzeczenia oraz jego zmianę lub uchylenie, ponadto zapobiegają uprawomocnieniu się zaskarżonego orzeczenia, z kolei środki informacyjne mają na celu uzyskanie określonej informacji.

Niewątpliwie występują istotne różnice pomiędzy takimi instytucjami jak: wyjawienie majątku, żądanie wyjaśnień i zasięganie informacji w trybie art. 761 § 1 k.p.c., zlecenie komornikowi poszukiwania za wynagrodzeniem majątku dłużnika na podstawie art. 797¹ k.p.c., żądanie udzielenia informacji w trybie art. 2 ust. 5 u.k.s.e. Wszystkie te środki łączy jednak wspólny cel – chodzi o uzyskanie informacji, zatem wszystkie te środki można nazwać środkami informacyjnymi.

Wyjawienie majątku nie jest środkiem egzekucyjnym, bowiem celem tej instytucji nie jest wymuszenie świadczenia od dłużnika. Wyjawienie nie daje się zakwalifikować ani do środków przymuszających, ani do środków zaspokajających. Nie przekonuje jako argument na rzecz ujmowania wyjawienia majątku jako środka

⁷⁷ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 88.

egzekucyjnego fakt, że w instytucji tej mieszczą się elementy przymusu. Niczego nie przesądza również stwierdzenie, że przymus jest charakterystycznym elementem egzekucji⁷⁸. Zważyć należy, że przymus może być stosowany nie tylko w postępowaniu egzekucyjnym, lecz także w rozpoznawczym, np. w ramach postępowania dowodowego. Nie tylko wyjawienie majątku może zostać wymuszone, ale również sporządzenie opinii przez biegłego (art. 287 k.p.c.), stawiennictwo świadka na rozprawie oraz złożenie zeznań (art. 276 k.p.c.). Wymuszony może zostać też obowiązek zachowania powagi i spokoju na rozprawie (art. 48 i art. 49 ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych⁷⁹).

1.3. Charakter prawny postępowania o wyjawienie majątku (postępowania manifestacyjnego)

Postępowanie o wyjawienie majątku tradycyjnie już określane jest mianem postępowania manifestacyjnego⁸⁰. Nazwa ta pochodzi od *juramentum manifestationis*, tj. przysięgi wyjawienia, która była składana przez dłużnika jeszcze za czasów germańskich praw szczepowych.

Postępowanie manifestacyjne jest postępowaniem sądowym, cywilnym, uregulowanym w części trzeciej „Postępowanie egzekucyjne”, tytule II „Egzekucja świadczeń pieniężnych” dziale V „Wyjawienie majątku” (art. 913–920²) kodeksu postępowania cywilnego. Postępowanie o wyjawienie majątku jest jednym z postępowań cywilnych, o których mowa w art. 13 § 2 k.p.c. Już systematyka ustawy procesowej dowodzi, że postępowanie to nie jest postępowaniem rozpoznawczym. Niewątpliwie w postępowaniu tym nie chodzi też o przymusowe wykonanie orzeczeń sądowych i innych tytułów egzekucyjnych, zatem nie można określać go mianem postępowania egzekucyjnego. Rację mają natomiast ci autorzy, którzy postępowanie manifestacyjne zaliczają do kategorii postępowań pomocniczych⁸¹.

W polskiej nauce postępowania cywilnego istotę postępowań pomocniczych wyjaśnił J. Jodłowski. Autor ten wyodrębnia dwa główne rodzaje postępowania cywilnego, tj. rozpoznawcze i egzekucyjne, w których realizowane są główne cele postępowania cywilnego – ochrona stosunków prawnych oraz praw podmiotowych i przymusowa ich realizacja. Zdaniem J. Jodłowskiego postępowanie cywilne obejmuje ponadto pewne rodzaje postępowania sądowego, które nie zmierzą bezpośrednio do ochrony praw podmiotowych i stosunków prawnych oraz ich przymusowej realizacji, ale które pośrednio tylko służą realizacji tych celów, przygotowując, uzupełniając lub zabezpieczając możliwość prowadzenia i właściwy tok tych postępowań głównych. Spełniają wobec nich funkcję pomocniczą i dlatego autor ten określa je mianem postępowań pomocniczych⁸².

⁷⁸ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 88.

⁷⁹ Ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 427 ze zm.).

⁸⁰ Zob. J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne...*, s. 800; M. Anhalt, *Kilka uwag o egzekucyjnej przysiędze...*, s. 116; W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne...*, s. 433.

⁸¹ Zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 91–92; M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, s. 1052.

⁸² J. Jodłowski w: J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1979, s. 38–39.

Postępowanie pomocnicze, według J. Jodłowskiego, ma na celu bądź umożliwienie wytoczenia powództwa, bądź zebranie materiału dowodowego dla sprawy, która się toczy lub ma być wytoczona, bądź umożliwienie prowadzenia postępowania, bądź umożliwienie prowadzenia egzekucji. Zawsze ma na celu umożliwienie lub zabezpieczenie prowadzenia postępowania głównego. Odmienny w pewnym stopniu charakter ma jedynie postępowanie pojednawcze, które ma na celu spowodowanie uniknięcia potrzeby wytaczania procesu⁸³.

J. Jodłowski trafnie też podnosi, że wyodrębnienie postępowania pomocniczego znajduje swój techniczno-procesowy wyraz w tym, że każda sprawa tocząca się w tym postępowaniu zostaje wpisana jako odrębna sprawa do repertorium sądowego i oznaczona odrębną sygnaturą, niezależnie od toczącej się sprawy głównej. Postępowanie pomocnicze może toczyć się albo przed wszczęciem postępowania w sprawie głównej, albo jednocześnie z postępowaniem głównym, albo po jego zakończeniu⁸⁴.

Przytoczona za J. Jodłowskim charakterystyka postępowań pomocniczych całkowicie przystaje do postępowania manifestacyjnego. Postępowanie o wyjawienie majątku, jak już była mowa, nie jest postępowaniem rozpoznawczym, bowiem przedmiotem tego postępowania nie jest roszczenie procesowe (formalne), ujmowane w polskiej nauce jako twierdzenie powoda o istnieniu albo nieistnieniu określonej normy indywidualno-konkretnej przedstawione sądowi w celu wiążącego ustalenia tego istnienia albo nieistnienia (W. Broniewicz⁸⁵), nadto sąd nie realizuje w tym postępowaniu funkcji postępowania nieprocesowego⁸⁶. Postępowanie manifestacyjne nie jest też postępowaniem egzekucyjnym – jeżeli przyjąć za E. Wengerkiem, że postępowanie egzekucyjne polega na podejmowaniu czynności przez strony i innych uczestników oraz organy egzekucyjne w celu przymusowej realizacji świadczenia określonego w tytule egzekucyjnym, a tym samym ostatecznego urzeczywistnienia normy prawa materialnego w tym tytule ustalonej⁸⁷.

De lege lata postępowanie manifestacyjne może zostać wszczęte, jeżeli:

- zajęty w egzekucji majątek dłużnika nie rokuje zaspokojenia egzekwowanych należności;
- wierzyciel wykaże, że na skutek prowadzonej egzekucji nie uzyskał w pełni zaspokojenia swej należności;
- przed wszczęciem egzekucji wierzyciel uprawdopodobni, że nie uzyska zaspokojenia w pełni swojej należności.

Przedmiotowe postępowanie może zatem zostać wszczęte przed wszczęciem egzekucji, w toku prowadzonej egzekucji albo po jej zakończeniu. W każdym

⁸³ J. Jodłowski w: J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne...*, s. 38–39.

⁸⁴ J. Jodłowski w: J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne...*, s. 39–40.

⁸⁵ B. Broniewicz, *Postępowanie cywilne...*, s. 182.

⁸⁶ Szerzej na temat funkcji postępowania nieprocesowego zob. np. J. Jodłowski w: J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne...*, s. 31–38; A. Miączyński, *Specyfika postępowania nieprocesowego*, w: *Proces i prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989, s. 403–419; M. Sawczuk, *O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego)*, w: *Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza*, Łódź 1998, s. 313–329.

⁸⁷ E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego*, w: J. Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, Jodłowski (red.), Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 341.

przypadku postępowanie manifestacyjne pozostaje jednak w związku, jest inicjowane ze względu na toczące się postępowanie egzekucyjne albo na użytek tego, które ma dopiero zostać wszczęte w przyszłości. Inaczej rzecz ujmując, celem postępowania manifestacyjnego jest uzyskanie informacji o stanie majątku dłużnika, która zostanie spożytkowana w postępowaniu egzekucyjnym. Dzięki tej informacji, w zależności od jej treści, możliwe będzie bądź kontynuowanie postępowania egzekucyjnego i przeprowadzenie skutecznej egzekucji (w przypadku zaś gdy postępowanie egzekucyjne nie zostało jeszcze wszczęte, wierzyciel będzie mógł podjąć decyzję o jego zainicjowaniu), bądź też szybkie zakończenie postępowania egzekucyjnego czy też jego niewszczywanie w sytuacji, gdy jest pewne, że egzekucja będzie bezskuteczna. Pośrednio zatem postępowanie manifestacyjne może przyczynić się do realizacji celu postępowania egzekucyjnego.

Należy też zważyć, że sprawy o wyjawienie majątku w ujęciu techniczno-procesowym stanowią odrębną kategorię spraw, wpisywane są do repertorium Co i opatrywane odrębną sygnaturą, niezależnie od toczącej się sprawy egzekucyjnej. Sprawy te mają również odrębny symbol ewidencyjny.

Uwzględniając charakter postępowania o wyjawienie majątku oraz lokalizację przepisów regulujących przedmiotowe postępowanie, należy w pierwszej kolejności do tego postępowania stosować przepisy zamieszczone w części trzeciej „Postępowanie egzekucyjne” tytule II „Egzekucja świadczeń pieniężnych”, dziale V „Wyjawienie majątku” (art. 913–920²), następnie przepisy ogólne o postępowaniu egzekucyjnym, zaś w dalszej kolejności przepisy o postępowaniu procesowym (art. 13 § 2 k.p.c.) oraz przepisy tytułu wstępnego „Przepisy ogólne” kodeksu postępowania cywilnego⁸⁸. Przepisy ogólne o postępowaniu egzekucyjnym i przepisy o procesie powinny być stosowane odpowiednio.

1.4. Zakres zastosowania instytucji wyjawienia majątku

Lokalizacja przepisów traktujących o postępowaniu manifestacyjnym wskazuje, że omawiana instytucja ma zastosowanie w przypadku egzekucji świadczeń pieniężnych z ruchomości, z wynagrodzenia za pracę, z rachunków bankowych, z innych wierzytelności oraz innych praw majątkowych.

Przepisy o wyjawieniu majątku mają też odpowiednie zastosowanie:

- na podstawie art. 920¹ k.p.c. – do wyjawienia przez dłużnika stanu oszczędności na rachunkach bankowych w związku z żądaniem wydania książeczki oszczędnościowej lub innego dowodu posiadania wkładu;
- na podstawie art. 891¹ § 1 k.p.c. – w toku egzekucji ze wspólnego rachunku bankowego prowadzonego dla dłużnika i osób trzecich, do uzyskania od dłużnika umowy regulującej prowadzenie rachunku w celu ustalenia wielkości udziału dłużnika w rachunku wspólnym;
- na podstawie art. 789¹ k.p.c. – w postępowaniu klauzulowym do wyjawienia dokumentów stwierdzających nabycie, jeżeli wierzyciel nie może uzyskać dokumentu stwierdzającego zbycie przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, albo gdyby uzyskanie takiego dokumentu było

⁸⁸ Zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 93.

nadmiernie utrudnione, zaś nabywca zaprzecza istnieniu podstaw do nadania przeciwko niemu klauzuli wykonalności;

- na podstawie art. 1045 k.p.c. – w egzekucji świadczeń niepieniężnych do wyjawienia rzeczy lub dokumentu, które mają być odebrane⁸⁹.

O wyjawieniu majątku traktuje również art. 1086 § 3 k.p.c., regulujący egzekucję świadczeń alimentacyjnych. Przepis ten w przypadku, gdy w wyniku prowadzonego przez komornika dochodzenia nie zostaną ustalone dochody dłużnika ani jego majątek, nakłada na komornika obowiązek złożenia do sądu wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku.

Z kolei art. 71 § 1 i 2 ustawy z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁹⁰ przyznaje organowi egzekucyjnemu oraz wierzycielowi, w przypadku bezskuteczności egzekucji administracyjnej należności pieniężnych, prawo zwrócenia się do sądu o nakazanie zobowiązanemu wyjawienia majątku, zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego. O nakazanie wyjawienia przez zobowiązanego majątku można zwrócić się także przed wszczęciem egzekucji administracyjnej lub w toku tej egzekucji, jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że egzekwowana należność pieniężna nie będzie mogła być zaspokojona ze znanego majątku zobowiązanego ani też z jego wynagrodzenia za pracę lub z przypadających mu okresowo świadczeń za okres 6 miesięcy.

Do przepisów o wyjawieniu majątku za pośrednictwem art. 71 u.p.e.a. odsyła również art. 118 u.p.e.a.

W literaturze można spotkać pogląd o możliwości stosowania przepisów o wyjawieniu majątku również w innych przypadkach, na zasadzie analogii⁹¹. Pogląd ten należy uznać za dyskusyjny, zważywszy że nie jest dopuszczalne stosowanie analogii w odniesieniu do przepisów ograniczających prawa i wolności obywatelskie czy też przepisów nakładających określone ciężary lub obowiązki, przy czym nie dotyczy to tylko przepisów z zakresu prawa karnego czy podatkowego, lecz także prawa cywilnego⁹². Wydaje się, że brakuje argumentów przemawiających za stosowaniem w tym przypadku analogii.

2. WYJAWIENIE MAJĄTKU W PRAKTYCE SĄDOWEJ

2.1. Przestanki wyjawienia majątku

2.1.1. Uwagi wprowadzające

Poglądy doktryny na temat przesłanek wyjawienia majątku są zróżnicowane. W literaturze można spotkać się z takimi określeniami jak: „warunki wyjawienia”, „warunki dopuszczalności wyjawienia”, „przesłanki wyjawienia”, „przesłanki decydujące

⁸⁹ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1024.

⁹⁰ Tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. Nr 1015, poz. 1954 ze zm., dalej jako u.p.e.a.

⁹¹ Za stosowaniem przepisów o wyjawieniu majątku na zasadzie analogii opowiada się np. A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2005, s. 234; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne...*, s. 473; M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1024.

⁹² Zob. J. Nowacki, *Analogia legis*, Warszawa 1966, s. 221–222; L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 292.

o dopuszczalności prowadzenia postępowania o wyjawienie majątku” „podstawy wyjawienia” czy też „warunki dopuszczalności postępowania o wyjawienie majątku”. Różnice w ujęciu poszczególnych autorów nie dotyczą tylko terminologii, lecz przede wszystkim oceny charakteru prawnego poszczególnych przesłanek.

K. Stefko pisał o **warunkach przysięgi wyjawienia**, przez co rozumiał wymogi, od których zależy obowiązek złożenia przysięgi wyjawienia. Autor ten przyjmował podział tych wymogów na pozytywne i negatywne, przy czym do pozytywnych zaliczał bezskuteczność egzekucji, do negatywnych „ten moment, by zobowiązany nie złożył jeszcze przysięgi wyjawiającej cały majątek”. Podkreślał, że kwestia **wymogów przysięgi wyjawienia** ma wielką doniosłość ze względu na zasadę, iż każda strona powinna sama przytoczyć i udowodnić okoliczności niezbędne dla rozstrzygnięcia, jakiego się domaga, że zasady rozkładu ciężaru dowodu, w myśl których żądający rozstrzygnięcia ma udowodnić fakty uzasadniające jego żądanie, a przeciwnik ma udowodnić zarzuty przeciw temu, obowiązują i w postępowaniu egzekucyjnym⁹³.

F. Kruszelnicki wymieniał następujące **warunki dopuszczalności wyjawienia majątku**:

- ujemny wynik przeprowadzonej u dłużnika egzekucji,
- uprawdopodobnienie, że egzekucja z ruchomości nie da zaspokojenia należności w przypadku, gdy wierzyciel egzekucji z ruchomości nie rozpoczął,
- nieznaledzenie u dłużnika rzeczy lub dokumentu, wydanie których jest nakazane tytułem egzekucyjnym,
- tytuł wykonawczy,
- wniosek o nakazanie dłużnikowi złożenia wykazu oraz przysięgi⁹⁴.

Z kolei M. Anhalt pisał o **warunkach dopuszczalności postępowania manifestacyjnego**, do których zaliczał przede wszystkim bezskuteczność egzekucji⁹⁵. Na temat warunków postępowania manifestacyjnego wypowiadał się również J. Korzonek, który utożsamiał je z „**warunkami odebrania przysięgi manifestacyjnej**”. Autor ten wskazywał, że postępowanie manifestacyjne wdraża się na wniosek wierzyciela, któremu to wnioskowi muszą towarzyszyć pewne okoliczności wykazujące nieodzowną potrzebę tego postępowania. Do okoliczności tych zaliczał uprzednie bezskuteczne prowadzenie przeciwko dłużnikowi egzekucji albo co najmniej uprawdopodobnienie, że prowadzenie tej egzekucji jest bezcelowe. J. Korzonek był również zdania, że wyjawienia majątku nie może żądać wierzyciel, który posiada wprawdzie tytuł egzekucyjny, ale którego wierzitelność nie jest jeszcze definitywnie ustalona, bo tytuł egzekucyjny nie jest prawomocny⁹⁶.

S. Gołąb i Z. Wusatowski pisali o „**podstawie żądania wyjawienia**”, „**warunkach przysięgi wyjawienia**” oraz o „**dopuszczalności żądania wyjawienia**”⁹⁷.

De lege lata E. Wengerek zamiennie posługuje takimi pojęciami jak „**warunki dopuszczalności wyjawienia majątku**”⁹⁸ oraz „**warunki dopuszczalności postępowania**

⁹³ K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 221–222.

⁹⁴ F. Kruszelnicki, *Zarys systemu...*, s. 133.

⁹⁵ M. Anhalt, *Kilka uwag o egzekucyjnej przysiędze...*, s. 116.

⁹⁶ J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne...*, s. 800–801.

⁹⁷ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 312–315.

⁹⁸ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 187.

o wyjawienie majątku”⁹⁹. Warunki te ujmuję stosunkowo szeroko, bowiem zalicza do nich:

- wykazanie bezskuteczności egzekucji,
- złożenie wniosku, który odpowiada warunkom pisma procesowego i zawiera żądanie nakazania dłużnikowi złożenia wykazu swego majątku oraz przyrzeczenia wraz z załączonym tytułem wykonawczym i innymi dokumentami,
- legitymację do złożenia wniosku,
- w przypadku gdy dłużnik składał już przyrzeczenie lub stosowano do niego środki przymusu, upływ terminu 3 lat od czasu złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu, albo uprawdopodobnienie, że dłużnik w tym okresie nabył majątek, do którego może być skierowana egzekucja¹⁰⁰.

B. Dobrzański traktuje o „przesłance usprawiedliwionego żądania wyjawienia”, mając w istocie na myśli bezskuteczność egzekucji¹⁰¹, zaś H. Pietrzkowski, pisząc o tym samym, używa sformułowania „przesłanki wyjawienia majątku”¹⁰² na oznaczenie tego, co K. Korzan określa mianem „warunku dopuszczalności wszczęcia postępowania w sprawie wyjawienia majątku”, którym jest wykazanie bezskuteczności egzekucji. Odmiennie natomiast traktuje sam wniosek czy też legitymację do jego złożenia¹⁰³. Podobnie A. Marciniak pisze tylko o jednym „warunku wyjawienia majątku”, którym jest bezskuteczność egzekucji¹⁰⁴.

Z kolei W. Siedlecki nie posługuje się ani pojęciem „warunek”, ani „przesłanka”, pisze natomiast o tym, w jakich „wypadkach” może być zastosowane wyjawienie majątku¹⁰⁵.

Więcej uwagi problematyce przesłanek wyjawienia majątku poświęca Z. Świeboda – wyodrębnia on „warunki dopuszczalności wyjawienia majątku”, do których zalicza ujemny wynik przeprowadzonej przeciwko dłużnikowi egzekucji oraz posiadanie przez wierzyciela tytułu wykonawczego. Z. Świeboda wyodrębnia również kategorię „przesłanek wyjawienia”, wskazując, że dłużnik może zgłosić zarzut braku przesłanek wyjawienia takich jak niedopuszczalność drogi sądowej, niepodleganie jurysdykcji krajowej, brak upływu 3-letniego terminu od złożenia przyrzeczenia lub zastosowania środków przymusu, brak interesu prawnego we wszczęciu postępowania. Ponadto dłużnik może podnieść brak tytułu wykonawczego i innych dokumentów koniecznych w postępowaniu o wyjawienie majątku, przy czym zdaniem Z. Świebody zarzuty te powinny skutkować oddaleniem wniosku¹⁰⁶.

Pojęciem przesłanek decydujących o dopuszczalności prowadzenia postępowania o wyjawienie majątku posługują się M. Romańska i O. Leśniak, którzy zaliczają do tej kategorii:

⁹⁹ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 460.

¹⁰⁰ E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 187–189.

¹⁰¹ B. Dobrzański w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1256.

¹⁰² H. Pietrzkowski, *Metodyka pracy sędziego...*, s. 688–689; H. Pietrzkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2006, s. 346.

¹⁰³ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające...*, s. 313.

¹⁰⁴ A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne...*, s. 231.

¹⁰⁵ W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys...*, s. 449.

¹⁰⁶ Z. Świeboda, *Sąd jako organ...*, s. 72–79.

- istnienie w sprawie drogi sądowej z uwagi na cechy wiarytelności, której zaspokojeniu postępowanie to ma służyć;
- istnienie w sprawie o wyjawienie majątku jurysdykcji krajowej;
- korzystanie przez strony tego postępowania ze zdolności sądowej i procesowej¹⁰⁷.

Analizując problematykę przesłanek (warunków) wyjawienia majątku, należy uwzględnić dotychczasowy dorobek nauki w zakresie przesłanek postępowania cywilnego, w tym przesłanek postępowania egzekucyjnego¹⁰⁸. Należy przy tym pamiętać, że choć postępowanie o wyjawienie majątku jest postępowaniem samoistnym, to jako postępowanie pomocnicze pozostaje w pewnej zależności (związku) od postępowania egzekucyjnego, które jest w tym przypadku postępowaniem głównym. Istotne znaczenie ma również przyjmowany w doktrynie podział przesłanek na formalne i materialne (merytoryczne). Przesłanką procesową jest okoliczność przewidziana przez prawo procesowe, od której istnienia lub nieistnienia uzależniona jest prawidłowość dokonania czynności procesowej, prawidłowość postępowania cywilnego, a w pewnych przypadkach ważność postępowania cywilnego. Z kolei przez przesłanki materialne rozumie się okoliczności, które w świetle przepisów prawa materialnego stanowią materialnoprawne warunki poszukiwania ochrony prawnej na drodze sądowej, przy czym nie budzi wątpliwości, że charakter norm materialnoprawnych mogą mieć również przepisy znajdujące się w ustawach procesowych. Brak przesłanki materialnoprawnej nie stanowi przeszkody do wszczęcia postępowania w sprawie, uniemożliwia natomiast udzielenie ochrony prawnej, uwzględnienia żądania strony przez sąd¹⁰⁹.

W literaturze po raz pierwszy pojęciem materialnoprawnych przesłanek wyjawienia majątku posłużył się M. Mrówczyński, który do tej kategorii zaliczył następujące przesłanki:

- istnienie tytułu wykonawczego,
- legitymację procesową,
- bezskuteczność egzekucji,
- prawdopodobieństwo bezskuteczności egzekucji,
- wybór świadczenia,
- posiadanie przez wierzyciela zastawu zapewniającego pełne pokrycie wiarytelności,
- spełnienie świadczenia,
- interes prawny¹¹⁰.

Z kolei M. Krakowiak operuje pojęciem przesłanek merytorycznych (materialnych) postępowania o wyjawienie majątku¹¹¹.

¹⁰⁷ M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, s. 1053–1054.

¹⁰⁸ Zob. J. Jodłowski w: J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne...*, s. 70–76; Z. Resich, *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966; Z. Resich, *Istota procesu cywilnego*, Warszawa 1985, s. 98–112; E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania...*, s. 376–384; W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Zarys...*, s. 83–87; H. Mądrzak w: H. Mądrzak, E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2003, s. 27–40; K. Piasecki, *Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych*, Warszawa 2010, s. 145–146; P. Grzegorzczak, *Immunitet państwa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010, s. 288.

¹⁰⁹ Z. Resich, *Istota procesu...*, s. 103–104.

¹¹⁰ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 35–81.

¹¹¹ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1026.

W dalszych rozważaniach konieczne wydaje się zatem rozróżnienie przesłanek materialnych (merytorycznych) wyjawienia majątku, decydujących o merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy o wyjawienie majątku, tj. o uwzględnieniu lub oddaleniu wniosku, oraz przesłanek formalnych (procesowych), które nie mają wprawdzie znaczenia dla treści rozstrzygnięcia merytorycznego, jednak decydują o dopuszczalności wszczęcia postępowania, jego przebiegu i ważności.

Upraszczaając, przesłanki materialne (merytoryczne) będą określał mianem przesłanek wyjawienia majątku, zaś przesłanki formalne mianem przesłanek postępowania o wyjawienie majątku. Nie wydaje się natomiast celowe posługiwanie się dodatkowo określeniem wskazującym na to, że chodzi o przesłanki „dopuszczalności”, co mogłoby sugerować, że istnieją przesłanki niedopuszczalności wyjawienia majątku czy też postępowania o wyjawienie majątku.

Jeżeli chodzi o przesłanki postępowania o wyjawienie majątku, to należy wymienić przede wszystkim dopuszczalność drogi egzekucji sądowej, jurysdykcję krajową, immunitet egzekucyjny¹¹², zdolność sądową, zdolność procesową, zawisłość sprawy.

Z kolei do przesłanek wyjawienia zaliczam: bezskuteczność egzekucji, prawdopodobieństwo bezskuteczności egzekucji, upływ roku od złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu, legitymację procesową, spełnienie świadczenia. W kolejnych podrozdziałach zostaną omówione przesłanki wyjawienia, o których można powiedzieć, że są swoiste dla tego postępowania, tj. bezskuteczność egzekucji, prawdopodobieństwo bezskuteczności egzekucji, upływ okresu roku od złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu. Pozostałe przesłanki wyjawienia oraz przesłanki postępowania o wyjawienie majątku zostaną omówione w rozdziałach poświęconych zagadnieniom, z którymi pozostają w ścisłym związku.

Do przesłanek wyjawienia majątku nie zaliczam ani tytułu wykonawczego, ani interesu prawnego w wyjawieniu. Niewątpliwie do wyjawienia majątku nie może dojść w przypadku braku tytułu wykonawczego¹¹³. Należy jednak zważyć, że ustawodawca tytuł wykonawczy wiąże przede wszystkim z wymogami formalnymi wniosku o wyjawienie, wskazując w art. 914 § 2 k.p.c., że „do wniosku należy dołączyć odpis protokołu zajęcia lub inne dokumenty uzasadniające obowiązek wyjawienia majątku, a jeżeli wniosek złożono przed wszczęciem egzekucji, także tytuł wykonawczy”.

Przepisy o wyjawieniu majątku nie wymagają od wnioskodawcy wykazania istnienia interesu prawnego. W literaturze wskazuje się, że w praktyce mogą zdarzyć się sytuacje, gdy wierzyciel ma dostateczne wiadomości o majątku dłużnika czy też wie, jest pewny, że dłużnik nie ma żadnego majątku, ewentualnie wierzyciel nie zamierza nigdy wszczynać postępowania egzekucyjnego, natomiast składa wnioski o wyjawienie majątku tylko po to, aby szykanować dłużnika lub wykorzystać złożony przez niego wykaz majątku w innym celu niż przeprowadzenie skutecznej egzekucji¹¹⁴.

Niewątpliwie przesłanki wyjawienia majątku określone w art. 913 k.p.c. zakładają brak wiedzy wierzyciela o majątku dłużnika, z którego mógłby zaspokoić swe

¹¹² Szerzej na temat tej przesłanki procesowej zob. P. Grzegorzczak, *Immunitet państwa...*, s. 317.

¹¹³ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 40.

¹¹⁴ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 75–81.

roszczenie. Dysponowanie tego typu wiedzą stanowi zatem podstawę do oddalenia wniosku, bez konieczności odwoływania się do przesłanki interesu prawnego. W praktyce wiedza wierzyciela o majątku dłużnika może być niezwykle trudna do wykazania. Brakuje też podstaw, aby sąd oceniał motywację czy też pobudki działania wierzyciela, który nie ma obowiązku nawet uprawdopodobnienia, że jego zamiarem jest przeprowadzenie skutecznej egzekucji i że w tym celu składa wniosek o wyjawienie majątku. Nadto należy podkreślić, że złożenie zarówno wniosku o wyjawienie majątku, jak i wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego jest prawem, a nie obowiązkiem wierzyciela. Podobnie w przypadku, gdyby powód wskazywał w pozwie, że w sytuacji, gdy sąd uwzględni powództwo i zasądzi na jego rzecz określone świadczenie pieniężne, nigdy tego świadczenia od pozwanego nie przyjmie, nie mówiąc już o zamiarze wszczynania postępowania egzekucyjnego – nie stanowi to podstawy dla oddalenia powództwa. Z samej istoty i charakteru postępowania o wyjawienie majątku jako postępowania pomocniczego oraz brzmienia art. 913 k.p.c. nie można wywieść pozytywnej przesłanki wyjawienia majątku w postaci zamiaru zainicjowania postępowania egzekucyjnego.

2.1.2. Przesłanki wyjawienia majątku z art. 913 § 1 k.p.c.

Artykuł 913 § 1 k.p.c. stanowi: „Jeżeli zajęty w egzekucji majątek dłużnika nie rokuje zaspokojenia egzekwowanych należności lub jeżeli wierzyciel wykaże, że na skutek prowadzonej egzekucji nie uzyskał w pełni zaspokojenia swej należności, może on żądać zobowiązania dłużnika do złożenia wykazu majątku z wymienieniem rzeczy i miejsca, gdzie się znajdują, przypadających mu wierzytelności i innych praw majątkowych oraz do złożenia przyrzeczenia według roty: «Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem zapewniam, że złożony przeze mnie wykaz majątku jest prawdziwy i zupełny»”.

Przytoczony przepis dotyczy sytuacji, które mogą zaistnieć po wszczęciu egzekucji, a jednocześnie określa dwie niezależne przesłanki wyjawienia majątku:

- 1) zajęty w egzekucji majątek dłużnika nie rokuje zaspokojenia egzekwowanych należności,
- 2) na skutek prowadzonej egzekucji nie nastąpiło pełne zaspokojenie należności (bezskuteczność egzekucji).

Jeżeli chodzi o pierwszą przesłankę, to z brzmienia art. 913 § 1 k.p.c. wyraźnie wynika, że aby można było dokonać wyjawienia majątku, konieczne jest uprzednie zajęcie majątku, które stanowi pierwszą czynność egzekucyjną w przypadku egzekucji z ruchomości, z wynagrodzenia za pracę, wierzytelności z rachunku bankowego, wkładu oszczędnościowego, innych praw majątkowych, przy czym chodzi o majątek, który nie rokuje zaspokojenia egzekwowanych należności. Wykładnia celowościowa tego przepisu prowadzi do wniosku, że chodzi w tym przypadku zarówno o sytuację, gdy zajęty majątek w ogóle nie rokuje zaspokojenia należności, jak i o sytuację, gdy majątek ów nie rokuje pełnego zaspokojenia należności. Natomiast w drugiej sytuacji opisanej w art. 913 § 1 k.p.c. na skutek prowadzonej egzekucji wierzyciel nie został w ogóle zaspokojony, ewentualnie został zaspokojony częściowo. W przypadku gdy zajęty majątek rokuje na częściowe zaspokojenie, nie

wydaje się celowe oczekiwanie na wynik prowadzonej egzekucji, skoro przesądzone jest, że nie będzie on w pełni satysfakcjonujący. Perspektywa nieuzyskania pełnego zaspokojenia powinna być uznana za wystarczającą do zainicjowania postępowania o wyjawienie majątku.

Komentowany przepis nie wprowadza wymagania, aby wszystkie składniki majątku zostały zajęte, podobnie jak bezskuteczność egzekucji nie musi być wynikiem egzekucji prowadzonej z wszystkich znanych wierzycielowi składników majątku dłużnika¹¹⁵. Zasadnie wskazuje się w literaturze, że nie można zawężyć dopuszczalności wyjawienia majątku tylko do sytuacji, gdy cały majątek dłużnika, rozumiany jako wszystkie jego składniki, został zajęty¹¹⁶. Wierzyciel może przecież mieć wiedzę o określonych składnikach majątku dłużnika, które nie zostały jeszcze zajęte, a które nie wystarczą do pełnego zaspokojenia należności. Trafnie też wskazuje M. Krakowiak, że nie można wymagać od wierzyciela, aby prowadził egzekucję z nieruchomości czy też uproszczoną egzekucję z nieruchomości, jeżeli dzięki wyjawieniu majątku może uzyskać wiedzę o innych składnikach majątku, z których nastąpi szybsze zaspokojenie egzekwowanego świadczenia¹¹⁷.

Na aprobatę zasługuje pogląd, że nie jest spełniona przesłanka wyjawienia majątku wówczas, gdy zajęte ruchomości lub prawa majątkowe wystarczałyby na zaspokojenie wierzytelności, jednak osoby trzecie zgłosiły do tych rzeczy lub praw żądanie zwolnienia ich spod egzekucji¹¹⁸. Należy zważyć, że samo tylko wytoczenie powództwa ekscydencyjnego nie przesądza jeszcze o jego zasadności i nie może mieć wpływu na ocenę przesłanki z art. 913 § 1 k.p.c., zważywszy że dokonując oceny wniosku o wyjawienie majątku, sąd nie jest uprawniony do spekulowania, czy powództwo osoby trzeciej zostanie uwzględnione¹¹⁹.

Przepis wymaga, aby zajęty w egzekucji majątek dłużnika nie rokował zaspokojenia egzekwowanych należności. Sąd powinien porównać wartość zajętego mienia z wysokością egzekwowanej należności, na którą składają się suma główna z odsetkami oraz kosztami postępowania¹²⁰.

Z bezskutecznością egzekucji mamy do czynienia w przypadku, gdy w wyniku przeprowadzonej egzekucji wierzyciel nie został zaspokojony w całości lub części. Przyjmuje się, że przesłanka ta jest spełniona, gdy przeprowadzono egzekucję ze znanego wierzycielowi majątku dłużnika, który znajduje się w Polsce. Jednocześnie za niewystarczające uznaje się przeprowadzenie egzekucji tylko z niektórych składników majątku dłużnika, z pominięciem takich, z których wierzyciel mógłby się zaspokoić. Wyjątek dotyczy nieruchomości dłużnika. Należy zgodzić się z B. Dobrzańskim, że egzekucja z nieruchomości jest z reguły uciążliwa, trwa przez dłuższy czas i z tego powodu nie można, przy uwzględnieniu celu postępowania o wyjawienie majątku, odmawiać wierzycielowi uprawnienia do próby

¹¹⁵ S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 312.

¹¹⁶ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1029.

¹¹⁷ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1030; zob. też J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne...*, s. 801, 804.

¹¹⁸ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1030.

¹¹⁹ Por. S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 313–314; E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 461; H. Pietrkowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 347; K. Flaga-Gieruszyńska w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1014.

¹²⁰ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1030.

wykrycia innego jeszcze (a nie nieruchomości) majątku dłużnika, z którego wierzyciel mógłby ewentualnie łatwiej i prędzej uzyskać zaspokojenie swojej wierzytelności¹²¹. Jako dodatkowy argument wskazuje się na lokalizację przepisów regulujących postępowanie o wyjawienie majątku, które jest postępowaniem pomocniczym względem egzekucji roszczeń pieniężnych prowadzonej na podstawie art. 844–912 k.p.c.¹²²

2.1.3. Przesłanki wyjawienia majątku z art. 913 § 2 k.p.c.

Artykuł 913 § 2 k.p.c. stanowi: „Wierzyciel może żądać wyjawienia majątku także przed wszczęciem egzekucji, jeżeli:

- 1) uprawdopodobni, że nie uzyska zaspokojenia w pełni swej należności ze znanego mu majątku albo z przypadających dłużnikowi bieżących świadczeń okresowych za okres 6 miesięcy;
- 2) po uzyskaniu tytułu wykonawczego wezwał dłużnika do zapłaty stwierdzonej nim należności listem poleconym za potwierdzeniem odbioru, a dłużnik nie spełnił świadczenia w terminie 14 dni od dnia doręczenia wezwania do zapłaty”.

Wymienione w tym przepisie przesłanki wyjawienia majątku muszą zostać spełnione kumulatywnie. Jeżeli chodzi o przesłankę z art. 913 § 2 pkt 2 k.p.c., jest ona stosunkowo łatwa do wykazania. Wystarczy bowiem przedłożenie zwrotnego potwierdzenia odbioru przesyłki wraz z kopią pisma wzywającego do spełnienia świadczenia. Istotne jest przy tym to, aby wezwanie do spełnienia świadczenia nastąpiło po uzyskaniu tytułu wykonawczego. W praktyce często jest tak, że dłużnik zostaje wezwany do spełnienia świadczenia po uzyskaniu przez wierzyciela tytułu egzekucyjnego, a zatem przed złożeniem wniosku o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. W takim przypadku, w świetle art. 913 k.p.c., konieczne jest ponowne wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia już po uzyskaniu klauzuli wykonalności.

Wymaganie uprawdopodobnienia okoliczności z art. 913 § 2 pkt 2 k.p.c. należy postrzegać w dwóch aspektach. Po pierwsze, chodzi o uzyskanie mniejszego stopnia pewności (prawdopodobieństwa) niż w przypadku konieczności udowodnienia. Po drugie, uprawdopodobnienie jako środek zastępczy dowodu nie wymaga zachowania tych wszystkich rygorów, które wymagane są w postępowaniu dowodowym¹²³. Środkami uprawdopodobnienia mogą być zarówno środki dowodowe, jak i inne środki, które z różnych względów nie spełniają wymagań środków dowodowych, lecz które mogą być przydatne do czynienia ustaleń faktycznych, np. początek dowodu na piśmie, pisemne oświadczenie osoby trzeciej.

¹²¹ B. Dobrzański w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1257.

¹²² Zob. Z. Świeboda, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004, s. 279; A. Marciniak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1193; M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1031; T. Zyznowski w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 4, s. 474.

¹²³ Zob. szerzej na temat uprawdopodobnienia np. M. Irzykowski, *Charakterystyka prawna uprawdopodobnienia w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1980/3, s. 71–81; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 31.01.2006 r. (IV CNP 38/05), OSNC 2006/7–8, poz. 141.

2.1.4. Przesłanka wyjawienia majątku z art. 918¹ k.p.c.

Według art. 918¹ k.p.c. „dłużnik, który złożył przyrzeczenie lub do którego zastosowano środki przymusu, obowiązany jest do złożenia nowego wykazu i przyrzeczenia na żądanie tego samego lub innego wierzyciela, gdy od złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu upłynął okres jednego roku”.

Przepis ten statuuje dodatnią przesłankę wyjawienia majątku w postaci upływu jednego roku od złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu, która ma zastosowanie w przypadku ponownego złożenia wniosku o wyjawienie majątku. Artykuł 918¹ k.p.c. ma zastosowanie zarówno w sytuacji, gdy poprzednio zainicjowane postępowanie o wyjawienie majątku zakończyło się złożeniem wykazu i przyrzeczenia, jak i wówczas, gdy w poprzednim postępowaniu nie doszło do złożenia wykazu lub przyrzeczenia.

Postępowanie o wyjawienie majątku wszczęte w sytuacji opisanej w art. 918¹ k.p.c. jest nowym postępowaniem, nie zaś kontynuacją poprzedniego, w konsekwencji przyjmuje się, że sąd ponownie powinien zbadać, czy spełnione są przesłanki wyjawienia majątku oraz przesłanki postępowania o wyjawienie majątku¹²⁴.

Jeżeli chodzi o roczny termin z art. 918¹ k.p.c., to jego bieg należy liczyć od daty posiedzenia, na którym dłużnik złożył wykaz majątku i przyrzeczenie. W przypadku gdy sąd na podstawie art. 915 § 2 w zw. z art. 916 k.p.c. udzielił dłużnikowi tygodniowego terminu do złożenia samego przyrzeczenia, termin roczny należy liczyć od złożenia przysięgi. Z kolei w sytuacji, gdy na podstawie art. 917 § 2 k.p.c. na skutek pytań dodatkowych dłużnik uzupełnił albo zmienił wykaz majątku i złożył nowe przyrzeczenie, termin roczny należy liczyć od tej daty¹²⁵.

Jeżeli dłużnik z określonych względów nie złożył wykazu lub przyrzeczenia i postępowanie z tego względu umorzono, termin roczny należy liczyć od daty wydania postanowienia w tym przedmiocie, w przypadku zaś gdy wobec dłużnika zostały orzeczone środki przymusu, termin roczny biegnie od daty wykonania ostatniego z nich.

Przesłankę z art. 918¹ k.p.c. sąd powinien wziąć pod uwagę najpóźniej w chwili orzekania zgodnie z ogólną regułą z art. 316 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., która będzie miała w tym przypadku odpowiednie zastosowanie. Stan rzeczy, o którym mowa w art. 316 § 1 k.p.c., obejmuje zarówno okoliczności faktyczne rozpoznawanego wniosku, jak i stan prawny¹²⁶.

W doktrynie kwestią sporną jest, czy omawiana przesłanka ma charakter materialnoprawny (merytoryczny), czy też procesowy. W zależności od przyjętego zapatrywania różne są też propozycje dotyczące kierunku rozstrzygnięcia sprawy o wyjawienie majątku w przypadku stwierdzenia przez sąd braku tej przesłanki. Zwolennicy poglądu o jej materialnoprawnym charakterze opowiadają się za oddaleniem wniosku¹²⁷, zaś zwolennicy koncepcji „formalnej” – za umorzeniem

¹²⁴ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1080; A. Marciniak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1203.

¹²⁵ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1080–1081.

¹²⁶ Zob. A. Marciniak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1203; T. Żyżnowski w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 483.

¹²⁷ T. Żyżnowski w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 483–484; M. Romańska, O. Leśniak, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, s. 1055; M. Śladkowski, *Wyjawienie majątku dłużnika...*, s. 28.

postępowania na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.¹²⁸, ewentualnie na podstawie art. 355 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.¹²⁹ albo odrzuceniem wniosku na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 i art. 918¹ k.p.c.¹³⁰

Za dyskusyjny należy uznać pogląd M. Krakowiaka, który przyjmuje, że komentowany przepis wprowadza czasową prawomocność postanowienia nakazującego dłużnikowi złożyć wykaz majątku i przyrzeczenie, trwającą jeden rok¹³¹.

Treść art. 918¹ k.p.c. nie pozwala na przyjęcie, że przepis ten reguluje kwestię prawomocności orzeczeń czy też że kreuje przesłankę postępowania o wyjawienie majątku. Przepis ten wyraźnie traktuje o obowiązku dłużnika złożenia nowego wykazu i przyrzeczenia, a jednocześnie przesądza, że obowiązek ten aktualizuje się z upływem roku od daty złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu. Obowiązek ten ma charakter publicznoprawny¹³² i jest skorelowany z prawem wierzyciela do żądania złożenia wykazu i przyrzeczenia¹³³. Przedmiotowy obowiązek jest konsumowany w postępowaniu o wyjawienie majątku, zaś z upływem terminu z art. 918¹ k.p.c., w przypadku gdy spełnione są przesłanki z art. 913 k.p.c., powstaje na nowo, a z nim prawo wierzyciela do żądania złożenia wykazu i przyrzeczenia. Przedmiotem postępowania o wyjawienie majątku jest twierdzenie wierzyciela o tym, że przysługuje mu prawo do żądania wyjawienia majątku i złożenia przez dłużnika przyrzeczenia. W przypadku gdy prawo to w istocie nie przysługuje wierzycielowi, sąd nie może udzielić mu ochrony prawnej realizowanej w tym postępowaniu, a w konsekwencji wniosek powinien oddalić.

2.1.5. Wyniki badania aktowego

Wyniki przeprowadzonego badania pokazują, że instytucja wyjawienia majątku w zasadzie nie jest wykorzystywana przed wszczęciem egzekucji. Nie odnotowano ani jednej sprawy, w której żądanie wyjawienia majątku zostałoby oparte na przesłance uprawdopodobnienia, że wierzyciel nie uzyska zaspokojenia zasądzonej należności ze znanego mu majątku dłużnika albo z przypadających dłużnikowi bieżących świadczeń okresowych za 6 miesięcy (art. 913 § 2 k.p.c.).

Blisko 80% wniosków złożono w toku postępowania egzekucyjnego, gdy dokonane zajęcia nie rokowały zaspokojenia wierzyciela w całości lub w części. Pozostałe wnioski były składane już po umorzeniu postępowania egzekucyjnego, w stanie częściowej lub całkowitej bezskuteczności przeprowadzonej egzekucji.

Rozbieżności w praktyce sądowej ujawniły się w zakresie oceny skutków złożenia wniosku przed upływem terminu z art. 918¹ k.p.c. W 18 takich przypadkach wnioski zostały oddalone (Sąd Rejonowy w Bydgoszczy – XII Co 17039/11, XII Co 2760/11; Sąd Rejonowy w Częstochowie – XV Co 10106/11; Sąd Rejonowy

¹²⁸ A. Marciniak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1203; Z. Woźniak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 598.

¹²⁹ A. Adamczuk w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz (art. 506–1217)*, M. Manowska (red.), Warszawa 2011., t 2, s. 652.

¹³⁰ H. Pietrzkowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 353; M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1082.

¹³¹ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1082.

¹³² K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 24.

¹³³ M. Waligórski, *Proces cywilny...*, s. 551.

w Olsztynie – X Co 1091/11; Sąd Rejonowy w Opolu – I Co 5156/10; Sąd Rejonowy Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu – II Co 9074/11, II Co 7968/11, II Co 4939/11, II Co 4019/11, II Co 4020/11, II Co 271/11, II Co 9665/10; Sąd Rejonowy Wrocław-Krzyki – I Co 1176/11; Sąd Rejonowy w Zamościu – I Co 580/11, I Co 1269/11, I Co 1304/11, I Co 1334/11, I Co 3021/11). Natomiast w dwóch sprawach rozpoznawanych przez Sąd Rejonowy w Białymstoku – II Co 7985/11 oraz II Co 7939/11 – wniosek odrzucono.

Tabela 1. Przestanki wyjawienia majątku				
Wnioski podlegające badaniu	Wnioski przed wszczęciem egzekucji (art. 913 § 2)	Wnioski w toku egzekucji (art. 913 § 1)	Wnioski po umorzeniu postępowania egzekucyjnego (art. 913 § 1)	Wnioski przed upływem rocznego terminu (art. 918 ¹⁾)
428	0	342	86	20
100%	0,00%	79,91%	20,09%	4,67%

2.2. Uczestnicy postępowania o wyjawienie majątku

2.2.1. Uwagi ogólne

Postępowanie o wyjawienie majątku oparte jest na zasadzie dwustronności. Ustawodawca wyraźnie przesądził, że w postępowaniu biorą udział strony wskazując w art. 915 § 1 k.p.c., że „sąd rozpoznaje wniosek po wezwaniu i wysłuchaniu stron, jeżeli się stawią”. Stronami tego postępowania są wierzyciel i dłużnik.

Inaczej rzecz wygląda w przypadku, gdy postępowanie jest wszczynane z urzędu, przez właściwy organ, prokuratora lub komornika (art. 920 k.p.c.). Jeżeli postępowanie wszczynane jest z urzędu, to w sensie formalnym (procesowym) mamy do czynienia tylko z jedną stroną, tj. dłużnikiem. Wierzyciel, tj. osoba rzeczywiście zainteresowana wynikiem postępowania, w interesie której postępowanie zostało wszczęte, pozostaje poza postępowaniem i co najwyżej można mówić, że jest stroną w ujęciu materialnym¹³⁴, stroną w rozumieniu podmiotu rzeczywiście zainteresowanego wynikiem postępowania. W przypadku gdy wniosek o wyjawienie majątku składa komornik, prokurator, właściwy organ, wówczas również nie mamy do czynienia ze stroną, bowiem taki status przysługuje tylko wierzycielowi i dłużnikowi. Jednak w związku z tym, że powyższe podmioty na skutek złożenia wniosku o wyjawienie majątku uczestniczą w tym postępowaniu, przyjmuje się, iż są one innymi niż strony uczestnikami tego postępowania¹³⁵. Można rzec, że podmioty te występują na prawach strony postępowania. Tak jak stronom przysługuje im prawo do składania wniosków, zarzutów, środków zaskarżenia.

¹³⁴ Szerzej na temat pojęcia strony procesowej w znaczeniu formalnym i materialnym – zob. J. Jodłowski w: J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne...*, s. 199–205.

¹³⁵ Zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 130–131.

Analizując strukturę podmiotową postępowania o wyjawienie majątku, należy pamiętać, że postępowanie to nie jest postępowaniem egzekucyjnym. Przedmiotowe postępowanie jest innym rodzajem postępowania cywilnego w rozumieniu art. 13 § 2 k.p.c., postępowaniem pomocniczym względem postępowania egzekucyjnego, które jest w tym przypadku postępowaniem głównym. W konsekwencji dotychczasowy dorobek doktryny na temat podmiotów postępowania egzekucyjnego można wykorzystać, ale tylko z uwzględnieniem specyfiki postępowania o wyjawienie majątku¹³⁶. Tytułem przykładu można wskazać, że stronami tego postępowania są wierzyciel i dłużnik – jednak, mając na względzie fakt, iż postępowanie to może zostać wszczęte przed wszczęciem egzekucji, nie można w tym przypadku posługiwać się takimi pojęciami jak wierzyciel egzekwujący i dłużnik egzekwowany.

2.2.2. Strony

2.2.2.1. Wierzyciel

O tym, kto jest wierzycielem w postępowaniu o wyjawienie majątku, podobnie jak w postępowaniu egzekucyjnym, decyduje treść tytułu wykonawczego, który pod tym względem może różnić się od tytułu egzekucyjnego. Wierzycielowi przysługuje legitymacja do złożenia wniosku o wyjawienie majątku i prawo do czynnego udziału w tym postępowaniu. Wierzyciel, podobnie jak powód w procesie, jest głównym dysponentem postępowania i ma wpływ nie tylko na jego wszczęcie, lecz także na przebieg, a w pewnym stopniu również na sposób zakończenia. Wierzyciel może złożyć wniosek o zawieszenie postępowania czy też, zgodnie z zasadą dyspozycyjności, cofnąć wniosek o wyjawienie i wnieść o jego umorzenie. Wierzyciel może składać wnioski o stosowanie środków przymusu wobec dłużnika, przysługuje mu też wiele uprawnień w związku z obowiązkiem złożenia przez dłużnika wykazu majątku i przyrzeczenia. Przede wszystkim wierzyciel ma prawo być obecny przy tych czynnościach i co do zasady powinien być informowany o terminie posiedzenia. W sytuacji, o której mowa w art. 917 k.p.c., wierzyciel nieobecny przy czynnościach złożenia wykazu i przyrzeczenia może żądać ponownego wezwania dłużnika w celu zadania mu pytań zmierzających do wykrycia przedmiotów, do których mogłaby być skierowana egzekucja.

Wierzycielowi przysługuje legitymacja do wniesienia zażalenia, pomoc prawna z urzędu w przypadku spełnienia przesłanek z art. 117 i n. k.p.c., na zasadach ogólnych może też wnieść o przyznanie „prawa ubogich” (art. 102 i n. ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹³⁷).

Wierzyciel, aby mógł wziąć udział w postępowaniu o wyjawienie majątku, powinien mieć zdolność sądową oraz procesową, zaś w przypadku braku zdolności

¹³⁶ Na temat podmiotów postępowania egzekucyjnego zob. np. E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne...*, s. 94–101; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające...*, s. 180–196; J. Jankowski, *Kryteria decydujące o pojęciu stron postępowania egzekucyjnego na tle struktury tego postępowania*, „Acta Universitatis Lodzianensis” 1989/42; J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego*, Łódź 1992; J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego w egzekucji skierowanej do nieruchomości*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004/1–2; I. Kunicki, *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, Sopot 1999, s. 35–44; A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne...*, s. 78–81; W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne...*, s. 423–428.

¹³⁷ Ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.), dalej jako u.k.s.c.

procesowej powinien działać za niego przedstawiciel ustawowy. Jeżeli wierzycielem jest osoba prawna, to powinien działać za nią jej organ lub osoba uprawniona do działania w jej imieniu.

2.2.2.2. Dłużnik

Dłużnikiem może być osoba fizyczna, osoba prawna, a także jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której przepis szczególny przyznaje zdolność prawną i która na tej podstawie uczestniczy w obrocie. Za dopuszczalnością stosowania przepisów o wyjawieniu majątku do dłużników będących osobami prawnymi Sąd Najwyższy opowiedział się jeszcze na gruncie kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r.¹³⁸, przy czym pogląd ten zachowuje aktualność w obecnym stanie prawnym.

W literaturze reprezentowany jest pogląd, że w przypadku, gdy obowiązek wyjawienia majątku dotyczy osoby prawnej, sąd w postanowieniu uwzględniającym wniosek powinien wskazać osoby wchodzące w skład organu lub uprawnione do działania w jej imieniu, na których będzie spoczywał obowiązek złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia. Do sądu należy wybór, czy wykaz majątku i przyrzeczenie w imieniu osoby prawnej mają złożyć wszystkie osoby wchodzące w skład organu uprawnionego do jej reprezentowania, czy też tylko niektóre z nich¹³⁹. Trafnie też wskazuje się, że z uwagi na charakter obowiązku wyjawienia majątku bezzasadne jest ustanowienie w tym postępowaniu, w trybie art. 802 k.p.c., kuratora dla dłużnika, którego miejsce pobytu nie jest znane¹⁴⁰.

Reprezentowany jest również pogląd, że nie można skutecznie domagać się wyjawienia majątku od dłużnika w przypadku wyłączenia podmiotowego (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.). Jako przykład podaje się, że niedopuszczalny jest wniosek o wyjawienie majątku wobec Skarbu Państwa z argumentacją, iż egzekucja wobec Skarbu Państwa jest egzekucją warunkową i ograniczoną, gdyż jedynym dopuszczalnym sposobem egzekucji świadczeń pieniężnych jest egzekucja z rachunku bankowego właściwej państwowej jednostki organizacyjnej albo z rachunków bankowych służących do obsługi centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa. Przyjmuje się, że w przypadku złożenia wniosku o wyjawienie majątku Skarbu Państwa sąd na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. powinien wniosek odrzucić¹⁴¹.

Jeżeli chodzi o wniosek o wyjawienie majątku przeciwko Skarbowi Państwa, to można mieć wątpliwości, czy *de lege lata* uzasadnione jest twierdzenie o istnieniu zakazu podmiotowego. Należałoby raczej przyjąć, że w stosunku do tej szczególnej osoby prawnej nigdy nie może zaistnieć stan bezskuteczności egzekucji i nie jest możliwe, aby została spełniona któraś z przesłanek wyjawienia majątku z art. 913 k.p.c.; taka sytuacja powinna skutkować oddaleniem wniosku, nie zaś odrzuceniem.

¹³⁸ Zob. *Kodeks postępowania cywilnego. Tekst i orzecznictwo*, w opracowaniu J.J. Litauera i W. Świącickiego, Poznań 1947, t. 1, s. 308.

¹³⁹ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1042.

¹⁴⁰ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1043.

¹⁴¹ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 119–120; M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1043.

Odrzuceniu podlega wniosek o wyjawienie majątku skierowany przeciwko dłużnikowi niepodlegającemu jurysdykcji krajowej, czy też w wypadku immunitetu egzekucyjnego (art. 1110, art. 1115 § 1 k.p.c.).

Dłużnikowi w postępowaniu o wyjawienie majątku, na zasadach ogólnych, powinna przysługiwać zdolność sądowa, a także zdolność procesowa, zaś w przypadku jej braku za dłużnika powinien działać przedstawiciel ustawowy¹⁴². Jeżeli dłużnikiem jest osoba prawna, to powinien działać za niego jej organ lub osoba uprawniona do działania w jej imieniu.

Podjmując obronę w postępowaniu o wyjawienie majątku, dłużnik może podnosić zarzuty procesowe i materialnoprawne, np. może twierdzić, że nie upłynął rok od daty złożenia poprzedniego wykazu i przyrzeczenia, że spełnił świadczenie, które miałyby podlegać egzekucji (w przypadku gdy wniosek został złożony przed wszczęciem egzekucji), że zachodzi przypadek braku jurysdykcji krajowej. Dłużnik może składać wnioski dowodowe, wnieść o przyznanie „prawa ubogich” (art. 102 i n. u.k.s.c.) czy też pomocy prawnej z urzędu w przypadku spełnienia przesłanek z art. 117 i n. k.p.c. Dłużnikowi przysługuje prawo wniesienia odpowiedzi na wniosek, legitymacja do wniesienia zażalenia, a także wiele praw i obowiązków związanych z udziałem w posiadzeniu i z wymogiem złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia.

2.2.3. Wyniki badania aktowego

W ponad 2/3 złożonych wniosków w charakterze wierzyciela występowały osoby prawne należące do jednej z trzech kategorii – podmioty prawa publicznego, banki oraz instytucje finansowe, inne osoby prawne.

Jeżeli chodzi o podmioty prawa publicznego oraz liczbę składanych wniosków, to w pierwszej kolejności należy wymienić Skarb Państwa działający przez różnego rodzaju organy, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, np. ministrów, starostów, prezydentów miast na prawach powiatu, komendantów policji, nadleśnictwa; następnie jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności gminy; w dalszej kolejności państwowe osoby prawne, np. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Agencję Nieruchomości Rolnych.

Przez instytucje finansowe należy rozumieć instytucje finansowe w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe¹⁴³, w szczególności podmioty świadczące usługi w zakresie nabywania i zbywania wierzycielności oraz prowadzące działalność gospodarczą w zakresie udostępniania składników majątkowych na podstawie umowy leasingu.

W kategorii innych osób prawnych poza osobami prawnymi takimi jak spółdzielnie mieszkaniowe zostały ujęte również jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, którym ustawa przyznała zdolność prawną, np. wspólnoty mieszkaniowe (art. 6 ustawy o własności lokali¹⁴⁴), spółki osobowe (art. 8 § 1 ustawy z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych¹⁴⁵).

¹⁴² Szerzej na ten temat zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 120–130.

¹⁴³ Ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 ze zm.).

¹⁴⁴ Ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (tekst jedn.: Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 ze zm.).

¹⁴⁵ Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 ze zm.).

W przypadku osób fizycznych najczęściej w charakterze wierzycieli występowali przedsiębiorcy, aczkolwiek dane znajdujące się w aktach nie zawsze pozwalały na ustalenie tej okoliczności.

Jeżeli chodzi o dłużników, zdecydowanie dominują osoby fizyczne, wśród których znaczny odsetek stanowią dłużnicy alimentacyjni. Dane znajdujące się w aktach w większości przypadków nie pozwalały na ustalenie, jaki procent dłużników stanowią przedsiębiorcy lub byli przedsiębiorcy.

W sprawach objętych badaniem nie były składane wnioski o przyznanie prawa pomocy prawnej z urzędu na podstawie art. 117 i n. k.p.c. ani wnioski o przyznanie „prawa ubogich” na podstawie art. 102 i n. u.k.s.c.

Odnosząc się do kwestii zastępstwa procesowego, warto zwrócić uwagę na fakt, że sprawy o wyjawienie majątku prowadzone były w sposób **jednostronnie profesjonalny**. W 252 sprawach wierzyciele zastępowani byli przez zawodowych pełnomocników, tj. radców prawnych i adwokatów. Do tego należy dodać sprawy, które zostały zainicjowane na wniosek komorników sądowych (96) i administracyjnych organów egzekucyjnych (40), a zatem podmioty, które można określić mianem profesjonalistów.

Z kolei w przypadku dłużników żaden z nich nie był zastępowany przez zawodowego pełnomocnika.

Tabela 2. Dane dotyczące wierzycieli występujących w postępowaniu o wyjawienie majątku				
Liczba spraw	Wierzyciel			
	Podmiot prawa publicznego	Banki oraz instytucje finansowe	Inne osoby prawne	Osoby fizyczne
428	114	85	90	139
100%	26,64%	19,86%	21,02%	32,47%

Tabela 3. Dane dotyczące dłużników występujących w postępowaniu o wyjawienie majątku		
Liczba spraw	Dłużnik	
	Osoby fizyczne	Osoby prawne
428	403	25
100%	94,16%	5,84%

2.3. Wszczęcie postępowania o wyjawienie majątku

2.3.1. Uwagi ogólne o wszczęciu postępowania o wyjawienie majątku

Postępowanie w sprawie o wyjawienie majątku co do zasady wszczynane jest na wniosek wierzyciela. Na podstawie przepisów szczególnych legitymacja do złożenia wniosku przysługuje również innym podmiotom, np. prokuratorowi, komornikowi, administracyjnemu organowi egzekucyjnemu.

Wyjątkowo postępowanie o wyjawienie majątku może zostać wszczęte również z urzędu, na co wskazuje treść art. 920 § 1 k.p.c., według którego „przepisy niniejszego działu stosuje się odpowiednio do egzekucji prowadzonej z urzędu, a także egzekucji z alimentów”.

Z kolei o wszczęciu egzekucji z urzędu traktuje art. 796 § 2 k.p.c., który stanowi, że „w sprawach, które mogą być wszczęte z urzędu, egzekucja może być wszczęta z urzędu na żądanie sądu pierwszej instancji, który sprawę rozpoznawał, skierowane do właściwego sądu lub komornika”.

O wszczęciu egzekucji z urzędu traktuje również art. 1085 k.p.c., według którego „w sprawach, w których zasądzono alimenty, egzekucja może być wszczęta z urzędu na żądanie sądu pierwszej instancji, który sprawę rozpoznawał. Żądanie takie kieruje się do właściwego organu egzekucyjnego”.

Należy zatem przyjąć, że wszczęcie z urzędu postępowania o wyjawienie majątku również musi nastąpić na żądanie sądu pierwszej instancji, który rozpoznawał sprawę. Występując z żądaniem wyjawienia majątku, sąd niewątpliwie nie rozpoznaje sprawy egzekucyjnej (art. 766 k.p.c.), niemniej jednak czynność ta, na zasadach ogólnych (art. 354 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), powinna przybrać postać postanowienia¹⁴⁶, chociaż brzmienie art. 801 k.p.c., który dotyczy żądania wszczęcia egzekucji, mogłoby sugerować, że chodzi w tym przypadku o zarządzenie.

2.3.2. Legitymacja do złożenia wniosku o wyjawienie majątku

Legitymacja do złożenia wniosku o wyjawienie majątku poza wierzycielem przysługuje:

- 1) syndykowi oraz zarządcy w toku postępowania upadłościowego – aktualnie pozostaje w tym zakresie zapatrywanie M. Allerhanda, że „jako osoba, działająca w interesie upadłego, a zarazem ogółu wierzycieli, syndyk działa w procesach, dotyczących majątku masy, czy to czynnych, czy też biernych, może więc dochodzić wszelkich praw, jakie przysługują upadłemu, i to tak rzeczowych, jak i obligacyjnych, może też przeciwko osobom trzecim dochodzić roszczeń pomocniczych, a więc żądać złożenia rachunków lub **wyjawienia majątku**, może prowadzić egzekucję”¹⁴⁷;
- 2) administracyjnemu organowi egzekucyjnemu oraz wierzycielowi działającemu w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym – według art. 71 § 1 i 2 u.p.e.a.: „Jeżeli egzekucja administracyjna należności pieniężnych staje się bezskuteczna, organ egzekucyjny lub wierzyciel może zwrócić się do sądu o nakazanie zobowiązanemu wyjawienia majątku, zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego. O nakazanie wyjawienia przez zobowiązanego majątku można zwrócić się także przed wszczęciem egzekucji administracyjnej lub w toku tej egzekucji, jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że egzekwowana należność pieniężna nie będzie

¹⁴⁶ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 170; M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 154; D. Zawistowski w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Artykuły 730–1088*, H. Dolecki (red.), T. Wiśniewski (red.), Warszawa 2011, t. 4, s. 234–235.

¹⁴⁷ M. Allerhand, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1991 (według wydania Księgarni F. Hoesicka – Warszawa 1937 r.), s. 263.

mogła być zaspokojona ze znanego majątku zobowiązanego ani też z jego wynagrodzenia za pracę lub z przypadających mu okresowo świadczeń za okres 6 miesięcy”. Wyjawienie majątku znajduje również zastosowanie w przypadku egzekucji obowiązków o charakterze niepieniężnym. Na podstawie art. 118 u.p.e.a., który to przepis odsyła do odpowiedniego stosowania art. 71 u.p.e.a., administracyjny organ egzekucyjny, w przypadku egzekucji obowiązku wydania rzeczy ruchomej, może zwrócić się do sądu o nakazanie zobowiązanemu wyjawienia danej rzeczy;

- 3) prokuratorowi – jeżeli chodzi o prokuratora, to – poza sytuacją, w której składa wniosek o wyjawienie majątku, działając na rzecz wierzyciela – może on również przystąpić do postępowania w charakterze podmiotu trzeciego niezwiązanego z żadną ze stron (art. 60 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Sąd rozpoznający wniosek o wyjawienie majątku może też zawiadomić prokuratora o sprawie w przypadku, gdy uzna jego udział za potrzebny (art. 59 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.);
- 4) podmiotom działającym na prawach prokuratora, np. kierownikowi ośrodka pomocy społecznej w przypadku egzekucji świadczeń alimentacyjnych (art. 110 ust. 5 ustawy z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej¹⁴⁸), powiatowemu (miejskiemu) rzecznikowi konsumentów w sprawach, o których mowa w art. 63³ k.p.c., a w których podlegające egzekucji roszczenia zostały zasądzone na rzecz konsumentów, organizacjom pozarządowym w przypadku, gdy chodzi o egzekucje świadczeń zasądzonych w sprawach, o których mowa w art. 61 § 1 k.p.c.;
- 5) komornikowi w sprawach egzekucji świadczeń alimentacyjnych oraz egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat i kosztów postępowania. Według art. 1086 k.p.c.: „§ 1 Komornik obowiązany jest z urzędu przeprowadzić dochodzenie w celu ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania. Jeżeli środki te okażą się bezskuteczne, organy Policji przeprowadzą na wniosek komornika czynności w celu ustalenia miejsca zamieszkania i miejsca pracy dłużnika. § 2 Dochodzenie, o którym mowa w § 1, powinno być przeprowadzone okresowo w odstępach nie dłuższych niż 6 miesięcy. § 3 Jeżeli w wyniku dochodzenia, o którym mowa w § 1, nie zostaną ustalone dochody dłużnika ani jego majątek, komornik składa wniosek do sądu o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku”.

Zgodnie zaś z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 9.03.2006 r. w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych¹⁴⁹: „Jeżeli z okoliczności sprawy wynika konieczność ustalenia zarobków i stanu majątkowego dłużnika oraz jego miejsca zamieszkania, komornik z urzędu przeprowadza odpowiednie dochodzenie. W razie potrzeby komornik występuje do sądu z wnioskiem o wyjawienie majątku dłużnika”.

¹⁴⁸ Ustawa z 12.03.2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 182 ze zm.).

¹⁴⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9.03.2006 r. w sprawie egzekucji grzywien, kar pieniężnych, opłat sądowych i kosztów postępowania w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 42, poz. 288).

2.3.3. Warunki formalne i fiskalne wniosku o wyjawienie majątku

Wniosek o wyjawienie majątku składa się w sądzie właściwości ogólnej dłużnika, tj. w sądzie rejonowym, w którego okręgu dłużnik będący osobą fizyczną ma miejsce zamieszkania, zaś w przypadku gdy dłużnikiem jest osoba prawna albo inny podmiot niebędący osobą fizyczną, w sądzie rejonowym, w którego okręgu dłużnik ma swoją siedzibę (art. 914 § 1 w zw. z art. 27 oraz art. 30 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

W sprawach o wyjawienie majątku zastosowanie może znaleźć również art. 28 k.p.c., zgodnie z którym „jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania w Polsce, ogólną właściwość oznacza się według miejsca jego pobytu w Polsce, a gdy nie jest ono znane lub nie leży w Polsce – według ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce”. Jeżeli chodzi o inne przepisy dotyczące właściwości sądu, to w sprawie o wyjawienie majątku znajdują zastosowanie również art. 15, art. 43, art. 44 oraz art. 46 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

W literaturze prezentowany jest pogląd, że wniosek o wyjawienie majątku może być złożony na piśmie bądź ustnie do protokołu¹⁵⁰, a jako argument przytacza się treść art. 760 § 1 k.p.c., według którego „wnioski i oświadczenia w postępowaniu egzekucyjnym składa się bądź na piśmie, bądź ustnie do protokołu”. Zapatrywanie to zasługuje na aprobatę. Wprawdzie postępowanie o wyjawienie majątku nie jest postępowaniem egzekucyjnym, jednak ze względu na jego umiejscowienie w kodeksie postępowania cywilnego w kwestiach nieuregulowanych w pierwszej kolejności należy stosować do niego przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, o ile nie sprzeciwiają się temu charakter, cel i zasady postępowania o wyjawienie majątku. Dodatkowo należy wskazać, że zasadę ustności uznaje się za dominującą w postępowaniu cywilnym¹⁵¹.

Wniosek o wyjawienie majątku jest kwalifikowanym pismem procesowym. Powinien zatem odpowiadać warunkom ogólnym pisma procesowego (art. 126 i n. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) oraz dodatkowym wymaganiami z art. 914 § 2 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze, należy przyjąć, że wniosek o wyjawienie majątku powinien zawierać:

- 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowany;
- 2) imię i nazwisko lub nazwę wierzyciela i dłużnika, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników;
- 3) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby wierzyciela i dłużnika, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników;
- 4) w przypadku gdy dłużnikiem jest osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, wskazanie z imienia i nazwiska wraz z adresem zamieszkania osób fizycznych uprawnionych do działania w jej imieniu, na które może zostać nałożony obowiązek złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia;
- 5) w przypadku gdy przed złożeniem wniosku została wszczęta egzekucja, oznaczenie komornika prowadzącego egzekucję wraz z sygnaturą akt komorniczych;

¹⁵⁰ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 138.

¹⁵¹ J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Witz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009, s. 147–148.

- 6) oznaczenie rodzaju pisma jako „wniosek o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku”;
- 7) żądanie zobowiązania dłużnika do złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia wraz z uzasadnieniem, w którym wierzyciel powinien odwołać się do okoliczności wskazujących na ziszczenie się przesłanek wyjawienia majątku;
- 8) podpis wnioskodawcy albo jego przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika;
- 9) w przypadku gdy za wnioskodawcę działa przedstawiciel ustawowy, powinien dołączyć do wniosku stosowne dokumenty w celu wykazania swojego umocowania, w sytuacji zaś gdy wniosek składa pełnomocnik, powinien dołączyć do wniosku dokument pełnomocnictwa;
- 10) odpis wniosku wraz z odpisami załączników dla doręczenia ich dłużnikowi;
- 11) dowód uiszczenia opłaty od wniosku ewentualnie wniosek o przyznanie „prawa ubogich” na podstawie art. 102 i n. u.k.s.c.; od wniosku o wyjawienie majątku pobiera się zgodnie z art. 70 pkt 5 u.k.s.c. opłatę stałą w kwocie 40 złotych;
- 12) odpis protokołu zajęcia lub inne dokumenty uzasadniające obowiązek wyjawienia majątku, a jeżeli wniosek złożono przed wszczęciem egzekucji, także tytuł wykonawczy (art. 914 § 2 k.p.c.);
- 13) wykaz załączników.

Do wymagań formalnych wniosku o wyjawienie majątku nie należy wskazanie wartości przedmiotu sporu¹⁵². Sprawa o wyjawienie majątku, jak już sama nazwa wskazuje, ma charakter majątkowy, jednak w sprawie tej od wartości przedmiotu sporu nie zależy ani właściwość rzeczowa sądu, ani wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, ani wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego. Jeżeli chodzi o wysokość wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego za prowadzenie sprawy o wyjawienie majątku, to przyjmuje się, że stawka minimalna wynosi 60 złotych, zgodnie z § 9 pkt 1 w zw. z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu¹⁵³, a zatem tyle, ile w sprawie o wyjawienie przedmiotów spadkowych, która jest sprawą o najbardziej zbliżonym rodzaju względem sprawy o wyjawienie majątku.

W przypadku gdy wniosek dotknięty jest brakami fiskalnymi lub formalnymi uniemożliwiającymi nadanie mu prawidłowego biegu, przewodniczący, na podstawie

¹⁵² Należy odnotować przypadki spraw objętych badaniem, w których sąd zwołał wnioskodawcę do uzupełnienia „braku formalnego” wniosku przez wskazanie wartości przedmiotu sprawy, w terminie tygodniowym, pod rygorem zwrotu wniosku. W sprawach tych sąd konsekwentnie, na podstawie wskazanej przez wnioskodawcę wartości przedmiotu sporu, ustalał wysokość kosztów zastępstwa procesowego. Tego typu wadliwa praktyka została odnotowana w Sądzie Rejonowym w Białymstoku (II Co 5578, II Co 3366/11) oraz w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (I Co 302/11, I Co 200/11).

¹⁵³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 461).

art. 130 § 1 i 1¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., powinien wezwać osobę, która złożyła wniosek, do jego uzupełnienia, poprawienia lub opłacenia w terminie tygodniowym, pod rygorem zwrotu wniosku.

2.3.4. Wyniki badania aktowego

Dane zamieszczone w tabeli 4 świadczą, że w analizowanych sprawach wszczęcie postępowania o wyjawienie majątku następowało wyłącznie na wniosek, najczęściej składany przez wierzyciela. Nie odnotowano żadnego przypadku wszczęcia postępowania z urzędu, tj. na żądanie zgłoszone przez sąd pierwszej instancji. Wszystkie wnioski składane przez komornika sądowego dotyczyły egzekucji należności alimentacyjnych. Jeżeli chodzi o administracyjne organy egzekucyjne, to najwięcej wniosków złożyli naczelnicy urzędów skarbowych i dyrektorzy izb celnych.

Tabela 4. Wszczęcie postępowania o wyjawienie majątku				
Wszczęcie postępowania				
Liczba spraw	Na wniosek			Z urzędu
	Wierzyciela	Komornika	Administracyjnego organu egzekucyjnego	
428	292	96	40	0
100%	68,22%	22,43%	9,35%	0,00%

Znakomita większość wniosków nie zawierała żadnych braków formalnych, na co zapewne miał wpływ w zasadzie niespotykany w innych rodzajach spraw tak wysoki udział „czynnika profesjonalnego” po stronie wierzyciela. Pojedyncze wnioski dotknięte były takimi brakami formalnymi jak: brak podpisu osoby wnoszącej wniosek, brak odpisu wniosku dla dłużnika, brak wskazania adresu dłużnika, brak dokumentu pełnomocnictwa. Kilka wniosków zostało też wniesionych bez uiszczenia należnej opłaty. We wszystkich przypadkach braki zostały usunięte i żaden z wniosków nie został zwrócony.

Jeżeli chodzi o dokumenty uzasadniające obowiązek wyjawienia majątku, o których mowa w art. 914 § 2 k.p.c., to w praktyce najczęściej były składane:

- 1) zawiadomienie wierzyciela o bezskuteczności egzekucji (wysłuchanie wierzyciela i dłużnika przed zawieszeniem lub umorzeniem postępowania w trybie art. 827 k.p.c.) – pismo komornika sądowego zawierające informację o dotychczasowym przebiegu egzekucji (podjętych czynnościach egzekucyjnych) oraz stanie bezskuteczności egzekucji; zawierające informacje dotyczące dalszego kierunku postępowania, w szczególności informujące wierzyciela o tym, że może on np. wskazać nowy sposób egzekucji przeciwko dłużnikowi ze wskazaniem przedmiotów, w stosunku do których organ egzekucyjny powinien prowadzić dalsze postępowanie egzekucyjne, wystąpić z wnioskiem do sądu rejonowego ogólnej właściwości dłużnika z wnioskiem o zobowiązanie dłużnika do złożenia wykazu majątku z wymienieniem rzeczy i miejsca, w którym się znajdują,

oraz złożeniem przyrzeczenia (art. 913 i n. k.p.c.), zaś w przypadku gdy dłużnik prowadzi działalność gospodarczą na własny rachunek w formie przedsiębiorstwa, że wierzyciel może złożyć komornikowi wniosek w trybie art. 1062 k.p.c. o ustanowienie zarządu nad przedsiębiorstwem dłużnika; zawierające wezwanie wierzyciela na podstawie art. 827 § 1 k.p.c. do złożenia stosownego wniosku lub oświadczenia, jakie czynności powinien podjąć organ egzekucyjny, pod rygorem umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 pkt 3 k.p.c.;

- 2) zawiadomienie na podstawie art. 763 k.p.c. o dokonanych czynnościach – pismo komornika zawierające informacje o dotychczasowym przebiegu postępowania i bezskuteczności egzekucji;
- 3) pisma komornika sądowego informujące wierzyciela o dokonanych zajęciach, np. ruchomości, wynagrodzenia za pracę, rachunku bankowego;
- 4) postanowienie komornika sądowego o umorzeniu postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c.;
- 5) protokół zajęcia ruchomości;
- 6) wniosek wierzyciela obejmujący zlecenie komornikowi sądowemu poszukiwania majątku dłużnika za wynagrodzeniem na podstawie art. 797¹ k.p.c. oraz informacja komornika o bezskuteczności prowadzonych poszukiwań majątku dłużnika.

2.4. Struktura postępowania o wyjawienie majątku

2.4.1. Uwagi ogólne

Problematyka struktury postępowania o wyjawienie majątku, jego stadialności czy też podziału na określone fazy (etapy) należy do zagadnień spornych w nauce prawa procesowego cywilnego.

Na podstawie kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r. W. Miszewski rozróżniał dwie fazy postępowania o wyjawienie majątku. Zdaniem tego autora pierwsza faza postępowania kończyła się na przyjęciu przysięgi. Jeżeli jednak dłużnik zachowywał się opornie, następowała **dalsza faza postępowania**, polegająca na zastosowaniu przymusu osobistego¹⁵⁴.

Z kolei w okresie obowiązywania obecnego kodeksu postępowania cywilnego, w stanie prawnym przed wejściem w życie nowelizacji z 2.07.2004 r., która nadała nową treść art. 915 § 2 i 3 k.p.c., prezentowany był nawet pogląd o trzech fazach tego postępowania. Zwolennikiem tego ostatniego poglądu był K. Korzan, który w sposób następujący opisywał strukturę przedmiotowego postępowania:

- pierwsza faza rozpoczyna się złożeniem wniosku lub wszczęciem postępowania z urzędu, a kończy wydaniem postanowienia rozstrzygającego o obowiązku wyjawienia majątku,
- druga faza wchodzi w grę tylko w razie zapadnięcia postanowienia nakazującego wyjawienie majątku; po uprawomocnieniu się postanowienia

¹⁵⁴ W. Miszewski, *Proces cywilny...*, s. 136.

sąd wyznacza następną rozprawę w celu odebrania wykazu majątku i przyrzeczenia,

- trzecia faza postępowania o wyjawienie majątku aktualizuje się, jeżeli dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawił się w celu złożenia wykazu i przyrzeczenia albo stawiwszy się, wykazu nie złożył lub odmówił odpowiedzi na zadane mu pytania; w tej fazie, która ma charakter egzekucji, stosuje się środki przymusu¹⁵⁵.

Do poglądu K. Korzana wyraźnie nawiązuje M. Mrówczyński, z tą różnicą, że autor ten posługuje się pojęciem stadiów postępowania¹⁵⁶. Wyodrębniając trzy stadia postępowania, wyjaśnia, że u podstaw tego podziału leży odmienny charakter czynności sądu w każdym z wymienionych stadiów. W pierwszym z nich jest wyraźnie widoczny element rozpoznania sprawy, w czym można upatrywać analogii do postępowania rozpoznawczego i co stanowi o specyfice postępowania o wyjawienie majątku na tle całości postępowania egzekucyjnego. Z kolei w trzecim stadium sąd podejmuje czynności mające charakter czynności egzekucyjnych rozumianych jako bezpośrednie zastosowanie przymusu¹⁵⁷.

Zwolennikiem dwóch faz postępowania był z kolei F. Zedler. Zdaniem tego autora w pierwszym stadium postępowania następuje rozpoznanie wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku. Uwzględniając wniosek, sąd wydaje postanowienie nakazujące dłużnikowi wyjawienie majątku przez złożenie jego wykazu i przyrzeczenia. Drugie stadium, obejmujące złożenie przez dłużnika wykazu i przyrzeczenia, może nastąpić dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia nakazującego wyjawienie majątku. F. Zedler jednocześnie podkreślał, że postępowanie może zostać ograniczone do stadium pierwszego, gdyż za zgodą dłużnika sąd może odebrać wykaz i przyrzeczenie niezwłocznie, tj. już na posiedzeniu poświęconym rozpoznaniu wniosku¹⁵⁸.

De lege lata poglądy na strukturę postępowania o wyjawienie majątku wydają się być jeszcze bardziej zróżnicowane. Część autorów zdecydowanie odrzuca podział postępowania na fazy (etapy), inni twierdzą, że postępowanie to składa się z dwóch faz, nadto reprezentowany jest pogląd, że postępowanie to składa się z jednej lub dwóch faz, w zależności od przebiegu postępowania w konkretnej sprawie. Można odnieść wrażenie, że poszczególni autorzy różnią się nie tylko w liczbie wyszczególnianych faz (etapów) postępowania, lecz przede wszystkim w spojrzeniu na zagadnienie etapowości postępowania i w doborze kryteriów dyferencjacji.

Do zwolenników pierwszego z wymienionych poglądów można zaliczyć H. Pietrkowskiego, który wyraźnie wskazuje, iż procedura wyjawienia majątku po nowelizacji art. 915 k.p.c. dokonanej ustawą z 2.07.2004 r. została uproszczona z dwóch do **jednego etapu**. W postępowaniu tym wyróżniamy tylko jedną fazę, w ramach której sąd, uwzględniając wniosek, wyda postanowienie, w którym nakaze dłużnikowi złożenie wykazu majątku oraz przyrzeczenia, a następnie na tym samym posiedzeniu odbiera od niego wykaz wraz z przyrzeczeniem¹⁵⁹.

¹⁵⁵ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające...*, s. 313–314.

¹⁵⁶ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 157.

¹⁵⁷ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 158.

¹⁵⁸ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające*, t. 3, s. 177.

¹⁵⁹ H. Pietrkowski, *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 349.

Zwolennikiem poglądu o stadialności postępowania o wyjawienie majątku jest z kolei Z. Szczurek, który wyodrębnia dwie fazy tego postępowania. Pierwsza rozpoczyna się złożeniem wniosku lub wszczęciem postępowania z urzędu, a kończy wydaniem postanowienia rozstrzygającego o obowiązku wyjawienia majątku. Druga faza wchodzi w grę tylko w razie wydania postanowienia nakazującego wyjawienie majątku i polega na złożeniu wykazu majątku i przyrzeczenia¹⁶⁰. Podobnie M. Śladkowski dzieli postępowanie o wyjawienie majątku na dwie części¹⁶¹, zaś Z. Woźniak stwierdza, iż ma ono charakter dwuetapowy¹⁶².

Szerzej na temat zagadnienia faz postępowania o wyjawienie majątku wypowiedział się M. Krakowiak, który zwraca uwagę na fakt, że zasadniczym celem nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego z 2.07.2004 r. było uproszczenie i przyspieszenie przebiegu postępowania w przedmiocie wyjawienia majątku przez odstąpienie od jego dotychczasowej dwuetapowej struktury. Obecnie, w ocenie tego autora, w zależności czy dłużnik stawil się na pierwsze posiedzenie sądu wyznaczone w celu merytorycznego rozpoznania wniosku wierzyciela, czy nie, wyróżniamy jedną albo dwie fazy postępowania. Jeżeli dłużnik stawil się na posiedzenie, w trakcie którego następuje merytoryczne rozpoznanie wniosku wierzyciela, sąd po wydaniu pozytywnego postanowienia niezwłocznie, czyli na tym samym posiedzeniu, niezależnie od zgody dłużnika, odbierze od niego wykaz majątku i przyrzeczenie. W przypadku gdy dłużnik nie stawil się na pierwsze posiedzenie sądu, postępowanie zostanie wydłużone do dwóch etapów. Wówczas pierwsza faza obejmuje wydanie przez sąd postanowienia o nakazaniu wyjawienia majątku i złożenia przyrzeczenia, a następnie dłużnik zostanie wezwany do osobistego stawiennictwa na kolejne posiedzenie w celu wykonania nałożonych na niego obowiązków, pod rygorem zastosowania środków przymusu z art. 916 k.p.c. W konsekwencji dojdzie do skutku druga faza postępowania obejmująca złożenie wykazu i przyrzeczenia albo zastosowanie środków przymusu¹⁶³.

Aby udzielić odpowiedzi na pytanie, czy *de lege lata* uzasadnione jest twierdzenie o stadialności postępowania o wyjawienie majątku, w pierwszej kolejności należy poczynić kilka uwag ogólnych na temat stadiów postępowania i kryteriów ich wyodrębnienia.

Proces cywilny, a także inne rodzaje postępowania cywilnego, w tym postępowanie o wyjawienie majątku, stanowi akt prawny złożony¹⁶⁴ składający się z poszczególnych zdarzeń, działań, czynności procesowych o niejednorodnym charakterze. Mają one jednak tę wspólną cechę, że zmierzają do realizacji celu, którym jest, w znacznym stopniu upraszczając, rozstrzygnięcie sprawy. Akt ten powinien przebiegać w sposób nieprzerwany i ciągły. Wyrazem tej zasady, która w postępowaniu karnym nazywana jest zasadą ciągłości czy też nieprzerwalności postępowania¹⁶⁵, jest art. 6 § 1 k.p.c., w myśl którego „sąd powinien przeciwdziałać przewlekaniu postępowania i dążyć do tego, aby rozstrzygnięcie nastąpiło na pierwszym posiedzeniu, jeżeli jest to możliwe bez szkody dla wyjaśnienia sprawy”.

¹⁶⁰ Z. Szczurek, *Egzekucja sądowa...*, s. 170.

¹⁶¹ M. Śladkowski, *Wyjawienie majątku dłużnika...*, s. 28.

¹⁶² Z. Woźniak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 591.

¹⁶³ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1060.

¹⁶⁴ Zob. W. Siedlecki, *Nieważność procesu cywilnego*, Warszawa 1965, s. 40.

¹⁶⁵ Zob. np. M. Lipczyńska, *Polski proces karny. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1986, t. 1, s. 61, 78.

Od tak rozumianej zasady ciągłości przepisy mogą przewidywać wyjątki zakładające podział postępowania w czasie na określone etapy (stadia). Realizacja danego etapu, który wiąże się z osiągnięciem z góry założonego przez ustawę celu, skutkuje „ustawową przerwą” w toku postępowania, która może przybrać postać obligatoryjnego odroczenia, przerwy, wstrzymania rozpoznania sprawy.

Przy takim ujęciu stadialności postępowania, polegającym na ustawowym wyodrębnieniu poszczególnych odcinków postępowania, zespołów czynności realizujących określone cele, można z powodzeniem bronić poglądu, że aż do wejścia w życie ustawy nowelizującej z 2.07.2004 r. zmieniającej treść art. 915 k.p.c. postępowanie o wyjawienie majątku miało charakter postępowania dwufazowego. Przepis ten stanowił: „§ 1. Sąd rozpoznaje wniosek po wezwaniu i wysłuchaniu stron, jeżeli się stawią. § 2. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie. § 3. Wykaz i przyrzeczenie sąd odbierze po uprawomocnieniu się postanowienia nakazującego ich złożenie; sąd może je jednak odebrać niezwłocznie, jeżeli dłużnik wyrazi na to zgodę”. Brzmienie przepisu pozwalało na wyodrębnienie dwóch stadiów postępowania – pierwszego – rozpoznawczego, drugiego – wykonawczego, ustawowo oddzielonych od siebie okresem oczekiwania na uprawomocnienie się orzeczenia. Ustawodawca dopuszczał wprawdzie możliwość niezwłocznego odebrania przyrzeczenia w przypadku zgody dłużnika, jednak wyjątek ten nie obalał zasady, w myśl której postępowanie o wyjawienie majątku przebiega dwuetapowo.

Obecna treść art. 915 k.p.c. nie uprawnia do wyodrębniania dwóch stadiów postępowania o wyjawienie majątku w przedstawionym powyżej rozumieniu. Zasadą jest, że sąd odbiera wykaz i przyrzeczenie niezwłocznie po rozpoznaniu wniosku, a zatem bez przerwy w postępowaniu. Możliwość wyznaczenia dłużnikowi terminu nie dłuższego niż tydzień stanowi wyjątek od przyjętej zasady i dotyczy tylko uzasadnionych przypadków.

Nie wydaje się jednak poprawne twierdzenie, że *de lege lata* postępowanie o wyjawienie majątku składa się z jednego etapu. Słowo „etap” oznacza część jakiejś całości, a zatem etapy muszą być co najmniej dwa. W analizowanym przypadku należy raczej mówić o braku podziału na etapy, o jedności, ciągłości postępowania.

Na stadialność postępowania można też spojrzeć z innej strony, tj. wyłącznie w aspekcie funkcjonalnym. Niemal w każdym postępowaniu można wyodrębnić pewne zespoły czynności, które realizują odrębne cele. Można rozróżnić postępowanie w przedmiocie „x”, w zakresie „y”, fazę badania dopuszczalności i fazę badania zasadności, stadium rozpoznawcze i wykonawcze. Wydaje się, że w tym kontekście w poprzednim stanie prawnym przedmiotem analizy była stadialność postępowania ze skargi o wznowienie postępowania¹⁶⁶, zaś obecnie w tym znaczeniu wyodrębnia się np. stadia postępowania upadłościowego¹⁶⁷.

Mając na względzie aspekt funkcjonalny, celowe wydaje się wyodrębnienie dwóch faz postępowania o wyjawienie majątku, tj. rozpoznawczej i wykonawczej. W fazie pierwszej chodzi o merytoryczne rozpoznanie wniosku o wyjawienie majątku. Faza druga występuje w przypadku uwzględnienia wniosku i obejmuje

¹⁶⁶ Na temat stadialności postępowania wznowieniowego zob. M. Sawczuk, *Wznowienie postępowania cywilnego*, Warszawa 1970, s. 56.

¹⁶⁷ Zob. F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, Warszawa 2009, s. 37–39.

czynności sądu oraz stron dotyczące wykonania obowiązku złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia. Druga faza obejmuje również stosowanie środków przymusu. Można też mówić o postępowaniu w przedmiocie rozpoznania wniosku o wyjawienie majątku oraz o postępowaniu w przedmiocie odebrania wykazu i przyrzeczenia.

2.4.2. Postępowanie rozpoznawcze

2.4.2.1. Uwagi ogólne

Stadium rozpoznawcze postępowania o wyjawienie majątku nie jest jednorodne. W jego ramach również można wyodrębnić wiele zespołów czynności zarezerwowanych dla przewodniczącego wydziału, sędziego sprawozdawcy, sądu, które zostały szczegółowo uregulowane w kodeksie postępowania cywilnego oraz rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 23.02.2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych¹⁶⁸.

W pierwszej kolejności należy wyodrębnić czynności wstępne – takim określeniem posługuje się regulamin urzędowania sądów powszechnych (§ 107–111) – w ramach których wnioski poddawany jest ocenie pod kątem zachowania warunków formalnych i fiskalnych. Ponadto badaniu podlegają przesłanki procesowe, w szczególności dotyczące właściwości sądu, jurysdykcji krajowej, zdolności sądowej i procesowej stron.

Kolejne czynności można określić mianem przygotowawczych, chodzi bowiem o należyte przygotowanie posiedzenia, na którym ma zostać rozpoznany wniosek.

Obligatoryjnym elementem posiedzenia jest wysłuchanie stron, jeżeli się stawią (art. 915 § 1 k.p.c.). Następnie sąd przeprowadza postępowanie dowodowe, z reguły ograniczone do dowodów z dokumentów, w tym dokumentów z akt postępowania komorniczego, na okoliczność dotychczasowego przebiegu postępowania egzekucyjnego oraz bezskuteczności prowadzonej egzekucji.

Po udzieleniu głosu stronom sąd wydaje postanowienie w przedmiocie wniosku, którym zobowiązuje dłużnika do złożenia wykazu majątku z wymienieniem rzeczy i miejsca, gdzie się znajdują, przypadających mu wierzytelności i innych praw majątkowych oraz do złożenia przyrzeczenia według roty z art. 913 § 1 k.p.c. albo wniosek oddala. Wydanie postanowienia rozpoznającego wniosek merytorycznie kończy stadium postępowania rozpoznawczego.

2.4.2.2. Przebieg postępowania rozpoznawczego

Wniosek o wyjawienie majątku w pierwszej kolejności podlega ocenie w kontekście zachowania przesłanek procesowych umożliwiających rozpoznanie wniosku przez sąd. Przewodniczący bada właściwość sądu oraz zachowanie przesłanek, których brak, ewentualnie ziszczenie się w przypadku przesłanek negatywnych, skutkuje odrzuceniem wniosku.

¹⁶⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23.02.2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 ze zm.), dalej jako r.u.s.p.

Jeżeli z treści wniosku wynika, że podlega on odrzuceniu albo że sprawę należy przekazać innemu sądowi, przewodniczący wydziału wyznacza posiedzenie niejawnie bez wzywania strony do usunięcia braków formalnych pisma, chyba że bez ich usunięcia nie można wydać postanowienia w przedmiocie odrzucenia pisma lub przekazania sprawy (§ 107 ust. 1 r.u.s.p.).

Sąd niewłaściwy do rozpoznania wniosku przekazuje go wedle właściwości na podstawie art. 200 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Z kolei podstawę odrzucenia wniosku stanowią przepisy art. 199 § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 1099 § 1 k.p.c.

W ramach czynności wstępnych istotne znaczenie mają czynności naprawcze. Przewodniczący bada, czy wniosek spełnia warunki formalne (ogólne i szczególne) oraz czy został należycie opłacony. W przypadku gdy wniosek nie został prawidłowo opłacony, a ponadto zawiera braki, przewodniczący wydaje jedno zarządzenie, którym wzywa do usunięcia braków i uiszczenia opłaty (§ 108 r.u.s.p.). Podstawę prawną w tym zakresie stanowią art. 130 i art. 130² § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Jeżeli wierzyciel złożył wniosek o przyznanie „prawa ubogich”, zostanie on rozpoznany przez sąd na zasadach ogólnych.

W dalszej kolejności przewodniczący powinien wydać zarządzenie o wyznaczeniu terminu posiedzenia. Przedmiotowe zarządzenie, poza wyznaczeniem posiedzenia na konkretny dzień, miesiąc, rok i godzinę (§ 65 ust. 1 r.u.s.p.), ewentualnie wskazaniem numeru sali sądowej, powinno zawierać również zlecenie zawiadomienia o terminie posiedzenia wierzyciela (pełnomocnika) oraz dłużnika, którego zawiadamia się, doręczając mu odpis wniosku z pouczeniem o czynnościach procesowych, które może lub powinien podjąć (art. 206 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), w szczególności o możliwości wniesienia odpowiedzi na wniosek, ustanowienia pełnomocnika procesowego, a także o treści art. 214¹ k.p.c. W treści wezwania powinny być wskazane cel posiedzenia oraz informacja, że stawiennictwo na posiedzenie **nie jest obowiązkowe** (art. 150 k.p.c.). Dłużnik w wezwaniu na posiedzenie powinien zostać pouczony również o treści art. 916 § 1 k.p.c., tj. że jeżeli bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawi się do sądu w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia albo stawiając się, wykazu nie złoży lub odmówi odpowiedzi na zadane mu pytanie albo odmówi złożenia przyrzeczenia, sąd może skazać go na grzywnę lub nakazać przymusowe doprowadzenie oraz może zastosować areszt nieprzekraczający miesiąca, z uwzględnieniem art. 276 § 2 k.p.c.

W tych sądach, które w praktyce stosują druki formularzy wykazu majątku, wraz z odpisem wniosku dłużnikowi doręcza się druk wykazu majątku w celu jego ewentualnego wypełnienia i złożenia na posiedzeniu.

Istotne znaczenie ma to, aby treść wezwania i pouczenia nie wprowadzały dłużnika w błąd. Stawiennictwo na posiedzeniu, które zostaje wyznaczone w celu rozpoznania wniosku, jest nieobowiązkowe, zaś środki przymusu mogą być stosowane tylko w przypadku, gdy dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawi się do sądu w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia, nie zaś gdy nie stawi się na posiedzenie, na którym ma zostać rozpoznany wniosek. Obowiązkiem dłużnika nie jest również wypełnienie druku wykazu majątku przed wydaniem w tym przedmiocie rozstrzygnięcia przez sąd. Wcześniejsze wypełnienie druku jest prawem dłużnika. Sądy stosują tego typu praktykę w celu usprawnienia postępowania.

Na podstawie wniosku oraz odpowiedzi na wniosek, jeżeli zostanie wniesiona, przewodniczący może wydać również inne zarządzenia mające na celu przygotowanie posiedzenia, gdy uzna je za celowe (art. 208 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). W szczególności może okazać się celowe wystąpienie o akta komornicze.

Obligatoryjnym elementem posiedzenia jest wysłuchanie stron, jeżeli się stawią (art. 915 § 1 k.p.c.). Podkreślić należy, że dłużnik nie ma obowiązku stawiennictwa. Może się zatem nie stawiać, może się stawić osobiście lub przez pełnomocnika, może wcześniej złożyć odpowiedź na wniosek i podnieść stosowne zarzuty procesowe i materialnoprawne, może też zachować się w sposób całkowicie bierny. Z niestawiennictwa dłużnika nie mogą jednak wynikać dla niego jakiegokolwiek negatywne skutki. Trafnie wskazuje M. Krakowiak, że w przypadku niestawiennictwa dłużnika na posiedzenie sądu wyznaczone w celu rozpoznania wniosku o wyjawienie majątku i niewypowiedzenia się przez dłużnika, chociażby w piśmie procesowym w przedmiocie wniosku, nie można przyjąć, że dłużnik uznaje żądanie wyjawienia majątku¹⁶⁹. Odmienny pogląd, który reprezentował J. Korzonek, nie wydaje się trafny¹⁷⁰. Z faktu niepodjęcia obrony nie można wywodzić tak dalekich konsekwencji, bowiem nie ma ku temu podstawy prawnej. Nie można jednak zgodzić się z M. Krakowiakiem, że w postępowaniu o wyjawienie majątku nie znajduje zastosowania art. 230 k.p.c., gdyż sąd z urzędu musi zbadać przesłanki dopuszczalności wyjawienia¹⁷¹. Należy zważyć, że postępowanie o wyjawienie majątku oparte jest na zasadzie dwustronności, biorą w nim udział dwa podmioty o sprzecznych interesach – dłużnik i wierzyciel. W postępowaniu tym żadnych ograniczeń nie powinny doznawać takie zasady procesowe jak zasada kontradiktoryjności i dyspozycyjności. To na wierzycielu, na zasadach ogólnych, spoczywa ciężar dowodu w zakresie przesłanek wyjawienia majątku. Wierzyciel powinien na poparcie swoich twierdzeń przytoczyć stosowne okoliczności faktyczne i sformułować wnioski dowodowe. W postępowaniu tym znajdują zastosowanie zarówno przepisy o postępowaniu dowodowym, jak i przepisy traktujące o bezdowodowych środkach ustalenia. Istnienie przesłanek wyjawienia powinien wykazać wierzyciel, do sądu należy natomiast ocena prawna. Zadne względy nie przemawiają za tym, aby to sąd w postępowaniu o wyjawienie majątku przejawiał inicjatywę.

Jeżeli chodzi o tok postępowania o wyjawienie majątku, to wskazać należy, że posiedzenie wyznaczone w celu rozpoznania wniosku może, na zasadach ogólnych, zostać odroczone (art. 156, 214 k.p.c.) tylko z ważnej przyczyny. Sąd może np. za celowe i konieczne uznać wysłuchanie stron pomimo ich niestawiennictwa i w tym celu posiedzenie odroczyć.

Postępowanie o wyjawienie majątku może też zostać zawieszona albo umorzona, przy czym mogą w tym przypadku znaleźć odpowiednie zastosowanie zarówno przepisy o postępowaniu egzekucyjnym, jak i przepisy o procesie. Kwestia stosowania właściwych przepisów może być niekiedy problematyczna, można mieć np. wątpliwości, czy postępowanie o wyjawienie majątku może zostać zawieszona na wniosek wierzyciela (art. 820 k.p.c.), czy może konieczny jest w tym zakresie

¹⁶⁹ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1059.

¹⁷⁰ J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne...*, s. 809.

¹⁷¹ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1059.

zgodny wniosek stron (art. 178 k.p.c.), czy sąd umorzy postępowanie w przypadku, gdy żąda tego wierzyciel (art. 825 pkt 1 k.p.c.), czy raczej powinny mieć zastosowanie przepisy dotyczące cofnięcia pozwu i umorzenia postępowania na podstawie art. 355 § 1 i 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

2.4.2.3. Rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku o wyjawienie majątku

W przypadku gdy są spełnione przesłanki postępowania o wyjawienie majątku i brakuje podstaw do odrzucenia wniosku albo umorzenia postępowania, sąd po rozpoznaniu sprawy wydaje orzeczenie pozytywne, uwzględniające wniosek o wyjawienie majątku, w którego treści zostaje zamieszczone zobowiązanie dłużnika do złożenia wykazu majątku z wymienieniem rzeczy i miejsca, gdzie się znajdują, przypadających dłużnikowi wierzytelności i innych praw majątkowych oraz zobowiązanie do złożenia przyrzeczenia według roty jak w art. 913 § 1 k.p.c. albo orzeczenie negatywne, oddalające wniosek.

Orzeczenie w przedmiocie wyjawienia majątku przybiera formę postanowienia, przy czym odpowiednie zastosowanie znajdzie w tym przypadku art. 766 k.p.c., według którego „sąd rozpoznaje sprawy egzekucyjne na posiedzeniu niejawnym, chyba że zachodzi potrzeba wyznaczenia rozprawy albo wysłuchania na posiedzeniu stron lub innych osób. W sprawach tych sąd wydaje orzeczenia w formie postanowień”. Wprawdzie sprawa o wyjawienie majątku nie jest sprawą egzekucyjną, jednak lokalizacja przepisów o wyjawieniu majątku oraz charakter pomocniczy przedmiotowego postępowania względem postępowania egzekucyjnego przemawiają za odpowiednim stosowaniem w pierwszej kolejności przepisów ogólnych traktujących o postępowaniu egzekucyjnym. Ponadto art. 766 k.p.c. stanowi tylko potwierdzenie reguły z art. 354 k.p.c., że ilekroć przepis szczególny nie stanowi inaczej, czynność sądu w postępowaniu cywilnym przybiera formę postanowienia. Artykuł 354 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. znajduje zastosowanie do wszystkich rodzajów postępowań regulowanych w kodeksie postępowania cywilnego.

Zasadą jest, że sąd orzeka w przedmiocie wyjawienia majątku po wysłuchaniu stron, jeżeli się stawią. Nie można jednak wykluczyć odroczenia posiedzenia, np. w celu wystąpienia o akta komornicze i przeprowadzenia dowodów z dokumentów znajdujących się w tych aktach. Ponadto możliwe też jest odroczenie ogłoszenia postanowienia na czas do dwóch tygodni na podstawie art. 326 w zw. z art. 361 i art. 13 § 2 k.p.c.

Wydając rozstrzygnięcie w przedmiocie wyjawienia majątku, sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili orzekania. Odpowiednie zastosowanie ma w tym przypadku art. 316 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., przy czym należy wskazać, że przed wydaniem postanowienia sąd nie zamyka posiedzenia, na którym w razie pozytywnego rozstrzygnięcia powinien niezwłocznie odebrać wykaz i przyrzeczenie. W konsekwencji bez znaczenia jest fakt, że przesłanki wyjawienia majątku z art. 913 k.p.c. nie były spełnione w momencie złożenia wniosku i ziszczyły się dopiero w toku postępowania¹⁷².

W postępowaniu o wyjawienie majątku sąd orzeka o jednym, niepodzielnym żądaniu, tj. o żądaniu zobowiązania dłużnika do złożenia wykazu majątku

¹⁷² Zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 175.

i przyrzeczenia według roty z art. 913 § 1 k.p.c. Z istoty tego postępowania wynika, że nie znajdzie w nim zastosowania instytucja powództwa wzajemnego. W przypadku gdy w postępowaniu manifestacyjnym bierze udział tylko jeden dłużnik, nie znajdzie zastosowania również instytucja orzeczenia częściowego (art. 317 w zw. z art. 361 i art. 13 § 2 k.p.c.). Nie jest zatem możliwe, aby sąd wydał np. postanowienie częściowe zobowiązujące dłużnika do złożenia wykazu majątku z pominięciem obowiązku złożenia przyrzeczenia. Postanowienie częściowe będzie mogło natomiast zostać wydane w przypadku wielości dłużników, gdy sprawa dojrzała do rozstrzygnięcia tylko w stosunku do jednego lub niektórych z nich. Nie dotyczy to sytuacji połączenia spraw o wyjawienie majątku na podstawie art. 219 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Treść żądania podlegającego rozpoznaniu przesądza, że w postępowaniu o wyjawienie majątku nie jest dopuszczalne wydanie postanowienia wstępnego (art. 318 w zw. z art. 361 i art. 13 § 2 k.p.c.).

W postępowaniu o wyjawienie majątku nie znajdują również zastosowania przepisy o wyrokowaniu zaocznym. Przepisy regulujące stadium rozpoznawcze postępowania manifestacyjnego nie wymagają od dłużnika ani stawiennictwa, ani jakiegokolwiek inicjatywy.

W przypadku braku wykazania przez wierzyciela przesłanek wyjawienia majątku (przesłanek materialnoprawnych) sąd wniosek oddali. M. Mrówczyński podaje następujące przyczyny oddalenia wniosku o wyjawienie majątku:

- tytuł wykonawczy zawiera treść niepozwalającą na domaganie się wyjawienia majątku (np. nie dotyczy świadczenia pieniężnego);
- zachodzi brak legitymacji procesowej;
- wierzyciel nie wykazał bezskuteczności prowadzonej egzekucji (art. 913 § 1 k.p.c.);
- wierzyciel nie uprawdopodobnił, że nie uzyska zaspokojenia ze znanego mu majątku dłużnika lub z przypadających dłużnikowi bieżących świadczeń periodycznych za okres 6 miesięcy (art. 913 § 2 k.p.c.);
- okazało się, że wierzyciel zna majątek dłużnika, z którego może przeprowadzić skuteczną egzekucję;
- okazało się, że wierzyciel wprawdzie nie zna majątku dłużnika, lecz zamierza doprowadzić do wyjawienia dla innych celów niż przeprowadzenie egzekucji;
- nie dokonano wyboru jednego z alternatywnie zasądzonych w tytule egzekucyjnym świadczeń;
- nie ma ze strony wierzyciela świadczenia wzajemnego (lub gotowości do jego spełnienia);
- okazało się, że wierzyciel jest w posiadaniu zastawu zapewniającego pełne pokrycie egzekwowanego roszczenia¹⁷³.

Wskazane przez M. Mrówczyńskiego przyczyny oddalenia wniosku należy uzupełnić o sytuację, w której mamy do czynienia z kolejnym wnioskiem o wyjawienie majątku złożonym przed upływem terminu z art. 918¹ k.p.c.

¹⁷³ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 179–180.

Trafnie natomiast wskazuje się w literaturze, że sąd nie może oddalić wniosku na tej podstawie, iż jest oczywiste, że dłużnik nie ma żadnego majątku¹⁷⁴. Stan majątku dłużnika w postępowaniu manifestacyjnym może zostać ustalony wyłącznie na podstawie złożonego przez niego wykazu i przyrzeczenia, a sąd, który rozpoznaje wniosek, nie czyni w tym zakresie żadnych ustaleń, bowiem okoliczność ta nie stanowi ustawowej przesłanki wyjawienia majątku. Inaczej rzecz ujmując, aby orzec pozytywnie o obowiązku wyjawienia majątku, nie jest konieczne ustalenie, że w istocie dłużnik ma majątek, który będzie obowiązany ujawnić. Przepisy nie przewidują w tym zakresie swoistego przedsądu.

Postanowienie oddalające wniosek o wyjawienie majątku jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 108 § 1 k.p.c., zatem powinno zawierać rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów postępowania. Zastosowanie znajdujące w tym przypadku art. 98 i n. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

2.4.2.3.2. Postanowienie nakazujące złożenie wykazu majątku i przyrzeczenia oraz jego skutki

W postępowaniu o wyjawienie majątku znajdzie zastosowanie reguła zakazu orzekania ponad żądanie, w myśl której sąd nie może orzekać co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie (art. 321 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)¹⁷⁵. Sąd orzeknie o wyjawieniu majątku tylko w przypadku, gdy w istocie takie było żądanie zgłoszone we wniosku. Z treści wniosku powinno wynikać, że wierzycielowi chodzi o realizację obowiązku z art. 913 k.p.c., a nie np. o dokonanie określonych czynności egzekucyjnych. Wniosek powinien dotyczyć wyjawienia majątku, a nie np. dokonania zajęcia, opisu i oszacowania, zabezpieczenia lub sprzedaży.

Przychylając się do poglądów tych autorów, którzy twierdzą, że formalizm postępowania wpisuje się w jego istotę¹⁷⁶, należy jednocześnie opowiedzieć się przeciwko zbyt rygorystycznemu podejściu do treści wniosku o wyjawienie majątku. W przypadku wątpliwości przewodniczący, ewentualnie sąd, powinien wezwać wierzyciela do sprecyzowania żądania. Ponadto pewne wątpliwości w zakresie treści wyrażonego we wniosku oświadczenia woli mogą zostać usunięte w drodze wykładni, której na zasadach ogólnych (art. 65 § 1 k.c.) podlegają również oświadczenia składane w postępowaniu cywilnym. Żadnych wątpliwości nie będzie, jeżeli wierzyciel, formułując żądanie, odwoła się do treści art. 913 k.p.c. np. w następujący sposób: „Wnoszę o zobowiązanie dłużnika Jana Nowaka do złożenia wykazu majątku z wymienieniem rzeczy i miejsca, gdzie się znajdują, przypadających mu

¹⁷⁴ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 180.

¹⁷⁵ Zob. szerzej np. L. Peiper, *Kodeks postępowania cywilnego*, Kraków 1934, cz. 1, t. 1–2, s. 718–720; Ś. Kruszelnicki, *Kodeks postępowania cywilnego. Artykuły 1–507 z komentarzem*, Poznań 1938, cz. 1, s. 435; W. Siedlecki, *Zasady wyrokowania w procesie cywilnym*, Warszawa 1957, s. 44–46; K. Piasecki, *Orzekanie ponad żądanie w procesie cywilnym*, Warszawa 1975; T. Ereciński, *Orzekanie ponad żądanie w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym (kilka uwag na tle art. 321 § 2 k.p.c.)*, w: *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Kraków 2004, s. 113–125; K. Weitz, *Zwiążanie sądu granicami żądania w procesie cywilnym*, w: *AUREA ORAXIS AUREA THEORIA. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, J. Gudowski (red.), K. Weitz (red.), Warszawa 2011, t. 1, s. 679–715.

¹⁷⁶ Zob. J. Gudowski, *Wystąpienia, glosy w dyskusji i podsumowanie*, w: *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, Serock k. Warszawy, 24–26 września 2009 r.*, T. Ereciński (red.), K. Weitz (red.), Warszawa 2010, s. 259.

wierzytelności i innych praw majątkowych oraz do złożenia przyrzeczenia według roty: «Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem zapewniam, że złożony przeze mnie wykaz majątku jest prawdziwy i zupełny»».

Wydaje się, że również w przypadku, gdy żądanie zostaje sformułowane w sposób następujący: „Wnoszę o zobowiązanie dłużnika Jana Nowaka do złożenia wykazu majątku” czy też „Wnoszę o zobowiązanie dłużnika Jana Nowaka do wyjawienia majątku”, nie budzi wątpliwości, iż chodzi w tych przypadkach o realizację przysługującego wierzycielowi na podstawie art. 913 k.p.c. uprawnienia. Wydaje się, że fakt pominięcia w treści żądania kwestii złożenia przyrzeczenia nie powinien mieć większego znaczenia w sytuacji, gdy intencja wierzyciela w zakresie realizacji przedmiotowego uprawnienia nie budzi żadnych wątpliwości.

Postanowienie o wyjawieniu majątku powinno wyraźnie wskazywać, kogo dotyczy przedmiotowy obowiązek i jaka jest jego treść. W praktyce orzeczenie najczęściej przybiera następującą treść:

Sąd Rejonowy (...) Wydział I Cywilny
w składzie następującym (...)
po rozpoznaniu dnia (...) w (...)
na posiedzeniu jawnym
sprawy z wniosku dłużnika (...)
z udziałem wierzyciela (...)
o wyjawienie majątku

postanawia:

1. zobowiązać dłużnika (...) o numerze PESEL (...) do złożenia wykazu majątku z wymieniem rzeczy i miejsca, gdzie się znajdują, przypadających mu wierzytelności i innych praw majątkowych oraz do złożenia przyrzeczenia według roty: „Świadomy znaczenia mych słów i odpowiedzialności przed prawem zapewniam, że złożony przeze mnie wykaz jest prawdziwy i zupełny”;
2. zasądzić od dłużnika na rzecz wierzyciela kwotę 100,00 zł (sto złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

W literaturze wskazuje się, że w przypadku gdy dłużnikiem jest osoba prawna z treści orzeczenia powinno wynikać dodatkowo, kto działając w imieniu osoby prawnej, zobowiązany jest do złożenia wykazu i przyrzeczenia. W przypadku reprezentacji wieloosobowej sąd powinien zdecydować, czy obowiązek ten w imieniu osoby prawnej powinna wykonać jedna osoba, czy też kilka osób. Podnosi się, że kwestia ta ma istotne znaczenie w razie powstania konieczności „wymuszenia” realizacji przedmiotowego obowiązku.

W praktyce mogą też powstać wątpliwości, gdy dłużnikiem jest osoba fizyczna niemająca zdolności procesowej. Takiej sytuacji dotyczy art. 919 k.p.c., według którego „za osobę, która nie ma zdolności procesowej, wykaz i przyrzeczenie obowiązany jest złożyć jej przedstawiciel ustawowy”. Niewątpliwie obowiązek złożenia wykazu i przyrzeczenia dotyczy dłużnika, nie zaś jego przedstawiciela ustawowego, a przepis ten powinien być tak rozumiany, że dłużnik spełnia nałożony na niego

przez sąd obowiązek, działając przez przedstawiciela ustawowego. Złożenie wykazu i przyrzeczenia przez przedstawiciela ustawowego nie stanowi czynności procesowej w rozumieniu art. 66 k.p.c. Artykuł 919 k.p.c. ma charakter materialnoprawny i jest przepisem szczególnym względem wszystkich tych przepisów, które określają zakres umocowania przedstawicieli ustawowych.

W konsekwencji należy przyjąć, że w treści orzeczenia z imienia i nazwiska powinni zostać wymienieni zarówno dłużnik, jak i jego przedstawiciel ustawowy.

W treści postanowienia o wyjawieniu majątku w przypadku, gdy dłużnikiem jest osoba fizyczna, poza wskazaniem dłużnika z imienia i nazwiska sąd powinien również podać numer PESEL, co pośrednio wynika z § 190 w zw. z § 174 r.u.s.p. Orzekając bowiem o wyjawieniu majątku, sąd ma obowiązek przesłać odpis przedmiotowego postanowienia do Krajowego Rejestru Sądowego wraz z danymi niezbędnymi do dokonania wpisu w rejestrze dłużników niewypłacalnych. W takiej sytuacji wpis jest dokonywany z urzędu na podstawie art. 55 pkt 3) ustawy z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym¹⁷⁷.

Na skutek wydania postanowienia o wyjawieniu majątku dłużnik ujawniany jest w prowadzonym przez sąd rejonowy „wykazie osób, na które nałożono obowiązek wyjawienia majątku”. Wykaz prowadzony jest w formie alfabetycznego spisu osób, na które nałożono przedmiotowy obowiązek. Wpisu dokonuje się niezwłocznie po wydaniu postanowienia zobowiązującego dłużnika do złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia. W wykazie odnotowuje się: datę postanowienia sądu zobowiązującego dłużnika do wyjawienia majątku i złożenia przyrzeczenia, oznaczenie wierzyciela żądającego wyjawienia majątku i sygnaturę sprawy, nazwisko i imię (nazwę) dłużnika, datę złożenia wykazu majątku lub przyrzeczenie i ewentualne środki przymusu zastosowane wobec dłużnika (§ 120a ust. 1, 2 i 3 instrukcji sądowej).

2.4.3. Postępowanie w przedmiocie odebrania wykazu i przyrzeczenia

Postanowienie o wyjawieniu majątku z chwilą jego wydania jest natychmiast wykonalne. W art. 915 § 1 k.p.c. ustawodawca przesądził bowiem, że sąd powinien niezwłocznie po rozpoznaniu wniosku odebrać wykaz i przyrzeczenie. Aby urealnić ten zapis ustawy, w praktyce większości sądów stosowane są formularze obejmujące swoją treścią wykaz majątku, które doręcza się dłużnikowi wraz z odpisem wniosku z pouczeniem o możliwości wypełnienia w celu złożenia na posiedzeniu. Praktyka ta ma na celu usprawnienie postępowania.

W uzasadnionych przypadkach sąd może jednak wyznaczyć dłużnikowi termin na złożenie wykazu i przyrzeczenia, nie dłuższy niż tydzień (art. 915 § 2 k.p.c.). W sądach, w których używane są formularze, sytuacja taka może nastąpić, gdy dłużnik nie wypełnił formularza przed rozpoznaniem wniosku, ewentualnie gdy projekt wykazu uległ zniszczeniu lub zagubieniu, zaś dłużnik z przyczyn usprawiedliwionych, np. względami zdrowotnymi, nie jest w stanie złożyć wykazu majątku na posiedzeniu. Dłużnik może mieć w szczególności problem z dokładnym, umożliwiającym identyfikację, opisem przysługujących mu wierzytelności i innych praw

¹⁷⁷ Ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186 ze zm.).

majątkowych. Sąd nie będzie miał też możliwości niezwłocznego odebrania wykazu w przypadku niestawiennictwa dłużnika. W takiej sytuacji sąd będzie zmuszony odroczyć posiedzenie, aby wezwać dłużnika na posiedzenie w celu złożenia wykazu i przyrzeczenia.

Od wydania postanowienia o wyjawieniu majątku do złożenia wykazu i przyrzeczenia może zatem upłynąć pewien czas, w którym mogą ulec zmianie okoliczności faktyczne prawnie istotne dla bytu obowiązku złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia. Inaczej rzecz ujmując, po wydaniu postanowienia o wyjawieniu majątku, a przed jego wykonaniem może wygasnąć obowiązek złożenia wykazu i przyrzeczenia.

Taka sytuacja nastąpi np. w przypadku śmierci dłużnika będącego osobą fizyczną po wydaniu postanowienia o wyjawieniu majątku, wydaniu prawomocnego orzeczenia o pozbawieniu tytułu wykonawczego wykonalności czy też w przypadku, gdy w toku prowadzonej egzekucji nastąpi pełne zaspokojenie roszczeń wierzyciela. Może też zaistnieć taka sytuacja, że wierzyciel, który uzyskał poza postępowaniem informację o majątku dłużnika, z którego może się skutecznie zaspokoić, nie będzie zainteresowany dalszym prowadzeniem postępowania. W pierwszej z opisanych sytuacji sąd z urzędu powinien umorzyć postępowanie na podstawie art. 355 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., w pozostałych zaś wyłącznie na wniosek na podstawie art. 825 pkt 1 i 2 k.p.c.¹⁷⁸

Sąd powinien umorzyć postępowanie z urzędu również w przypadku, gdyby po wydaniu postanowienia o wyjawieniu majątku okazało się, że egzekucja ze względu na osobę lub przedmiot jest niedopuszczalna (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.)¹⁷⁹.

Jeżeli po wydaniu postanowienia o wyjawieniu majątku dłużnik nie złożył niezwłocznie wykazu i przyrzeczenia, a mimo upływu czasu stwierdzony w nim obowiązek nie zdezaktualizował się, sąd powinien wezwać dłużnika na kolejny termin z jednoczesnym pouczeniem o treści art. 916 k.p.c. Sąd powinien pouczyć dłużnika w każdym przypadku, gdy wzywa go na posiedzenie w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia, bez względu na to, czy jest to pierwsze, czy kolejne wezwanie, i czy wcześniej dłużnik został już pouczony. Artykuł 916 zd. 2 k.p.c. wyraźnie traktuje o pouczeniu w wezwaniu na posiedzenie, należy zatem przyjąć, że chodzi o każde wezwanie, nie zaś np. pierwsze czy kolejne (*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*).

Przedmiotem wyjawienia jest majątek tradycyjnie już rozumiany jako ogół praw majątkowych (aktywów) danej osoby¹⁸⁰. Wykaz powinien być aktualny w dacie jego złożenia i nie powinien uwzględniać rzeczy lub praw majątkowych, które w tej dacie do majątku dłużnika już nie należą, chociaż należały np. w dacie złożenia wniosku, a nawet w dacie orzekania przez sąd o złożeniu wykazu i przyrzeczenia. Bez znaczenia jest również to, co w przyszłości może wejść do majątku dłużnika, co dłużnik spodziewa się uzyskać, np. w drodze spadkobrania po osobie jeszcze żyjącej¹⁸¹. Wykaz powinien obejmować zarówno prawa w pełni ukształtowane, jak

¹⁷⁸ Zob. M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 188–191.

¹⁷⁹ M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 188–191.

¹⁸⁰ K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 566; M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 205.

¹⁸¹ K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 568.

i ekspektatywy¹⁸². W literaturze trafnie wskazuje się, że chodzi w tym przypadku o cały majątek dłużnika, a nie tylko określoną część, np. taką, z której wierzyciel może uzyskać zaspokojenie. Zdaniem K. Stefki wykaz, który obejmowałby wprawdzie majątek wystarczający na zaspokojenie egzekwującego wierzyciela, ale nie obejmowałby całego majątku, nie czyniłby zadość obowiązкови, a sąd, który wiedziałby, że wykaz jest niezupełny, nie mógłby od dłużnika odebrać przysięgi, lecz musiałby taki stan potraktować jako odmowę wyjawienia¹⁸³. Nie budzi przy tym wątpliwości, że w wykazie powinny zostać umieszczone również przedmioty wyłączone spod egzekucji. Należy się zgodzić z B. Dobrzańskim, że ocena, czy poszczególny przedmiot podpada pod przepisy o ograniczeniach egzekucji, należy do organu egzekucyjnego i nie może być pozostawiona dłużnikowi, który mógłby popełnić nieświadomie błąd lub też w sposób trudny do wykrycia rozmyślnie dążyć do nieujawnienia na tej drodze wobec wierzyciela niektórych pozycji swojego majątku, w rzeczywistości podlegających egzekucji¹⁸⁴. Uzupełniając tę wypowiedź, można dodatkowo wskazać, że celem postępowania manifestacyjnego jest wyłącznie wyjawienie majątku, a w zakresie kognicji sądu w tym postępowaniu nie mieści się kwalifikacja przedmiotowego majątku na podlegający bądź też niepodlegający egzekucji.

W literaturze wyrażono dyskusyjny pogląd, że w wykazie majątku powinien zostać ujawniony stan faktyczny w postaci posiadania¹⁸⁵. Należy wskazać, że wprawdzie posiadanie może mieć nawet znaczną wartość majątkową, jednak przepisy nie przewidują możliwości przeprowadzenia egzekucji z posiadania i nie chodzi w tym przypadku o sytuację ustawowego wyłączenia spod egzekucji. Zatem zaliczenie posiadania do majątku, który podlega ujawnieniu, nie wydaje się zasadne. Inaczej wygląda sytuacja, gdy dłużnik np. twierdzi, że nabył określoną nieruchomość przez zasiedzenie, jednak nie legitymuje się stosownym postanowieniem sądu stwierdzającym ten fakt. Żaden przepis nie wymaga bowiem, aby dłużnik do wykazu majątku dołączył określone dowody na potwierdzenie przysługujących mu praw, w szczególności dowodu, że przysługuje mu prawo własności nieruchomości, o której twierdzi, iż nabył jej własność przez zasiedzenie.

Pewnych wskazówek dotyczących treści wykazu dostarcza art. 913 § 1 k.p.c., według którego w wykazie majątku muszą być wymienione rzeczy z podaniem miejsca, gdzie się znajdują, przypadające dłużnikowi wierzycielności, inne prawa majątkowe.

Wymienienie rzeczy powinno nastąpić w taki sposób, aby można było je odnaleźć i zidentyfikować. Konieczne jest zatem w szczególności wskazanie miejsca, gdzie rzeczy się znajdują, przy czym może tu chodzić o konkretne miejsce w Polsce, a także za granicą¹⁸⁶. Przepis nie wprowadza w tym zakresie żadnych ograniczeń (*lege non distinguente*).

Przepisy o wyjawieniu majątku nie wymagają szczegółowego opisu albo oszacowania rzeczy ruchomych i nieruchomości. Ustawodawca pozostawił praktyce

¹⁸² M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 205–206.

¹⁸³ K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 566.

¹⁸⁴ B. Dobrzański w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1260.

¹⁸⁵ Pogląd taki wyraził M. Mrówczyński, *Wyjawienie majątku...*, s. 207.

¹⁸⁶ K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 569.

szczegóły w zakresie sporządzenia wykazu. Zasadą powinno być, że każdy ze składników majątku dłużnika powinien zostać wymieniony z osobna. W praktyce przyjmuje się jednak, iż rzeczy drobne, nieprzedstawiające większej wartości czy nawet bezwartościowe, mogą zostać pogrupowane w pewne kategorie – ubranie, bielizna, przedmioty codziennego użytku.

Jeżeli chodzi o wierzytelności, to zalicza się do nich wszelkie wierzytelności, zarówno pieniężne, jak i niepieniężne, np. wierzytelności z wynagrodzenia za pracę, z rachunku bankowego. Spośród innych praw majątkowych tytułem przykładu można wymienić np. prawo użytkowania wieczystego, prawa spółdzielcze, prawa korporacyjne związane z przynależnością dłużnika do spółek prawa handlowego, prawo pierwszeństwa w nabyciu określonych składników majątku.

Odebranie wykazu i przyrzeczenia przez dłużnika powinno zostać poprzedzone pouczeniem dłużnika o znaczeniu przyrzeczenia i odpowiedzialności za złożenie fałszywego wykazu (art. 266 w zw. z art. 304 i art. 13 § 2 k.p.c.).

Złożenie wykazu może nastąpić w formie pisemnej lub ustnej. Odmienne poglądy, reprezentowany w literaturze, nie znajduje podstawy prawnej. Wykaz złożony w formie pisemnej może następnie zostać uzupełniony na skutek złożonych przez dłużnika ustnych oświadczeń. W celu weryfikacji złożonego wykazu zarówno przewodniczący, jak i wierzyciel mogą zadawać dłużnikowi pytania. Pytania mogą dotyczyć poszczególnych składników majątku dłużnika, a także miejsca, gdzie te składniki się znajdują. Pytania nie mogą zmierzać do czynienia ustaleń faktycznych na temat czynności prawnych, których dłużnik dokonał z pokrzywdzeniem wierzycieli¹⁸⁷. Postępowanie manifestacyjne służy bowiem do ustalenia majątku dłużnika, nie zaś do czynienia ustaleń faktycznych i gromadzenia dowodów, które będą mogły zostać wykorzystane w przyszłym procesie przeciwko dłużnikowi o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 i n. ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny¹⁸⁸. Tego typu pytania, w praktyce często dopuszczane przez sądy, są wyrazem nadużycia instytucji wyjawienia majątku.

Wykaz może zostać złożony również w ten sposób, że dłużnik kolejno wymieni wszystkie składniki swojego majątku ze wskazaniem miejsca, gdzie się znajdują, zaś sąd w całości to oświadczenie zaprotokołuje. Również w tej sytuacji podczas składania oświadczenia przez dłużnika zarówno przewodniczący, jak i wierzyciel mają możliwość zadawania mu stosownych pytań na temat jego majątku.

Zgodnie z art. 916 k.p.c. „jeżeli dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawi się do sądu w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia albo stawiwszy się wykazu nie złoży lub odmówi odpowiedzi na zadane mu pytanie albo odmówi złożenia przyrzeczenia, sąd może skazać go na grzywnę lub nakazać przymusowe doprowadzenie oraz może zastosować areszt nieprzekraczający miesiąca, z uwzględnieniem art. 276 § 2. O skutkach tych dłużnik powinien być pouczony w wezwaniu na posiedzenie”. Z przepisu tego wynika, że stosowanie środków przymusu ma charakter fakultatywny i następuje tylko z urzędu.

Sąd może zastosować środki przymusu w jednej z czterech sytuacji, tj. jeżeli dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny:

¹⁸⁷ K. Stefko, *Egzekucyjna przysięga...*, s. 369.

¹⁸⁸ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.), dalej jako k.c.

- nie stawi się w sądzie w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia,
- stawiwszy się w sądzie, nie złoży wykazu,
- odmówi odpowiedzi na zadane mu pytania,
- odmówi złożenia przyrzeczenia.

Wskazane powyżej przesłanki mają charakter samoistny i wystarczy, aby ziszcila się którakolwiek z nich, aby sąd mógł zastosować środki przymusu wymienione w art. 916 k.p.c.¹⁸⁹

Wydaje się, że ustawodawca nieprzypadkowo wymienił środki przymusu w kolejności od najłagodniejszego (w postaci grzywny) do najbardziej rygorystycznego, najdalej ingerującego w prawa i wolności dłużnika (tj. aresztu). Mając na względzie zasadę proporcjonalności, sąd powinien stosować jednak środki, które w danych okolicznościach okażą się skuteczne.

Przepisy o wyjawieniu majątku nie uzależniają stosowania środków przymusu od wniosku wierzyciela. W praktyce jednak wykonanie aresztu nie może nastąpić bez akceptacji wierzyciela z uwagi na fakt, że to on ponosi koszty związane z zastosowaniem tego środka przymusu. Zgodnie bowiem z art. 58 u.k.s.e. wykonanie nakazu w sprawie osadzenia dłużnika w zakładzie karnym uzależnione jest od uiszczenia opłaty przez wierzyciela, w wysokości 25% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Wierzyciel ponosi również koszty pobytu dłużnika w areszcie, które zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 8 w zw. z art. 7 ust. 1 u.k.s.c. stanowią wydatki wchodzące w skład kosztów postępowania o wyjawienie majątku. Wierzyciel, składając wniosek o wyjawienie majątku, powinien liczyć się z koniecznością pokrycia wydatków związanych z przeprowadzeniem tego postępowania, w tym wydatków związanych ze stosowaniem środków przymusu. Przewodniczący, na podstawie art. 130⁴ § 2 i 5 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., powinien wezwać wnioskodawcę do uiszczenia zaliczki na koszty związane z wykonaniem aresztu pod rygorem jego niewykonania. W konsekwencji za prawidłową należy uznać praktykę, gdy sąd przed orzeczeniem aresztu wzywa wierzyciela do zajęcia w tej kwestii stanowiska.

Stosując wobec dłużnika środki przymusu, sąd powinien wydać postanowienie, w którego treści powinien wskazać rodzaj środka: w przypadku aresztu – czas jego trwania, w przypadku grzywny – jej wysokość, w przypadku nakazania przymusowego doprowadzenia – organ zobowiązany do jego wykonania, w praktyce jednostkę policji właściwą ze względu na miejsce zamieszkania dłużnika¹⁹⁰.

W przypadku zastosowania środków przymusu dłużnik może, zgodnie z art. 917 k.p.c., w każdej chwili złożyć wykaz i przyrzeczenie. Gdy zastosowano wobec niego areszt, dłużnik może domagać się stawienia go przed sąd w celu złożenia wykazu i przyrzeczenia. Wówczas sąd, nie wzywając wierzyciela, powinien niezwłocznie przyjąć wykaz i odebrać przyrzeczenie, po czym zwolnić dłużnika. Wierzyciel, który nie był obecny przy tych czynnościach, może żądać ponownego wezwania dłużnika w celu zadania mu pytań zmierzających do wykrycia przedmiotów, do których mogłaby być skierowana egzekucja. Niestawiennictwo dłużnika lub odmowa odpowiedzi albo dodatkowego złożenia przyrzeczenia mogą skutkować

¹⁸⁹ Zob. M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1072–1073.

¹⁹⁰ M. Krakowiak w: *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 1076.

zastosowaniem przez sąd środków przymusu, o czym dłużnik powinien być pouczony w wezwaniu na posiedzenie.

2.4.3.4. Środki prawne

W postępowaniu manifestacyjnym stronom, ewentualnie innym uczestnikom postępowania, przysługują takie środki prawne jak zażalenie¹⁹¹ i skarga na czynności komornika (art. 767 k.p.c.)¹⁹². W postępowaniu tym nie stosuje się przepisów o skardze kasacyjnej, skardze o wznowienie postępowania czy też skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Zażalenie przysługuje na postanowienie sądu w przedmiocie wyjawienia majątku, tj. postanowienie o wyjawieniu majątku, a także postanowienie oddalające wniosek o wyjawienie (art. 915 § 3 k.p.c.). Zażalenie przysługuje również na postanowienie o zawieszeniu lub umorzeniu postępowania manifestacyjnego (art. 828 k.p.c.), postanowienie w przedmiocie zwrotu wniosku, odrzucenia wniosku, zwrotu kosztów, orzeczenia środków przymusu w postaci grzywny, przymusowego doprowadzenia oraz aresztowania (art. 916 § 2 k.p.c. oraz art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Z kolei skarga na czynności komornika przysługuje na czynności komornika podejmowane w stadium wykonawczym postępowania manifestacyjnego zmierzające do wykonania nakazu osadzenia dłużnika w zakładzie karnym czy też przeprowadzenia egzekucji zasądzonych grzywien.

W objętych badaniem sprawach strony stosunkowo skromnie korzystały z przysługujących im środków prawnych. Tylko w czterech przypadkach wydane przez sąd postanowienie podlegało kontroli instancyjnej.

W sprawie rozpoznawanej przez Sąd Rejonowy w Opolu (I Co 1330/09) wierzyciel skutecznie zakwestionował oddalenie wniosku z powodu braku upływu terminu z art. 918¹ k.p.c. Sąd Okręgowy w Opolu podzielił argumentację skarżącego i postanowieniem z 27.01.2010 r. (II Cz 83/10) uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu w Opolu do ponownego rozpoznania.

W sprawie rozpoznawanej przez Sąd Rejonowy w Płocku (I Co 4529/10) dłużnik wniósł zażalenie na postanowienie o wyjawieniu majątku. Kwestionując orzeczenie, co do zasady podniósł, że nie zgadza się na ujawnienie swojej sytuacji materialnej, ponadto zarzucił wierzycielowi nieetyczne postępowanie. Sąd Okręgowy w Płocku postanowieniem z 28.07.2011 r. (IV Cz 429/11) oddalił zażalenie, wyjaśniając w uzasadnieniu, że w postępowaniu dotyczącym wyjawienia majątku postępowanie sądu ograniczone jest do ustalenia stanu majątkowego dłużnika i nie może być prowadzone postępowanie dotyczące zasadności tytułu wykonawczego; wszelkie zarzuty w tym przedmiocie mogły być podnoszone przez dłużnika w postępowaniu rozpoznawczym.

Z kolei w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (II 1Co 2172/10) dłużnik zaskarżył zarówno postanowienie o wymierzeniu mu grzywny w kwocie 1000 zł za odmowę odpowiedzi na pytania dotyczące

¹⁹¹ Szerzej na temat charakteru i przesłanek dopuszczalności tego środka prawnego zob. B. Bładowski, *Zażalenie w postępowaniu cywilnym*, Kraków 2006.

¹⁹² Szerzej na temat charakteru i przesłanek dopuszczalności tego środka prawnego zob. A. Cudak, *Skarga na czynności komornika*, Sopot 1998.

wykazu majątku, jak i postanowienie o wyjawieniu majątku. Oba zażalenia zostały oddalone przez Sąd Okręgowy w Łodzi postanowieniami z 17.11.2010 r. (III Cz 1660/10, III Cz 1661/10).

2.4.3.4. Wyniki badania

Przeprowadzone badanie ujawniło pewne nieprawidłowości w stosowaniu przez sądy rejonowe przepisów o wyjawieniu majątku, zarówno w stadium rozpoznawczym, jak i wykonawczym. Najwięcej wątpliwości budzi praktyka związana ze sposobem pouczenia dłużników o środkach przymusu oraz ze stosowaniem tych środków.

Struktura postępowania o wyjawienie majątku jest stosunkowo prosta. Sąd rozpoznaje wniosek na posiedzeniu, na które wzywa strony. Stawiennictwo stron jest nieobowiązkowe. W przypadku uwzględnienia wniosku sąd powinien niezwłocznie odebrać wykaz i przyrzeczenie, co jest możliwe tylko wówczas gdy dłużnik stawi się na posiedzenie. Jeżeli dłużnik nie stawi się na posiedzenie, na którym został rozpoznany wniosek, sąd powinien odroczyć posiedzenie i wezwać dłużnika na termin w celu złożenia wykazu i przyrzeczenia pod rygorem zastosowania środków przymusu z art. 916 k.p.c., o czym dłużnik powinien zostać pouczony.

Artykuł 916 k.p.c. wyraźnie stanowi, że sąd może zastosować wskazane w tym przepisie środki przymusu w szczególności w przypadku, gdy dłużnik bez usprawiedliwionej przyczyny nie stawi się do sądu **w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia**. Przepis ten dotyczy zatem sytuacji, w której sąd uwzględnił wniosek o wyjawienie majątku i zobowiązał dłużnika do złożenia wykazu oraz przyrzeczenia, zaś dłużnik wezwany na posiedzenie w celu realizacji nałożonego na niego obowiązku, tj. w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia, nie stawił się bez usprawiedliwionej przyczyny. Wydaje się oczywiste, że w świetle art. 916 k.p.c. nie ma podstaw, aby wzywać dłużnika na posiedzenie w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia w sytuacji, gdy sąd nie rozpoznał jeszcze wniosku i nie jest wiadome, jakiej treści zapadnie rozstrzygnięcie.

Praktyka niemal wszystkich sądów objętych badaniem idzie jednak w odmiennym kierunku. Nieprawidłowości dotyczą już samego wezwania dłużnika na posiedzenie, który z reguły nie jest informowany, że chodzi o wezwanie na posiedzenie, na którym zostanie rozpoznany wniosek o wyjawienie majątku, oraz że w przypadku stawiennictwa dłużnik zostanie wysłuchany. W wezwaniu nie ma również informacji, że stawiennictwo dłużnika jest nieobowiązkowe. Przeciwnie, na ogół dłużnik jest wzywany do **obowiązkowego osobistego stawiennictwa** na posiedzenie **w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia** (w sytuacji gdy wniosek o wyjawienie nie został jeszcze rozpoznany i nie wiadomo, jakiej treści rozstrzygnięcie zapadnie). Ponadto dłużnik często jest wzywany również do obowiązkowego wypełnienia doręczonych mu wraz z odpisem wniosku druków formularzy wykazu majątku w celu ich złożenia na posiedzeniu. Co więcej, z treści wezwania często wynika, że sąd może zastosować środki przymusu zarówno w przypadku niestawiennictwa dłużnika, jak i w przypadku, gdy dłużnik nie wypełni przesłanych mu druków formularzy wyjawienia majątku.

Praktyka jest zatem taka, że przed rozpoznaniem wniosku o wyjawienie majątku dłużnik jest wzywany zarówno do stawiennictwa na posiedzeniu w celu złożenia wykazu i przyrzeczenia, jak i do wypełnienia przesłanych mu druków formularzy wyjawienia majątku, i to pod rygorem zastosowania środków przymusu.

W konsekwencji w większości przypadków niestawienia się dłużnika na posiedzenie, na którym sąd wydał postanowienie o wyjawieniu majątku, sądy jednocześnie orzekały wobec dłużnika środki przymusu, najczęściej przymusowe doprowadzenie przez policję. Orzeczenie o zastosowaniu środków przymusu było umieszczane w treści protokołu posiedzenia albo na odrębnym druku, albo jako pkt 2 lub 3 postanowienia o wyjawieniu majątku.

Tytułem przykładu, w jednej ze spraw wezwanie dłużnika na posiedzenie zostało złożone do akt ze skutkiem doręczenia (*de facto* nie zostało dłużnikowi doręczone), sąd wydał postanowienie o wyjawieniu majątku oraz o zastosowaniu wobec dłużnika środka przymusu w postaci przymusowego doprowadzenia przez policję z powodu jego niestawiennictwa, po czym okazało się, że wniosek podlegał oddaleniu (odrzuconiu) z tej przyczyny, iż został złożony przed upływem terminu z art. 918¹ k.p.c. Sąd uchylił postanowienie o wyjawieniu majątku i wnioski odrzucił.

Podkreślenia wymaga fakt, że w większości przypadków, gdy sądy orzekały środki przymusu (przymusowe doprowadzenie) z powodu niestawiennictwa dłużnika na posiedzenie, doręczenie wezwania następowało przez awizo.

Opisana praktyka stosowania środków przymusu dowodzi, że niemal wszystkie objęte badaniem sądy stosują te środki z rażącym naruszeniem prawa. Stosunkowo łatwo przychodzi sądom orzekanie środków przymusu zwłaszcza w sytuacjach, gdy dłużnikowi *de facto* nie zostaje doręczone wezwanie na posiedzenie i można mówić tylko o skutkach doręczenia. W tym kontekście można sobie wyobrazić sytuację, gdy niczego niespodziewający się dłużnik, bezpośrednio po powrocie z wakacji, wczesnym rankiem zostaje wyrwany ze snu przez funkcjonariuszy policji, którzy przybyli do niego z niespodziewaną wizytą w celu wykonania nakazu doprowadzenia go do sądu na posiedzenie, by złożył wykaz majątku i przyrzeczenie.

Tego typu praktyka uwłacza standardom demokratycznego państwa prawa, stanowi przykład działań bezprawnych, które mogą rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą po stronie Skarbu Państwa. Przerażająca jest zwłaszcza skala problemu, liczba spraw, w których tego rodzaju środki były stosowane. Konieczne wydaje się podjęcie stosownych działań w celu zmiany tej praktyki.

Badanie ujawniło również stosunkowo dużą różnorodność (dowolność), jeżeli chodzi o treść postanowienia o wyjawieniu majątku. Sądy albo „zobowiązują” do złożenia wykazu i przyrzeczenia, albo „nakazują” złożenie wykazu i przyrzeczenia. Zobowiązanie do złożenia wykazu i przyrzeczenia stanowi najczęściej powtórzenie słów ustawy z art. 913 § 1 k.p.c. Jednak w wielu sądach stosowane są różne wersje skrócone. Różnice występują też w samym sposobie wskazania dłużnika. W przypadku osoby fizycznej dłużnik najczęściej wymieniany jest w samym rozstrzygnięciu z imienia i nazwiska, w niektórych sądach podawane są również numery PESEL, a nawet miejsce zamieszkania dłużnika, z kolei w innych w rozstrzygnięciu nie wskazuje się nawet imienia i nazwiska dłużnika.

Sytuacja komplikuje się, jeśli dłużnikiem jest osoba prawna. Wskazanie podmiotu zobowiązanego do złożenia wykazu i przyrzeczenia następuje w jeden z trzech możliwych sposobów:

- 1) sąd do złożenia wykazu majątku zobowiązuje dłużnika będącego osobą prawną, wymieniając go z nazwy, a jednocześnie w treści rozstrzygnięcia wskazuje osobę fizyczną uprawnioną do reprezentowania

- dłużnika, np. postanowienie Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z 7.10.2011 r. (VIII Co 4726/11). W takiej sytuacji sąd odbiera wykaz i przyrzeczenie od osoby reprezentującej dłużnika wskazanej w treści postanowienia o wyjawieniu majątku;
- 2) sąd do złożenia wykazu majątku zobowiązuje dłużnika będącego osobą prawną, wymieniając go z nazwy. W treści postanowienia sąd nie wskazuje osoby fizycznej, która w imieniu dłużnika powinna złożyć wykaz i przyrzeczenie. Konkretną osobę uprawnioną do reprezentowania dłużnika sąd wskazuje dopiero w wezwaniu do złożenia wykazu lub przyrzeczenia, np. postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku z 19.01.2011 r. (XIII 1Co 7254/10); postanowienie Sądu Rejonowego w Gliwicach z 12.12.2011 r. (II Co 1247/11); postanowienie Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z 24.08.2011 r. (XII Co 5651/11); postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Krzyków we Wrocławiu z 30.05.2011 r. (I Co 839/11); postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie z 26.09.2011 r. (I Co 2109/11); postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Grunwald i Jeżyce w Poznaniu z 1.12.2011 r. (II Co 6768/11); postanowienie Sądu Rejonowego w Opolu z 28.01.2011 r. (I Co 3519/10);
 - 3) sąd nakłada obowiązek złożenia wykazu majątku i przyrzeczenia na osobę fizyczną reprezentującą dłużnika, pomijając samego dłużnika w treści rozstrzygnięcia, np. postanowienie Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 11.04.2011 r. (I.1. 395/11); postanowienie Sądu Rejonowego w Krośnie z 9.12.2011 r. (I Co 1622/11).

Wydaje się, że w przypadku dłużników będących osobami prawnymi sąd w treści postanowienia o wyjawieniu majątku powinien wskazać wyłącznie osobę prawną – dłużnika, który zobowiązany jest do złożenia wykazu i przyrzeczenia. Kwestia zaś, kto w imieniu dłużnika złoży wykaz i przyrzeczenie, nie ma znaczenia z punktu widzenia przedmiotowego obowiązku. Skład osobowy organu osoby prawnej będącej dłużnikiem może ulec zmianie po wydaniu postanowienia o wyjawieniu majątku; w przypadku wskazania konkretnej osoby niekiedy mogłaby powstać wątpliwość, czy przedmiotowe orzeczenie pozostaje nadal aktualne.

Warto też zwrócić uwagę na stosunkowo małą skuteczność w praktyce przymusowego doprowadzenia przez policję. Wynika to przede wszystkim z tego, że sąd, orzekając przymusowe doprowadzenie, jednocześnie informuje o tym fakcie dłużnika, wskazując termin, na który tenże ma zostać doprowadzony. Mając dokładną informację o terminie doprowadzenia (wizyty funkcjonariuszy policji), dłużnik z łatwością może tego uniknąć. Wystarczy tylko, że tego dnia nie będzie go w domu. W niektórych sprawach kilkakrotnie orzekano przymusowe doprowadzenie (np. 6 razy) i najczęściej ostatecznie dłużnik z własnej woli stawał się na rozprawie bez asysty policji.

Pewne usprawnienie w zakresie przymusowego doprowadzenia wprowadził Sąd Rejonowy w Bydgoszczy, w którym przyjęto praktykę orzekania przymusowego doprowadzenia bez wskazywania terminu posiedzenia, na które dłużnik ma zostać doprowadzony. Na podstawie takiego ogólnego nakazu doprowadzenia policja doprowadza dłużnika do sądu w przypadku, gdy zostanie go w domu lub innym

znany jej miejscu. Z kolei w sytuacji, gdy dłużnik zostaje doprowadzony do sądu, przewodniczący wyznacza posiedzenie *ad hoc*, z którego sporządzana jest notatka, nie zaś protokół. W ten sposób uniknięto tzw. pustych terminów i odraczania w nieskończoność rozprawy ze względu na niestawiennictwo dłużnika. Wydaje się, że pomysł ten zasługuje na upowszechnienie.

W sprawach objętych badaniem można mówić o stosunkowo dużej skuteczności. W 386 sprawach (90,19%) wniosek został uwzględniony, z czego w 369 sprawach (86,21%) złożono wykaz majątku. Mniej zadawalające są jednak dane dotyczące przydatności, z punktu widzenia realizacji celów egzekucji, uzyskanych informacji. Tylko bowiem w 20 sprawach na 428 objętych badaniem majątek dłużnika ujawniony w postępowaniu pozwalał na, co najmniej częściowe, zaspokojenie wierzyciela.

Tabela 5. Sposób rozstrzygnięcia wniosku w sprawach objętych badaniem						
Razem	Sposób rozstrzygnięcia wniosku					
	uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykazów
428	386	34	0	2	9	369
100%	90,19%	7,94%	0,00%	0,47%	2,10%	86,21%

Wnioski o wyjawienie majątku najczęściej oddalane były na podstawie art. 918¹ k.p.c., tj. z powodu nieupłynięcia roku od złożenia przyrzeczenia lub wyczerpania środków przymusu. W dwóch sprawach sąd na tej podstawie wniosek odrzucił (Sąd Rejonowy w Białymstoku – II Co 7985/11, II Co 7939/11).

Sąd Rejonowy w Częstochowie w sprawie XV Co 15444/10, oddalając wniosek na podstawie art. 913 k.p.c., wskazał w uzasadnieniu, że zachodzi wątpliwość, czy dłużnik wskazany we wniosku i w tytule wykonawczym jest tożsamym podmiotem wymienionym w KRS, i z tego względu wniosek oddalił.

Sąd Rejonowy w Wieliczce, oddalając wniosek w sprawie I Co 445/11, wskazał w uzasadnieniu, że sam fakt, na który powołał się wierzyciel, iż przeciwko dłużnikowi prowadzi egzekucje komornicze, nie dowodzi jeszcze, że egzekucje te są nieskuteczne. Wierzyciel reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika nie przedstawił żadnego dowodu na powyższą okoliczność, a także nie wykazał, że nie uzyska zaspokojenia w pełni swych należności. W kilku sprawach sąd oddalił wniosek, przy braku stawienictwa wierzyciela, na podstawie samego oświadczenia dłużnika, że spłacił wierzyciela.

Tabela 6. Przyczyny oddalenia wniosku		
Liczba wniosków	Podstawa prawna oddalenia wniosku	
	art. 913 k.p.c.	art. 918 ¹ k.p.c.
34	16	18

Stosunkowo niewiele spraw o wyjawienie majątku umorzono. Najczęściej sąd umarzał postępowanie na podstawie art. 355 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. z powodu cofnięcia wniosku.

Tabela 7. Przyczyny umorzenia postępowania				
Liczba wniosków	Przyczyny umorzenia postępowania			
	śmierć dłużnika	cofnięcie wniosku	nie podjęto postępowania w terminie	
			art. 182 § 1 k.p.c.	art. 823 k.p.c.
9	1	4	2	2

Jeżeli chodzi o środki przymusu, to zdecydowanie najczęściej sądy orzekały przymusowe doprowadzenie. Areszt orzekany był tylko czterokrotnie, przy czym w żadnej ze spraw nie został wykonany.

Tabela 8. Orzeczone środki przymusu			
Liczba spraw	Stosowane środki przymusu		
	areszt	grzywna	doprowadzenie
428	4	28	120

2.5. Podsumowanie i wnioski *de lege ferenda*

Wyjawienie majątku jest środkiem informacyjnym, który służy wierzycielowi do uzyskania informacji o stanie majątku dłużnika na użytek egzekucji, która jest w toku, ewentualnie ma zostać wszczęta w przyszłości.

Wynik postępowania manifestacyjnego, w zależności od treści uzyskanej informacji, może też przesądzić o niecelowości inicjowania postępowania egzekucyjnego czy też o konieczności jego zakończenia w przypadku wcześniejszego wszczęcia. Pewne znaczenie dla wierzyciela może zatem mieć nie tylko informacja o tym, że dłużnik ma majątek, z którego wierzyciel może się zaspokoić, lecz także informacja o braku takiego majątku.

Wyjawienie majątku jako środek gromadzenia informacji o stanie majątku dłużnika różni się od pozostałych tego typu środków przede wszystkim tym, że przeprowadzający postępowanie manifestacyjne sąd dysponuje środkami przymusu, którymi nie dysponuje komornik, a tym bardziej wierzyciel. Te środki umożliwiają „wymuszenie” od dłużnika ujawnienia informacji o stanie jego majątku. Poza środkami przymusu sąd ma również autorytet, który w wielu przypadkach może mieć istotny wpływ na postawę dłużnika.

Wspomniana specyfika instytucji wyjawienia majątku powoduje, że nie może ona zostać zastąpiona przez żaden inny środek gromadzenia informacji o majątku dłużnika. Należy zgodzić się z T. Żywnowskim, że w dotychczasowej dyskusji na temat wyjawienia majątku nie została podważona potrzeba wykorzystania w praktyce tej instytucji jako jednego z zespołu środków przewidzianych w postępowaniu egzekucyjnym do sprawnego i skuteczniejszego przeprowadzenia egzekucji.

Wyniki badania pokazały wysoką skuteczność instytucji wyjawienia majątku jako środka informacyjnego, zważywszy że ponad 90% (386) wniosków uwzględniono zaś w 86,21% (369) spraw złożono wykaz i przyrzeczenie, a zatem uzyskano

żądaną informację. Mniej zadawalające są jednak dane dotyczące przydatności, z punktu widzenia realizacji celów egzekucji, uzyskanych informacji. Tylko bowiem w **20 sprawach na 428 objętych badaniem** majątek dłużnika ujawniony w postępowaniu pozwalał, co najmniej częściowo, zaspokojenie wierzyciela.

Powyższe dane potwierdzają tylko tezę, że z instytucji wyjawienia majątku w praktyce korzysta się zbyt często. Przeprowadzenie postępowania manifestacyjnego nie zawsze jest zabiegiem celowym. W wielu przypadkach wierzyciel ma pewność albo wysokie prawdopodobieństwo graniczące z pewnością, że dłużnik nie ma majątku, z którego mógłby zaspokoić roszczenia wierzyciela; są też sytuacje, gdy dłużnik ukrywa się i nie ma możliwości przeprowadzenia postępowania, bądź też sytuacje, gdy wierzyciel powinien skorzystać z innych, dających lepszą gwarancję ochrony jego praw, środków mających na celu stworzenie warunków umożliwiających skuteczną egzekucję, np. *actio pauliana*.

Wyjawienie majątku niewątpliwie nie powinno być traktowane jako środek obligatoryjny, wykorzystywany tylko po to, aby uzyskać ostateczny dowód, że egzekucja okazała się bezskuteczna, który prowadzący sprawę egzekucyjną będzie mógł złożyć do akt sprawy w celu wykazania, że skorzystał z wszelkich przysługujących mu środków, nie zaś tylko tych, które w danej sprawie były konieczne i celowe. Nie bez znaczenia jest również fakt, że omawiany środek wymaga stosunkowo dużego nakładu pracy ze strony sądów, który z reguły jest niewspółmierny do osiągniętych rezultatów. Wyjawienie majątku powinno być środkiem ostatecznym, subsydiarnym względem pozostałych środków o charakterze informacyjnym, z których wierzyciel powinien skorzystać, zanim złoży wniosek o wyjawienie.

Mała skuteczność wyjawienia majątku oraz postulat odciążenia sądów nie stanowią dostatecznych argumentów na rzecz likwidacji postępowania manifestacyjnego. Wyłącznie sąd, który ma do dyspozycji takie instrumenty jak przymusowe doprowadzenie i areszt, może skutecznie zmusić dłużnika do wyjawienia majątku. Wierzyciele nie powinni zostać pozbawieni środka, który w danej sytuacji może okazać się skutecznym i umożliwić przeprowadzenie egzekucji.

Wydaje się natomiast, że stosowanie tego środka w praktyce powinno zostać ograniczone. Wyjawienie majątku powinno być środkiem subsydiarnym, z którego wierzyciel korzysta w sytuacji, gdy jest to rzeczywiście celowe. Wydaje się, że należy wprowadzić pewne rozwiązania, które spowodują, że wierzyciele z większą niż obecnie rozważą będą korzystali z wyjawienia majątku.

W postępowaniu egzekucyjnym to na wierzycielu spoczywa ciężar wskazania organowi egzekucyjnemu majątku dłużnika, z którego mogą zostać zaspokojone roszczenia wierzyciela. Organ egzekucyjny nie powinien przejmować w tym zakresie inicjatywy i wyręczać wierzyciela w jego czynnościach. Postępowanie manifestacyjne w pewnym sensie jest wyjątkiem od powyższej zasady.

Traktowanie postępowania o wyjawienie majątku jako wyjątku od zasady stanowi dodatkowy argument na rzecz wprowadzenia pewnych ograniczeń w korzystaniu z tej instytucji. W tym względzie celowe wydaje się rozważenie następujących rozwiązań.

1. Ustawodawca powinien nadać instytucji wyjawienia majątku charakter subsydiarny i uzależnić możliwość wszczęcia postępowania manifestacyjnego od uprzedniego

skorzystania (wyczerpania) z innych środków o charakterze informacyjnym. Obligatoryjne powinno być w takiej sytuacji zlecenie komornikowi poszukiwania majątku dłużnika za wynagrodzeniem, na podstawie art. 797¹ k.p.c., przy czym tego typu zlecenie powinno być możliwe również przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego, w przypadku uprawdopodobnienia przez wierzyciela, że egzekucja może okazać się, co najmniej w części, bezskuteczna. Dopiero gdyby wierzyciel wykazał stosowną inicjatywę w prowadzeniu poszukiwań majątku dłużnika, a podejmowane przez niego działania okazały się nieskuteczne, mógłby skorzystać z pomocy sądu, który przeprowadziłby postępowanie o wyjawienie majątku.

2. Jednym z powodów nadużywania instytucji wyjawienia majątku jest jej „taniość”, którą trudno uzasadnić. W literaturze trafnie zwrócono uwagę na fakt, że opłata sądowa od wniosku o wyjawienie majątku nie pozostaje w rozsądnym stosunku do nakładu pracy sędziów w tych sprawach i kosztów związanych ze stosowaniem środków przymusu¹⁹³. Wprawdzie sygnalizowany problem dotyczy większości opłat sądowych, zważywszy, że nakład pracy sędziów nie przekłada się na ich wysokość, to jednak opłata od wniosku o wyjawienie majątku jest wyjątkowo niska, bowiem wynosi zaledwie 40 złotych. Opłata w tak niskiej wysokości nie pełni ani funkcji fiskalnej, ani żadnej innej funkcji kosztów sądowych¹⁹⁴. W literaturze trafnie wskazuje się, że system kosztów postępowania powinien być tak ukształtowany, aby z jednej strony nie utrudniał ochrony praw obywateli, z drugiej zaś nie zachęcał do prowadzenia lekkomyślnych, złośliwych lub fikcyjnych postępowań. Wysokość opłaty od wniosku o wyjawienie majątku mogłaby być np. zbliżona do opłaty, którą komornik pobiera w przypadku zlecenia poszukiwania majątku, zgodnie z art. 53a u.k.s.e.: „1. Opłatę stałą w wysokości 2% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego komornik pobiera od wierzyciela w przypadku otrzymania zlecenia poszukiwania majątku dłużnika w trybie art. 797¹ kodeksu postępowania cywilnego (...). 2. W razie odnalezienia majątku dłużnika w trybie określonym w ust. 1 komornik pobiera opłatę stałą w wysokości 5% szacunkowej wartości tego majątku, nie więcej jednak niż 100% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Opłata ta ulega zmniejszeniu o kwotę opłaty pobranej na podstawie ust. 1 (...)”.

3. *De lege lata* wyjawienie majątku w przypadku egzekucji świadczeń alimentacyjnych ma charakter obligatoryjny. Według art. 1086 § 3 k.p.c., „jeżeli w wyniku dochodzenia, o którym mowa w § 1, nie zostaną ustalone dochody dłużnika ani jego majątek, komornik składa wniosek do sądu o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku”. Praktyka jest taka, że komornicy zalewają sądy wnioskami o wyjawienie majątku, które w zasadzie nie przynoszą żadnych rezultatów. Najczęściej informacje, którymi dysponują komornicy, dają niemalże pewność, że postępowanie o wyjawienie majątku żadnego majątku dłużnika nie ujawni. Wydaje się, że w tego typu sprawach wyjawienie majątku powinno być fakultatywne, a komornikom należałoby

¹⁹³ D. Popłonyk, T. Zawisłak, *Uwagi do projektu ustawy zmieniającej ...*, s. 181.

¹⁹⁴ Na temat funkcji kosztów sądowych zob. np. T. Bukowski, *Rozstrzygnięcie o kosztach procesu cywilnego*, Warszawa 1971, s. 16–62; J. Broł, M. Safian, *Koszty sądowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 1994, s. 14–20; A.A. Bąk, *Praktyczne aspekty orzekania o kosztach sądowych w sprawach cywilnych*, Toruń 2007, s. 18–22.

pozostawić decyzję, czy w realiach konkretnej sprawy środek ten może okazać się celowy. Przytoczony przepis mógłby zyskać np. następującą treść: „Jeżeli w wyniku dochodzenia, o którym mowa w § 1, nie zostaną ustalone dochody dłużnika ani jego majątek, komornik w przypadku, gdy uzna to za celowe, składa wniosek do sądu o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku”. Na uwagę zasługuje fakt, że art. 1086 k.p.c. uzależnia złożenie wniosku od wcześniejszego przeprowadzenia dochodzenia, a zatem przepis ten traktuje wyjawienie majątku jako środek pomocniczy.

4. *De lege lata* ponowny wniosek o wyjawienie majątku można złożyć po upływie roku, który jest liczony jak w art. 918¹ k.p.c. Praktyka pokazuje, że stosunkowo dużo wniosków jest składanych tuż po upływie tego terminu, a nawet przed jego upływem. W żadnej z analizowanych spraw taki ponowny wniosek nie doprowadził do ujawnienia majątku dłużnika. Wydaje się, że okres 1 roku jest zbyt krótki (poprzednio były to 3 lata, jeszcze wcześniej 5) i celowy jest powrót do 3 lat.

Dodatkowo można też zaproponować kilka rozwiązań mających na celu racjonalizację oraz usprawnienie postępowania o wyjawienie majątku.

1. Brak upływu terminu z art. 918¹ k.p.c. powinien stanowić przesłankę (formalną) postępowania o wyjawienie majątku i skutkować odrzuceniem wniosku *a limine* na posiedzeniu niejawnym. Przepis wyraźnie powinien wskazywać, że sąd w takiej sytuacji wniosek odrzuca. Przy obecnym brzmieniu przepisu większość sądów zupełnie trafnie traktuje tę przesłankę jako materialnoprawną i wniosek oddala. Wcześniej jednak wyznaczany jest termin posiedzenia, na które wzywane są strony, a w przypadku stawiennictwa sąd wniosek oddala dopiero po ich wysłuchaniu. Wydaje się, że wszystkich tych zbędnych czynności można by uniknąć, przesądzając, że wniosek podlega odrzuceniu na posiedzeniu niejawnym, zwłaszcza że w sądach prowadzone są wykazy dłużników, którzy składali już wykaz majątku ewentualnie stosowane były wobec nich środki przymusu.

2. Niewątpliwie o stosowaniu poszczególnych środków przymusu powinien decydować sąd, nie zaś wierzyciel. Wydaje się jednak, że w przypadku takiego środka jak areszt, którego zastosowanie wymaga współdziałania wierzyciela ponoszącego koszty związane z osadzeniem dłużnika, środek ten powinien być orzekany tylko na wniosek wierzyciela.

3. Jeżeli chodzi o doręczenia, należałoby zrezygnować z doręczenia przez awizo, ze względu na zbyt daleko idące konsekwencje. Może się bowiem zdarzyć, że dłużnik, który np. dłuższy czas przebywa na wakacjach, nie ma informacji ani o tym, że sąd wydał postanowienia o wyjawieniu majątku, ani o tym, że został wezwany do stawiennictwa w celu złożenia wykazu i przyrzeczenia. Stosowanie w takiej sytuacji wobec dłużnika przymusowego doprowadzenia czy nawet grywny, nie mówiąc już o areszcie, jest trudne do pogodzenia z zasadą demokratycznego państwa prawa. W takiej sytuacji dłużnik nie ma tak naprawdę możliwości obrony. W analizowanych sprawach zasadą było, że sądy w przypadku doręczenia przez awizo orzekały środki przymusu.

4. Praktyka pokazuje, że przymusowe doprowadzenie jest środkiem raczej nieskutecznym, wielokrotnie ponawianym, w niektórych sprawach stosowanym po 5–6 razy. Problem w tym, że doprowadzenie do sądu ma nastąpić na konkretną datę, o czym dłużnik jest informowany. Łatwo zatem może uniknąć doprowadzenia i najczęściej w takiej sytuacji policja nie zastaje nikogo w domu. Gdyby doprowadzenie nie było ograniczone terminem, sąd nie musiałby wyznaczać kolejnych „pustych” terminów posiedzeń, a doprowadzenie wykonywane byłoby w momencie zatrzymania dłużnika przez policję. W przypadku takiego doprowadzenia, które powinno jednak nastąpić w godzinach pracy sądu, posiedzenie wyznaczane byłoby *ad hoc*, a z czynności odebrania wykazu i przyrzeczenia sędziego sporządzałby notatkę. Taka praktyka funkcjonuje już w Sądzie Rejonowym w Bydgoszczy i warto rozważyć jej u powszechnienie.

5. Istotnym, palącym problemem, jeżeli chodzi o wyjawienie majątku, jest stosowanie przez większość sądów środków przymusu w sposób rażąco sprzeczny z prawem. Sądy orzekają środki przymusu, z reguły przymusowe doprowadzenie, gdy dłużnik nie stawia się na posiedzenie wyznaczone w celu rozpoznania wniosku o wyjawienie, tymczasem stawiennictwo dłużnika na to posiedzenie jest nieobowiązkowe i nie powinny go spotkać z tego tytułu jakiegokolwiek negatywne konsekwencje. Środki przymusu mogą być stosowane wobec dłużnika w szczególności wobec niestawiennictwa na posiedzenie w celu złożenia wykazu lub przyrzeczenia, tj. w przypadku, gdy po wydaniu postanowienia o wyjawieniu majątku dłużnik wzywany jest na inny termin w celu wykonania wynikającego z postanowienia obowiązku. Problemem są też wadliwe pouczenia czy raczej nakazy obowiązkowego stawiennictwa na posiedzenie, na którym ma zostać rozpoznany wniosek o wyjawienie, czy też nakazy wypełnienia druków formularzy wykazu majątku, pod rygorem stosowania środków przymusu. Tego typu praktyka powinna zostać zmieniona, co zapewne wymaga przeprowadzenia serii szkoleń wśród sędziów na temat instytucji wyjawienia majątku.

Tabela 9. Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
Lp.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
1	Białystok	II Co 8471/11	√					√		
2	Białystok	II Co 8422/11	√					√		
3	Białystok	II Co 8421/11	√					√		
4	Białystok	II Co 8392/11	√					√		
5	Białystok	II Co 8278/11	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
6	Białystok	II Co 8074/11	√					√		
7	Białystok	II Co 7985/11				√				
8	Białystok	II Co 7939/11	√ (cz. ¹)			√ (cz.)				D ² (1)
9	Białystok	II Co 7770/11	√					√		
10	Białystok	II Co 7644/11	√					√		
11	Białystok	II Co 7521/11	√					√		
12	Białystok	II Co 8695/11	√					√		
13	Białystok	II Co 7365/11	√					√		D (1)
14	Białystok	II Co 7202/11	√					√		D (2)
15	Białystok	II Co 5578/11	√					√		
16	Białystok	II Co 3366/11	√					√		D (1) A ³ (1)
17	Białystok	II Co 1850/11	√					√		D (3) A (1)
18	Białystok	II Co 1728/11	√						√	
19	Białystok	II Co 1528/11	√					√		
20	Białystok	II Co 439/11	√					√		D (6)
21	Bydgoszcz	XII Co 7664/11	√					√		D (1)
22	Bydgoszcz	XII Co 7663/11	√					√		D (1)
23	Bydgoszcz	XII Co 7354/11	√					√		
24	Bydgoszcz	XII Co 5694/11	√					√		
25	Bydgoszcz	XII Co 5651/11	√					√		
26	Bydgoszcz	XII Co 17039/11		√						
27	Bydgoszcz	XII Co 16333/11		√						
28	Bydgoszcz	XII Co 9927/11	√					√		
29	Bydgoszcz	XII Co 9713/11	√					√		D (1)
30	Bydgoszcz	XII Co 8621/11	√					√		

¹ „cz” – częściowo.² „D” – przymusowe doprowadzenie.³ „A” – areszt.

Tabela 9 cd. Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
31	Bydgoszcz	XII Co 5620/11	√					√		
32	Bydgoszcz	XII Co 5515/11	√					√		D (1)
33	Bydgoszcz	XII Co 3463/11	√					√		D (1)
34	Bydgoszcz	XII Co 3459/11	√					√		
35	Bydgoszcz	XII Co 3458/11	√					√		
36	Bydgoszcz	XII Co 2760/11		√						
37	Bydgoszcz	XII Co 1929/11	√					√		
38	Bydgoszcz	XII Co 397/11	√					√		
39	Bydgoszcz	XII Co 392/11	√					√		
40	Bydgoszcz	XII Co 147/11	√					√		
41	Częstochowa	XV Co 15444/10		√						
42	Częstochowa	XV Co 5895/11	√					√		
43	Częstochowa	XV Co 5504/11	√					√		
44	Częstochowa	XV Co 5186/10					√			
45	Częstochowa	XV Co 11285/10	√					√		D (2)
46	Częstochowa	XV Co 10106/11		√						
47	Częstochowa	XV Co 9769/11	√					√		
48	Częstochowa	XV Co 8990/11	√					√		
49	Częstochowa	XV Co 4419/11		√						
50	Częstochowa	XV Co 4851/11	√					√		
51	Częstochowa	XV Co 16023/10	√					√		
52	Częstochowa	XV Co 17983/10	√					√		
53	Częstochowa	XV Co 17840/10	√					√		
54	Częstochowa	XV Co 11344/11	√					√		
55	Częstochowa	XV Co 8750/10					√			
56	Częstochowa	XV Co 1056/11					√			
57	Częstochowa	XV Co 1601/11	√					√		
58	Częstochowa	XV Co 1861/11	√					√		
59	Częstochowa	XV Co 11103/10	√						√	

Tabela 9 cd.											
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy											
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze			
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu	
60	Częstochowa	XV Co 8681/10	√					√			C ⁴ (1) D (2)
61	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 3376/11	√					√			G (1) D (1)
62	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 3011/11	√					√			
63	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 2740/11	√					√			
64	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 2372/11	√					√			G (1) D (1)
65	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 801/11	√					√			G (1)
66	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 555/11	√					√			
67	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 8683/10	√					√			
68	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 8293/10	√					√			
69	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 8014/10	√					√			
70	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 7254/10	√					√			
71	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 6813/10	√					√			
72	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 6772/10	√					√			
73	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 4556/10	√					√			G (1) D (1)
74	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 4808/10	√					√			G (1) D (2)
75	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 3900/10	√					√			G (2) D (1)
76	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 6580/11	√					√			
77	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 6350/11	√					√			
78	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 3882/11	√					√			
79	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 3881/11	√					√			
80	Gdańsk-Północ	XIII 1 Co 3821/11	√					√			
81	Gliwice	II Co 1247/11	√					√			
82	Gliwice	II Co 3107/11	√					√			
83	Gliwice	II Co 7698/10	√					√			D (1)
84	Gliwice	II Co 6270/10	√					√			D (1)
85	Gliwice	II Co 3304/10	√					√			
86	Gliwice	II Co 978/09	√					√			D (1)

⁴ „G” – grzywna.

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusi
87	Gliwice	II Co 2132/11	√					√		
88	Gliwice	II Co 3703/09	√					√		D (2)
89	Gliwice	II Co 860/11	√					√		
90	Gliwice	II Co 2547/11	√					√		D (1)
91	Gliwice	II Co 8113/11	√					√		
92	Gliwice	II Co 1573/09	√					√		G (1) D (2)
93	Gliwice	II Co 1143/09	√					√		D (3)
94	Gliwice	II Co 1917/10	√					√		
95	Gliwice	II Co 4818/11	√					√		D (1)
96	Gliwice	II Co 56/11	√					√		
97	Gliwice	II Co 22/10	√					√		D (2)
98	Gliwice	II Co 13243/10		√						
99	Konin	I Co 2751/11	√					√		
100	Konin	I Co 3625/11	√					√		D (1)
101	Konin	I Co 3395/11	√					√		
102	Konin	I Co 3394/11	√					√		D (1)
103	Konin	I Co 2750/11	√					√		D (1)
104	Konin	I Co 4659/11	√					√		
105	Konin	I Co 4614/11	√					√		
106	Konin	I Co 4584/11	√					√		
107	Konin	I Co 3839/11	√					√		
108	Konin	I Co 3770/11	√					√		
109	Konin	I Co 1101/11	√					√		
110	Konin	I Co 1055/11	√					√		D (1)
111	Konin	I Co 584/11	√					√		
112	Konin	I Co 284/11	√					√		D (1)
113	Konin	I Co 210/11	√					√		
114	Konin	I Co 2304/11	√					√		D (1)
115	Konin	I Co 2303/11	√					√		D (1)

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
116	Konin	I Co 2161/11	√					√		D (1)
117	Konin	I Co 1373/11	√					√		
118	Konin	I Co 1291/11	√					√		
119	Koszalin	I Co 5949/10	√					√		
120	Koszalin	I Co 1900/11	√					√		
121	Koszalin	I Co 587/11	√					√		
122	Koszalin	I Co 928/11	√						√	D (1)
123	Koszalin	I Co 1796/11	√					√		
124	Koszalin	I Co 4361/09	√						√	G (1)
125	Koszalin	I Co 5094/09	√					√		G (2) D (1)
126	Koszalin	I Co 4486/11	√					√		
127	Koszalin	I Co 107/10	√					√		D (1)
128	Koszalin	I Co 2338/10	√						√	G (1) D (6)
129	Koszalin	I Co 1374/11		√						
130	Koszalin	I Co 2768/11	√					√		
131	Koszalin	VIII Co 4189/10	√					√		G (1) D (1)
132	Koszalin	VIII Co 4308/11	√					√		
133	Koszalin	VIII Co 35/11	√					√		
134	Koszalin	VIII Co 555/11	√					√		D (1)
135	Koszalin	VIII Co 278/11	√					√		
136	Koszalin	VIII Co 630/11	√					√		
137	Koszalin	VIII Co 846/11	√					√		
138	Koszalin	VIII Co 713/11	√					√		
139	Kraków- -Śródmieście	VI Co 1827/11/S	√					√		
140	Kraków- -Śródmieście	VI Co 1393/11/S	√					√		
141	Kraków- -Śródmieście	VI Co 1269/11/S	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
142	Kraków- -Śródmieście	VI Co 1441/11/S	√					√		
143	Kraków- -Śródmieście	VI Co 1162/11	√					√		
144	Kraków- -Śródmieście	VI Co 935/11/S	√					√		G (1)
145	Kraków- -Śródmieście	VI Co 931/11/S	√					√		
146	Kraków- -Śródmieście	VI Co 646/11/S	√					√		
147	Kraków- -Śródmieście	VI Co 423/11/S	√					√		
148	Kraków- -Śródmieście	VI Co 409/11/S	√					√		G (1) D (1)
149	Kraków- -Śródmieście	I Co 974/11/S	√					√		
150	Kraków- -Śródmieście	I Co 972/11/S	√					√		
151	Kraków- -Śródmieście	I Co 893/11/S	√					√		
152	Kraków- -Śródmieście	I Co 847/11/S	√					√		
153	Kraków- -Śródmieście	I Co 702/11/S	√					√		
154	Kraków- -Śródmieście	I Co 701/11/S	√					√		
155	Kraków- -Śródmieście	I Co 338/11/S	√					√		
156	Kraków- -Śródmieście	I Co 334/11/S	√					√		
157	Kraków- -Śródmieście	I Co 2985/10/S		√						
158	Kraków- -Śródmieście	I Co 1959/10/S	√					√		
159	Krosno	I Co 1989/11	√					√		
160	Krosno	I Co 1986/11	√					√		
161	Krosno	I Co 1985/11	√					√		
162	Krosno	I Co 2093/11	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
163	Krosno	I Co 1727/11	√					√		
164	Krosno	I Co 1572/11	√					√		
165	Krosno	I Co 1434/11	√					√		
166	Krosno	I Co 1040/11	√					√		
167	Krosno	I Co 978/11	√					√		D (1)
168	Krosno	I Co 977/11	√					√		
169	Krosno	I Co 338/11	√					√		D (1)
170	Krosno	I Co 333/11	√					√		G (1)
171	Krosno	I Co 222/11	√					√		
172	Krosno	I Co 159/11	√					√		
173	Krosno	I Co 103/11	√					√		
174	Krosno	I Co 94/11	√					√		
175	Krosno	I Co 79/11	√					√		
176	Krosno	I Co 57/11	√					√		
177	Lublin-Zachód	VIII Co 8586/11	√					√		D (1)
178	Lublin-Zachód	VIII Co 2003/11					√			D (1)
179	Lublin-Zachód	VIII Co 2183/11		√						
180	Lublin-Zachód	VIII Co 1520/11	√					√		
181	Lublin-Zachód	VIII Co 4726/11	√					√		
182	Lublin-Zachód	VIII Co 1673/11	√					√		
183	Lublin-Zachód	VIII Co 144/11	√						√	D (1)
184	Lublin-Zachód	VIII Co 4320/11	√					√		
185	Lublin-Zachód	VIII Co 145/11	√					√		D (2)
186	Lublin-Zachód	VIII Co 8490/11	√					√		D (1)
187	Lublin-Zachód	VIII Co 2422/11	√					√		D (1)
188	Lublin-Zachód	VIII Co 2249/11	√						√	
189	Lublin-Zachód	VIII Co 2016/11					√			
190	Lublin-Zachód	VIII Co 2004/11	√						√	D (1)
191	Lublin-Zachód	VIII Co 149/11	√						√	D (1)
192	Lublin-Zachód	VIII Co 9925/11	√					√		
193	Lublin-Zachód	VIII Co 6988/11	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
194	Lublin-Zachód	VIII Co 5015/11	√					√		D (1)
195	Lublin-Zachód	VIII Co 4498/11	√					√		D (1)
196	Lublin-Zachód	VIII Co 4284/11	√					√		D (1)
197	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 5854/11					√			
198	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 2944/11					√			
199	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 2781/11	√						√	D (1)
200	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 11801/11					√			
201	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 7730/11	√					√		
202	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 11454/10	√					√		D (1)
203	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 22121/10	√						√	G (2) D (1)
204	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 7435/10	√						√	D (2)
205	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 2172/10	√					√		G (1)
206	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 9986/11	√					√		
207	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 2782/11	√						√	D (1)
208	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 10148/11	√					√		D (1)
209	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 6842/11	√					√		
210	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 5132/11	√					√		D (1)
211	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 8659/11	√					√		
212	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 8295/11	√					√		D (1)
213	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 7734/11	√					√		D (1)
214	Łódź- -Śródmieście	II 1Co 13115/11	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
215	Łódź-Śródmieście	II 1Co 9990/11	√					√		
216	Łódź-Śródmieście	II 1Co 8135/11	√					√		
217	Olsztyn	I Co 1166/11	√					√		
218	Olsztyn	I Co 1175/11	√					√		
219	Olsztyn	I Co 1022/11	√					√		D (2)
220	Olsztyn	I Co 1045/11	√					√		A (1) D (1)
221	Olsztyn	I Co 1149/11	√					√		
222	Olsztyn	I Co 1097/11	√					√		
223	Olsztyn	I Co 1053/11	√					√		
224	Olsztyn	I Co 1063/11	√					√		
225	Olsztyn	I Co 1148/11	√					√		
226	Olsztyn	I Co 1062/11	√					√		A (1) D (1)
227	Olsztyn	X Co 415/11	√					√		D (1)
228	Olsztyn	X Co 1643/11	√					√		
229	Olsztyn	X Co 1975/11	√					√		D (1)
230	Olsztyn	X Co 2368/11		√						
231	Olsztyn	X Co 80/11	√					√		D (1)
232	Olsztyn	X Co 475/11	√					√		D (1)
233	Olsztyn	X Co 4244/11	√					√		
234	Olsztyn	X Co 1091/11		√						
235	Olsztyn	X Co 1090/11	√					√		
236	Olsztyn	X Co 576/11	√					√		
237	Opole	I Co 170/11	√					√		D (1)
238	Opole	I Co 3413/10	√					√		
239	Opole	I Co 4577/11	√					√		
240	Opole	I Co 1010/10	√					√		D (1)
241	Opole	I Co 3007/10	√					√		G (1) D (1)
242	Opole	I Co 1090/10	√					√ (cz.)		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
243	Opole	I Co 3412/10	√					√		
244	Opole	I Co 1262/11	√					√		
245	Opole	I Co 3519/10	√					√		
246	Opole	I Co 3675/10	√						√	D (1)
247	Opole	I Co 2934/11	√					√		G (2)
248	Opole	I Co 3916/10	√						√	
249	Opole	I Co 181/11		√						
250	Opole	I Co 5156/10		√						
251	Opole	I Co 3006/10	√					√		G (1) D (1)
252	Opole	I Co 2548/10	√					√		D (3)
253	Opole	I Co 2449/10	√					√		
254	Opole	I Co 2006/10	√					√		G (2) D (1)
255	Opole	I Co 2001/10	√					√		D (1)
256	Opole	I Co 3009/10	√					√		
257	Płock	I Co 317/11	√					√		
258	Płock	I Co 6138/10	√					√		
259	Płock	I Co 6137/10	√					√		
260	Płock	I Co 3049/11	√					√		
261	Płock	I Co 2677/11	√					√		D (1)
262	Płock	I Co 2186/11	√					√		G (1) D (1)
263	Płock	I Co 654/11	√					√		
264	Płock	I Co 6077/10	√					√		D (1)
265	Płock	I Co 613/11	√					√		D (1)
266	Płock	I Co 5926/10	√					√		
267	Płock	I Co 2742/11	√					√		
268	Płock	I Co 2694/11	√					√		
269	Płock	I Co 5580/10	√					√		
270	Płock	I Co 4651/10	√					√		D (1)
271	Płock	I Co 4640/10	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
272	Płock	I Co 4529/10	√					√		
273	Płock	I Co 3583/10	√					√		
274	Płock	I Co 3491/10	√					√		D (2)
275	Płock	I Co 2944/10	√					√		D (1)
276	Płock	I Co 2850/10	√					√		G (1)
277	Rzeszów	I 1Co 12403/10		√						
278	Rzeszów	I 1Co 2830/10	√					√		D (1)
279	Rzeszów	I 1Co 4167/10	√					√		
280	Rzeszów	I 1Co 6706/10	√					√		
281	Rzeszów	I 1Co 7165/10	√					√		
282	Rzeszów	I 1Co 8018/10	√					√		
283	Rzeszów	I 1Co 666/11	√					√		
284	Rzeszów	I 1Co 845/11	√					√		
285	Rzeszów	I 1Co 637/11	√					√		
286	Rzeszów	I 1Co 469/11	√					√		D (1)
287	Rzeszów	I 1Co 395/11	√					√		D (1)
288	Rzeszów	I 1Co 1699/11	√					√		D (1)
289	Rzeszów	I 1Co 1642/11	√					√		
290	Rzeszów	I 1Co 1526/11	√					√		
291	Rzeszów	I 1Co 1211/10	√					√		D (1)
292	Rzeszów	I 1Co 1072/11	√					√		
293	Rzeszów	I 1Co 2714/11	√					√		
294	Rzeszów	I 1Co 3636/11	√					√		
295	Rzeszów	I 1Co 3844/11	√					√		
296	Rzeszów	I 1Co 5131/11	√					√		
297	Rzeszów	I 1Co 5146/11	√					√		
298	Świnoujście	I Co 86/11	√					√		
299	Świnoujście	I Co 333/11	√					√		
300	Świnoujście	I Co 487/11	√					√		G (1) D (2)
301	Świnoujście	I Co 526/11	√					√		D (1)

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
302	Świnoujście	I Co 1049/11	√					√		
303	Świnoujście	I Co 1404/11	√					√		
304	Świnoujście	I Co 1343/11	√					√		
305	Świnoujście	I Co 1331/11	√					√		
306	Świnoujście	I Co 1232/10	√					√		D (1)
307	Świnoujście	I Co 1058/10	√					√		D (2)
308	Świnoujście	I Co 442/10	√					√		D (2)
309	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 9074/11		√						
310	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 7968/11		√						
311	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 4939/11		√						
312	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 4019/11		√						
313	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 7677/11		√						
314	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 4020/11		√						
315	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 11151/10	√					√		
316	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 11622/10	√					√		
317	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 271/11		√						
318	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 9665/10		√						
319	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 7871/11	√					√		
320	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 5162/11	√					√		D (1)
321	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 6226/11	√					√		
322	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 10698/10	√					√		D (1)
323	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 1114/10	√					√		D (3)

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
324	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 5733/11	√					√		
325	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 6769/11	√					√		
326	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 6768/11	√					√		
327	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 4090/11	√					√		
328	Poznań-Grunwald i Jeżyce	II Co 7216/11	√					√		
329	m.st. Warszawa	I Co 867/11	√ (cz.)				√ (cz.)	√		
330	m.st. Warszawa	I Co 793/11	√					√		
331	m.st. Warszawa	I Co 731/11	√					√		
332	m.st. Warszawa	I Co 707/11	√					√		
333	m.st. Warszawa	I Co 701/11	√					√		
334	m.st. Warszawa	I Co 620/11	√					√		
335	m.st. Warszawa	I Co 548/11	√					√		
336	m.st. Warszawa	I Co 525/11	√					√		G (1)
337	m.st. Warszawa	I Co 363/11	√					√		
338	m.st. Warszawa	I Co 194/11	√					√		
339	m.st. Warszawa	II Co 108/11		√						
340	m.st. Warszawa	II Co 202/11	√					√		
341	m.st. Warszawa	II Co 393/11	√					√		
342	m.st. Warszawa	II Co 922/11	√					√		
343	m.st. Warszawa	II Co 1618/11		√						
344	m.st. Warszawa	II Co 2364/11	√					√		
345	m.st. Warszawa	II Co 2581/11		√						
346	m.st. Warszawa	II Co 320/11	√					√		D (1)
347	m.st. Warszawa	II Co 2382/11	√					√		
348	m.st. Warszawa	II Co 672/11	√					√		
349	Warszawa-Śródmieście	I Co 2503/11	√					√		D (1)
350	Warszawa-Śródmieście	I Co 2694/11	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
351	Warszawa- -Śródmieście	I Co 2109/11	√					√		
352	Warszawa- -Śródmieście	I Co 1936/11	√					√		D (1)
353	Warszawa- -Śródmieście	I Co 1123/11	√					√		
354	Warszawa- -Śródmieście	I Co 804/11	√					√		
355	Warszawa- -Śródmieście	I Co 591/11	√					√		
356	Warszawa- -Śródmieście	I Co 398/11	√					√		D (1)
357	Warszawa- -Śródmieście	I Co 302/11	√					√		
358	Warszawa- -Śródmieście	I Co 200/11	√					√		D (2)
359	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 977/11	√					√		
360	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 452/11	√					√		D (1)
361	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 582/11	√					√		
362	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 976/11	√					√		
363	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 1454/11	√					√		
364	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 1475/11	√					√		G (1) D (1)
365	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 1518/11	√					√		D (1)
366	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 1969/11	√					√		
367	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 1462/11	√					√		
368	Warszawa- -Śródmieście	VI Co 2307/11	√					√		
369	Wieliczka	I Co 480/11	√					√		
370	Wieliczka	I Co 459/11	√					√		D (4)

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
371	Wieliczka	I Co 458/11	√					√		
372	Wieliczka	I Co 445/11		√						
373	Wieliczka	I Co 880/11	√					√		
374	Wieliczka	I Co 714/11	√					√		D (2)
375	Wieliczka	I Co 539/11	√					√		
376	Wieliczka	I Co 541/11	√					√		D (1)
377	Wieliczka	I Co 540/11	√					√		D (1)
378	Wieliczka	I Co 1055/11	√					√		
379	Wieliczka	I Co 1033/11	√					√		
380	Wieliczka	I Co 1032/11	√					√		
381	Wieliczka	I Co 1031/11	√					√		D (2)
382	Wieliczka	I Co 937/11	√					√		
383	Wieliczka	I Co 1279/11	√					√		
384	Wieliczka	I Co 1274/11	√					√		D (2)
385	Wieliczka	I Co 1230/11	√					√		
386	Wieliczka	I Co 1153/11	√					√		
387	Wieliczka	I Co 1056/11	√					√		
388	Wieliczka	I Co 438/11	√					√		
389	Wrocław-Krzyki	I Co 1112/11	√					√		
390	Wrocław-Krzyki	I Co 1173/11	√					√		
391	Wrocław-Krzyki	I Co 1175/11	√					√		
392	Wrocław-Krzyki	I Co 1301/11	√					√		D (2)
393	Wrocław-Krzyki	I Co 1302/11	√					√		D (2)
394	Wrocław-Krzyki	I Co 322/11	√					√		D (1)
395	Wrocław-Krzyki	I Co 323/11	√					√		D (1)
396	Wrocław-Krzyki	I Co 408/11	√					√		
397	Wrocław-Krzyki	I Co 554/11	√					√		D (1)
398	Wrocław-Krzyki	I Co 839/11	√					√		
399	Wrocław-Krzyki	I Co 1887/11	√					√		
400	Wrocław-Krzyki	I Co 1418/11	√					√		
401	Wrocław-Krzyki	I Co 1305/11	√					√		

Tabela 9 cd.										
Wykaz spraw będących przedmiotem analizy										
L.p.	Sąd Rejonowy	Sygnatura akt	Sposób załatwienia wniosku					Postępowanie wykonawcze		
			uwzględniono	oddalono	zwrócono	odrzucono	umorzono	złożono wykaz	nie złożono wykazu	orzeczone środki przymusu
402	Wrocław-Krzyki	I Co 264/11	√					√		
403	Wrocław-Krzyki	I Co 3168/11	√					√		
404	Wrocław-Krzyki	I Co 3107/11	√					√		
405	Wrocław-Krzyki	I Co 1821/11	√					√		D (1)
406	Wrocław-Krzyki	I Co 3449/11	√					√		
407	Wrocław-Krzyki	I Co 1176/11		√						
408	Wrocław-Krzyki	I Co 1364/11	√					√		D (1)
409	Zamość	I Co 580/11		√						
410	Zamość	I Co 1248/11	√					√		
411	Zamość	I Co 1263/11	√					√		
412	Zamość	I Co 1269/11		√						
413	Zamość	I Co 1304/11		√						
414	Zamość	I Co 1334/11		√						
415	Zamość	I Co 1354/11	√					√		
416	Zamość	I Co 1366/11	√					√		
417	Zamość	I Co 1475/11	√					√		
418	Zamość	I Co 1476/11	√					√		
419	Zamość	I Co 1517/11	√					√		G (2)
420	Zamość	I Co 1590/11	√					√		G (1)
421	Zamość	I Co 1609/11	√					√		
422	Zamość	I Co 2207/11		√						
423	Zamość	I Co 2298/11	√					√		
424	Zamość	I Co 3021/11		√						
425	Zamość	I Co 3129/11	√					√		
426	Zamość	I Co 3182/11	√					√		
427	Zamość	I Co 3217/11	√					√		
428	Zamość	I Co 3232/11	√					√		

Summary

Marek Jaślikowski – *Disclosure of assets in the practice of general courts*

Disclosure of assets, regulated in Code of Civil Procedure (Art. 913–920²), is a remedy aimed at obtaining information about the state of the debtor's assets for the purposes of enforcement proceedings.

The results of the case file study, covering a total of 428 cases concerning asset disclosure from 22 district courts (rep. Co, symbol 112) ended with valid judgments in 2011 show that the mechanism in question is practically not used before initiation of enforcement.

Nearly 80% of motions were filed in the course of enforcement proceedings, when the seizures/attachments made so far did not give hope of satisfying the creditor in whole or in part. The remaining motions were filed after discontinuation of enforcement proceedings, in view of complete or partial inefficiency of enforcement conducted so far.

The parties to proceedings for disclosure of assets are the creditor and the debtor. In cases covered by the examination most creditors were legal persons from the following categories: public law entities – 26.64% of the submitted motions (114), banks and financial institutions – 19.86% of motions (85), other legal persons – 21.02% of motions (90).

As for the public law entities and the numbers of submitted motions, we should first mention the State Treasury, followed by local authorities, in particular municipalities, and then state legal persons, such as the Social Insurance Institution.

Attention should be drawn to the fact that cases in the matter of asset disclosure were conducted unilaterally professionally. In 252 cases creditors were represented by professional attorneys, that is, legal advisers and barristers. We should add the cases initiated upon motions from court enforcement officers (96) and administrative enforcement bodies (40), that is, entities which may be described as professional. No debtor was represented by a professional attorney.

In the analysed cases, proceedings for disclosure of assets were initiated only upon the motion made by: creditor – 68.22% of motions (292), court enforcement officer – 22.43% of motions (96), administrative enforcement body – 9.35% of motions (40). In no case were the proceedings initiated ex officio. All motions made by court enforcement officers concerned enforcement of alimony/maintenance. Among administrative enforcement bodies, the highest numbers of motions were filed by heads of revenue offices and directors of customs chambers.

As far as the way of dealing with the cases is concerned, 90.19% (386) of the motions were granted, 7.94% (34) were dismissed, 0.47% (2) were rejected and 2.34% (10) were discontinued. In 86.21% (369) of cases a list was submitted and an oath was taken.

In 120 cases courts ruled on compulsory appearance; in the majority of cases the remedy was adjudicated several times, in one as many as six times; in 28 cases courts imposed fines and in 4 of them - detention. As for detention and fine, these measures were not enforced in any of the cases.

Results of the study show the high efficiency of disclosure of assets as an information measure, considering that over 90% (386) of the motions were granted, while in 86.21% (369) of cases a list was submitted and an oath was taken, i.e. the requested information was obtained. But it should be stressed that the data on the usefulness of the obtained information from the point of view of achieving the objectives of enforcement are less satisfactory. Because in only 20 cases, out of the 428 cases covered by the study, were the debtor's assets disclosed in the proceedings sufficient to at least partially satisfy the creditor. The study results enabled the formulation of many conclusions as to the desired state of the law, the changes being in the direction of limiting the use of the mechanism in question and making it subsidiary vis-a-vis the remaining information measures, in order to decrease the workload of district courts, which examine relatively high numbers of such cases. Asset disclosure is used too often in practice, frequently seen as a mandatory measure to be 'exhausted' regardless of the expediency of its application in a given case. A measure which leads to obtaining yet another proof of the obvious fact that the creditor will not be satisfied by the debtor.